

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ο'	ΤΕΥΧ. Α'	ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308	15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993	ΑΡΙΘ. 15

ΤΟ «Ε' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΩΣ» EN SANTIAGO DE COMPOSTELA

Γ'

Τὸ πρὸς τοὺς συνέδρους σταλὲν Μήνυμα τοῦ Πάπα Ἰωάννου - Παύλου τοῦ Β', ὅπερ ἀνεγνώσθη ἀγγλιστὶ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ ἐν Βατικανῷ Ποντιφικοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν καρδιναλίου Ἐ-

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

δουάρδου Cassidy, ἐν νεοελληνικῇ μεταφράσει, γενομένη διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐκκλησίας» ὑπὸ τοῦ γραφοντος, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τὴν *Dr Mary Tanner*

Πρόεδρον (*Moderator*) τῆς Ἐπιτροπῆς

“Πίστις καὶ Τάξις”

τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ Πέμπτου Παγκοσμίου Συνεδρίου (Συνελεύσεως) Πίστεως καὶ Τάξεως, συνερχομένου ἀπὸ 3ης μέχρι 14ης Αὐγούστου 1993 ἐν Santiago de Compostela, ἀπευθύνω θερμοὺς χαιρετισμοὺς πρὸς πάντας τοὺς μετέχοντας αὐτοῦ καὶ διαβεβαιῶν ὅτι προσεύχομαι, ὅπως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὁδηγῇ καὶ κατευθύνῃ τοὺς διαλογισμοὺς (στοχασμοὺς) ὑμῶν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου θέματος “Πρὸς κοινωνίαν ἐν πίστει, ζωῇ καὶ μαρτυρίᾳ”.

»Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσω ἅπαξ ἔτι τὴν ἐκτίμησίν μου διὰ τὴν ὑπομονητικὴν ἀφιέρωσιν τῆς Ἐπιτροπῆς (Πίστεως καὶ Τάξεως) εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπερникήσεως τῶν διαιρέσεων μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, διότι ἡ διχόνοια αὕτη

—ὡς ἐπεσήμαναν οἱ Πατέρες τῆς Β' ἐν Βατικανῷ Συνόδου— “φανερῶς ἀντιτίθεται εἰς τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, δημιουργεῖ ἐμπόδιον εἰς τὸν κόσμον καὶ προξενεῖ ζημίαν εἰς τὴν πλέον ἱερὰν ὑπόθεσιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν” (*Unitatis Redintegratio*, 1). Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νὰ ἐπιβεβαιώσω ἐκ νέου τὴν δέσμευσιν τῆς (Ρωμαιο)Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν προώθησιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος εἰς τρόπον ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ “ἵνα πάντες ἐν ὧσιν” (Ἰωάν. 17,20) συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς θείας προνοίας Του διὰ τὸ ποιμνιόν Του. Ὡς ἐν μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀσυγκρίτως σπουδαίου αὐτοῦ σκοποῦ, ἡ στοχαστικὴ θεώρησις τῆς φύσεως τῆς “κοινωνίας”, φαίνεται εἰδικῶς κατάλληλος, διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία δέν εἶναι ἀπλῶς μόνον ἐν ὑποκειμένον ἀξαναομένου θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ μία ἔννοια, τὴν ὁποίαν αἱ Ἅγιοι Γραφαὶ χρησιμοποιοῦν ὡς κλεῖδα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς καρποφόρου δυνάμεως τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ζωῇ τῶν μαθητῶν Του. Ὡς γράφει ὁ Ἄπ. Παῦλος, ἐκλήθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ “εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν” (Α' Κορ. 1,9). Γενόμενοι “κοινωνοὶ θείας φύσεως” (Β' Πέτρο. 1,4), μετέχομεν αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ: Ὁ Υἱὸς ἐν ἡμῖν καὶ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ (πρβλ. Ἰωάν. 17,23).

Μία διεισδυτικὴ συνείδησις τοῦ βαθέος μυστηρίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας παρακινεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ ὁμολογήσουν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος: ὁδηγεῖ αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν διὰ τὰς ἁμαρτίας των ἐναντίον τῆς ἀδελφικῆς φιλανθρωπίας καὶ ἐνθαρρύνει αὐτοὺς,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 515 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

ὑπὸ τὴν ἐμπνέουσαν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ ἐργασθῶν διὰ προσευχῆς, λόγου καὶ πράξεως πρὸς ἐπίτευξιν τῆς πληρότητος τῆς ἐνότητος, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ (ζητεῖ) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (πρβλ. *Unitatis Redintegratio*, 4).

Σπουδαία μελέται Πίστεως καὶ Τάξεως, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ πολλὰ ἔτη λαμβάνουν μέρος καὶ (Ρωμαιο)Καθολικοὶ Θεολόγοι, ἔχουν προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος διὰ τῆς διαπιστώσεως σημείων συγκλίσεως καὶ μάλιστα συμφωνίας ἐπὶ θεμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ πιστοὶ ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξαν διηρημένοι. Αὐτὸ εἶναι πράγματι σπουδαῖον ἐπίτευγμα, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ βεβαίαν ἐλπίδα εἰς πάντας ὅσοι ποθοῦν διακαῶς (ἔχουν εἰς τὴν καρδίαν των) τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν. Συννεοῦμαι μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ προσευχῇ, ἵνα τὸ Πέμπτον Παγκόσμιον Συνέδριον Πίστεως καὶ Τάξεως, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, φέρῃ πλούσιον καρπὸν καὶ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπίλυσιν τῶν παραμενόντων ζητημάτων, ἧτις ἀπαιτεῖται πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁρατῆς ἐνότητος ἐν τῇ μιᾷ πίστει καὶ τῇ μιᾷ εὐχαριστιακῇ κοινωνίᾳ. Εἶθε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ ἐμπνέῃ ἐν παντὶ καὶ νὰ δωρῆται ἐκείνῃ «τὴν ἀλλαγὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου» (αὐτ., 8), ἧτις εἶναι οὐσιώδης προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν συνεχῆ πρόσκλησιν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐνότητος.

*Ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, 21 Ἰουλίου 1993
Ἰωάννης-Παῦλος Β'».*

Ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τοῦ Παπικοῦ Μηνύματος, διότι τὰ κύρια σημεία αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄλλα παρόμοια, θὰ σχολιασθῶν εἰς εἰδικὴν παράγραφον.

Ἀξιόλογον ὑπῆρξε τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου τῆς «Ἀρμενικῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» Δρος Aram Keshishian (Βηρυττός, Λίβανος), Προέδρου (Moderator) τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅστις ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Τὸ μέλλον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁ ρόλος τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει». Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὁμιλήσῃ καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, Λουθηρανὸς Dr Konrad Rainer.

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ σεμνὴ καὶ σεβαστὴ ὑπῆρ-

ξεν ἡ παρουσία τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου Σεβ. Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Χρυσάνθου, τόσον ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ, ὅσον καὶ ἐντὸς τοῦ Β' Τμήματος τῶν Συνέδρων καὶ ἐντὸς τῆς προεδρευομένης ὑπ' αὐτοῦ Ὀμάδος. Ὡσαύτως λίαν ἀγαθὴν ἐντύπωσιν ἐδημιούργησαν τόσον αἱ κατὰ τὰς συζητήσεις ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ καὶ τῷ Β' Τμήματι τῶν Συνέδρων βαθυστόχαστοι καὶ ἐπιτυχεῖς παρεμβάσεις τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὴν «Κοπτικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν» ἐπιφανοῦς Σεβ. Μητροπολίτου Bishoy (Damietta, Αἴγυπτος), ὅσον καὶ ἡ σύμπτωσις καὶ ἀρίστη συνεργασία αὐτοῦ μετὰ τῶν Ὀρθόδοξων Ἑλλήνων.

Γενικῶς, ὑπῆρξε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θετικὴ ἡ παρουσία πολλῶν ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων, οἵτινες προέβαλλον τὰς ὀρθόδοξους θέσεις καὶ κατέκρινον σημεία τῶν διατυπώσεων τῶν πορισμάτων τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ τελικοῦ σχεδίου Μηνύματος (Message) τοῦ Συνεδρίου, ὅπερ ἐγένετο μὲν δεκτὸν ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ κατεψηφίσθη ὑπὸ ὀκτῶ Ὀρθοδόξων, ἐν οἷς ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανός, ἀλλὰ μέλη τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ὑπογραφόμενος ὁμίλησεν ἐπανειλημμένως ἐν μὲν τῇ Ὀλομελείᾳ ἀγγλιστί, ἐν δὲ τῷ Β' Τμήματι ἢ τῇ ὑπ' ἀρ. 5 Ὀμάδι του ἀγγλιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Μερικὰ ἐκ τῶν κριτικῶν σχολίων του θὰ δημοσιευθῶν κατωτέρω εἰς τὰς σχετικὰς καθ' ἕλην παραγράφους, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναφέρονται εἰς τὰ θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ σημεία τοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ ἔργου τῆς «Faith and Order Commission».

Τὸ γενικὸν θέμα τοῦ Συνεδρίου «Πρὸς κοινωνίαν ἐν πίστει, ζωῇ καὶ μαρτυρίᾳ» ἐξητάσθη-

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητῆς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνεται κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

Τηλ. 72 18 308, 72 51 149. Fax 72 26 597

συμφώνως πρὸς τὸ Πρόγραμμα ἐν ταῖς συνεδρῖαις τόσον τῆς Ὀλομελείας τῶν Συνεδρῶν, ὅσον καὶ τῶν τεσσάρων Τμημάτων, ἅτινα συνήνωσαν τὰς ἀπόψεις 17 ομάδων. Τὰ Τμήματα ταῦτα ἐξήτασαν ἀντιστοίχως 1) τὴν ἐννοίαν τῆς «κοινωνίας», 2) τὸ ζήτημα τῆς ὁμολογίας τῆς μίας πίστεως, 3) τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς εἰς μίαν κοινὴν ζωὴν ἐν Χριστῷ καὶ 4) τὸ ζήτημα τῆς κοινῆς μαρτυρίας διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ κόσμου.

Συνεδρῖαι τῆς «Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως» (14-15 Αὐγούστου 1993).

Κατὰ τὰς Συνεδρῖαις ταύτας παρίσταντο ἑκατὸν περίπου ὀργανικὰ μέλη τῆς «Plenary Faith and Order Commission», ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ δὲν εἶχον ὀρισθῆ ὡς ἀντιπρόσωποι Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ «Πέμπτον Παγκόσμιον Συνέδριον Πίστεως καὶ Τάξεως» καὶ ἐπομένως εἶχον ἐν αὐτῷ δικαίωμα λόγου, ἀλλ' οὐχὶ δικαίωμα ψήφου. Ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς Συνεδρῖαις ταύτας παρίστατο μόνον ὁ ὑπογραφόμενος, δοθέντος ὅτι ὁ συνάδελφος κ. Φειδᾶς, ἔνεκα ἀνεπιλημμένης ὑποχρεώσεως, ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Santiago de Compostela.

Αἱ Συνεδρῖαι τῆς «Plenary Faith and Order Commission» ἀφιερῶθησαν εἰς κριτικὴν ἀξιολόγησιν τῆς πορείας τοῦ Συνεδρίου καὶ εἰς διατύπωσιν ὑποδείξεων διὰ τὸ μέλλον τῆς «Faith and Order Commission». Γενικῆ ἦτο ἐν πρώτοις ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ χρόνος συζητήσεως καὶ διατύπωσεως σχολίων ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου ἦτο ἐλάχιστος.

Ἐπειτα πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ «Plenary Faith and Order Commission», διὰ λόγους τυπικούς, δὲν ἐδέχθη τροποποιήσεις μερικῶν διατυπώσεων τοῦ ψηφισθέντος τελικοῦ κειμένου τοῦ Μηνύματος (Message). Αἱ τροποποιήσεις αὗται, περὶ ὧν οὐδεὶς λόγος ἐγένετο ἐν τῇ Ὀλομελείᾳ τοῦ Συνεδρίου ὑπεδείχθησαν, ὡς ἀνεφέρθη, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ π. Γεωργίου Δράγα, διὰ νὰ εἶναι δυνατὸν τὸ Μήνυμα νὰ γίνῃ δεκτὸν καὶ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων. Ἄλλ' ὡς ἐτονίσθη μετὰ δυσφορίας ὑπὸ μερικῶν μελῶν τῆς «Plenary Faith and Order Commission», οὗτοι δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ δεχθοῦν ἀλλοίωσιν — ἔστω καὶ κατὰ μίαν λέξιν — τοῦ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἐγκριθέντος τελικοῦ κειμένου. Ὁ ὑπογραφόμενος ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι συμμετέσχεν εἰς τὴν καταψήφισιν τοῦ Μηνύματος (Message) τοῦ

Παγκοσμίου Συνεδρίου, δοθέντος ὅτι δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ γενόμεναι ὑπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις, ἐνῶ ἐξ ἄλλου αἱ παρατηρήσεις ἄλλων Ὀρθοδόξων, ὡς καὶ αἱ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Bishoy (Damietta Αἰγύπτου), ὡς μὴ ὄφειλε, οὐδόλως ἠκούσθησαν «ἐνεκα ἐλλείψεως χρόνου». Μετὰ τὴν συζήτησιν ταύτην, ἡ «Plenary Faith and Order Commission», ἀπεφάσισεν, ἵνα ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἣτις θὰ συνοδεύῃ τὸ Μήνυμα (Message) κατὰ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰς Χριστιανικὰς Κοινότητες, γίνῃ μνεία ὅτι ὑπῆρχον ἀντιρρήσεις διὰ μερικὰς ἐκφράσεις αὐτοῦ, μὴ συζητηθεῖσαι ἔνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς χρόνου.

Ἐνταῦθα, δέον νὰ προστεθῆ ὅτι ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανὸς διεμαρτυρήθη κατ' ἰδίαν πρὸς τὴν Moderator τῆς «Faith and Order Commission» κ. Mary Tanner διὰ τὸ ὅτι δὲν ἠκούσθησαν πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ Μηνύματος παρατηρήσεις. Αὕτη κατενόησε τὴν διαμαρτυρίαν καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην της διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐδόθη ὁ λόγος εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Bishoy καὶ εἰς μερικοὺς ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων, οἱ ὅποιοι εἶχον ζητήσῃ τὸν λόγον.

(Συνεχίζεται)

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- ★ Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντησις σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνῶ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Μάρκου Α. Σιώτη, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.
- ★ Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 – 1988).
- ★ Καθηγ. Ἀνδ. Θεοδώρου, ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΔῶ ΑΛΛΗΛΟΥΪΑ (ἐρμηνευτικὸ σχόλιο στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία).
- ★ Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ (εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφρασις, σχόλια ἀρχιμ. Π. Μπρούσαλη).
- ★ Ἀρχιμ. Συμεὼν Π. Κούτσα, Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Γιατί, πότε καὶ πῶς νηστεύουμε.
- ★ Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, ΕΙΣ ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΘΕΟΥ. Κυριακοδρόμοι στὶς εὐαγγελικὰς περικοπὰς.

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΣΟΦΙΑΣ

ΤΡΙΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΥΨΗΛΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΟΥ «ΓΝΟΦΟΥ ΑΓΝΩΣΙΑΣ»

ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΘΕΙΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ Κ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΕΝΑ ΔΟΚΙΜΙΟ ΠΟΥ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΒΕΝΙΑΜΙΝ (Θεωρία)*

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Περαιτέρω διευκρινιστικά, θὰ ἤθελα στὸν παρόντα ἐπίλογο τῆς μεταγλώττισης τοῦ ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΣΟΦΙΑΣ, δηλαδὴ τῶν ὑπολοίπων βιβλίων τοῦ κύκλου τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γνόφου Ἀγνωσίας νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ὁ ἄγνωστος, ἀλλ' ὑπέροχος συγγραφέας, ἐβίωσε τὸ μυστικὸ, δηλαδὴ τὸ μυστικιστικὸ βίωμα, ὅπως αὐτὸ διατυπώνεται στὰ ἀνεπανάληπτα καὶ ὑψίστης χριστιανικῆς πνευματικότητος συγγράμματα τοῦ Ἀγ. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ Β' Κανόνος αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διευκρινίζω, ὅτι γίνεται σχετικὴ ἀναφορὰ καὶ στοὺς τόμους τῆς ἐκδοσης MANSI, M.10.968B, καὶ M.13.212B. Γιὰ ὅλα τὰ πάρα πάνω μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ παραβάλλῃ καὶ τὸ Πηδάλιον ἐκδοσης Ἀστέρος Ε. καὶ Α. Παπαδημητρίου σελῖς 323 καὶ ἐρμηνεῖαν καὶ ὑποσημείωση 2.

Ὅπως εἶχεν ἐπισημανθῆ στὸν Πρόλογο τῆς ἀπόδοσης ἀπὸ τὴν ἐλαχιστότητά μου, τοῦ Γνόφου Ἀγνωσίας ἀπ' τὰ ἀγγλικά στὰ νεοελληνικά (Α' Ἐκδοση 1967. Β' Ἐκδοση 1980 Α. καὶ Ε. Παπαδημητρίου) καθὼς καὶ τελευταῖα, ὁ ἄγνωστος συγγραφέας τοῦ Γνόφου, εἶχε γράφει καὶ ἄλλα βιβλία, ὅλα τὰ ὁποῖα, μὲ τὴν παρούσα ἐκδοση τοῦ Θεσαυροῦ Σοφίας ἤλθαν σὲ φῶς καὶ στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα μας.

Ἀκόμη θέλω νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἐν λόγῳ συγγραφέας εἶχεν ὑπ' ὄψη του τὸ κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῆς μετάφρασης τοῦ Ἀγίου Ἰερωνύμου, τὴν ὁποία ἔκαμε ἀσκητεύοντας στὰ σπήλαια τῆς Βηθλεέμ, ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸ Μασσοριτικὸ κείμενο. Ὁ συγγραφέας μας ἐχρησιμοποίησεν ἀκόμη τὴν ἀπόδοση τῶν ἐννοιῶν τῶν ὀνομάτων γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακώβ, ὅπως τὴν ἀπέδωκεν ὁ Ἅγιος Ἰερώνυμος καὶ μετέπειτα ὁ Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλης καὶ ὁ Πάπας Ἅγιος Γρηγόριος Α' ὁ Διάλογος. Γιὰ τὰ ἀπαντώμενα χωρία ἢ ἐλαχιστότητά μου παραπέμπει στὴ μετά-

φραση τῶν Ἑβδομήκοντα, τὸ πλεῖστον στὴ νεοελληνικὴ ἀπόδοσή της.

Ὡς πρὸς τὶς ἐννοίες τῶν προαναφερθέντων ὀνομάτων τῶν παιδιῶν τοῦ Ἰακώβ, ὑπάρχουν ἐνίοτε διαφορῆς ὀφειλόμενες στὶς ἀναπόφευκτες ἀτέλειες τῶν μεταφραστῶν, τὶς ὁποῖες μεταφράσεις ἢ ἐλαχιστότητά μου, τὶς ἐχρησιμοποίησεν ἔτσι, πὺ νὰ συντελέσουν ὅλα, καὶ τὰ ἀγιογραφικὰ κείμενα, καὶ ὁ σκοπὸς καὶ οἱ ἰδέες τοῦ συγγραφέα, στὸ νὰ γίνουν τὰ πάντα περισσότερο καταληπτὰ καὶ βαθύτερα κατανοητά.

Ἀκόμη θέλω νὰ κάνω μερικὲς σκόριπες σκέψεις ἐπάνω στοὺς συμβολισμοὺς καὶ στὶς ἀλληγορίες, γιὰ τὴ σειρὰ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν δέκα τριῶν παιδιῶν τοῦ Ἰακώβ, ὅτι, ὁ Ἰωσήφ, ὡς Διάκριση, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ μητέρα καὶ «μείζων πασῶν ἀρετῶν», χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὸν Ἰακώβ, υἱὸς ἠῤῥημένος καὶ ζηλωτῆς καὶ καρποφόρο κλαδί κοντὰ στὴν πηγὴ καὶ τόξο δυνατὸ (Γένεση 49, 22-26), γιὰ τὴν τέτοιες δυνατῆς παρομοιώσεις εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίσουν καὶ νὰ ζωγραφίσουν ἀρκετὰ τὴν ἀρετὴ τῆς Διάκρισης, καὶ ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακώβ καὶ ἡ κόρη του Δείνα, ἐγεννήθηκαν στὴν Μεσοποταμία, μακρὰ ἀπὸ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἀλλὰ καὶ ὅσα πνευματικὰ ἐπιτεύγματα κατορθώνονται μὲ προσπάθεια καὶ μὲ ἐσωτερικὸν ἀνθρώπινο μόχθο, φυσικά, ὄχι χωρὶς καὶ τὴ Θεοῦ βοήθεια, θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τῆς ἀλληγορίας, πὺν χρησιμοποιοῦνται στὸ πνευματικὸ ἐτοῦτο δοκίμιο, ὅτι ἡ Μεσοποταμία ἀλληγορεῖ τὸ ἔργο τῆς ψυχῆς πὺν κατορθώνεται μὲ τὶς προσπάθειές της καὶ τὴ Χάρη, σ' ἐτοῦτον τὸν κόσμῳ. Ἡ Θεωρία ὅμως ἢ Θέωση ἢ Θεοπτία, μὲ τὴν ὁποῖα ἀγαλλιάστηκε ὁ Βενιαμίν, εἶναι γεγονὸς οὐράνιο, ὅπως γράφει γιὰ παρόμοιο περιστατικὸ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στοὺς στίχους 2-5 τοῦ 12ου Κεφαλαίου τῆς 1ης πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς, πὺν ἀνέβηκεν ὁ ἴδιος μέχρι Τρίτου Οὐρανοῦ καὶ ἐμπήκεν στὸν Παρά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 517 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

δεις, είτε με τὸ σῶμα του είτε ἐκτὸς τοῦ σώματός του, δὲν ἐκατάλαβεν, γιατί μόνον ὁ Θεὸς γνωρίζει για αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια. Εἶναι λοιπὸν ἡ γέννηση μόνον τοῦ Βενιαμὶν στὸ χῶρο τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, ἓνα προορητικὸ γεγονός, ὅπως εἶναι ἡ διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας, ἡ Ἄκαυτη Βάτος στὸ Σινᾶ, ὁ Ἀχειρότιμος Λίθος καὶ ἄλλα πολλὰ γεγονότα. Ἔτσι μόνος ὁ Βενιαμὶν δὲν ἐγεννήθηκε στὴ Μεσοποταμία, ἀλλὰ στὸ σύμβολο τῆς Οὐράνιας Ἐπαγγελίας τοῦ Παραδείσου, πού ἀλληγορεῖται μετὰ τὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, πού ἔδωσε πρὸς τὸν Ἰακώβ - Ἰσραήλ. Λεπτομερέστερα στὴν παρούσα περιπλοκή τοῦ τελευταίου παιδιοῦ τοῦ Ἰακώβ καὶ συνάμα χαρισματοῦχο ἐκστατικοῦ, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς μας τὸ γεγονός ὅτι ὁ Βενιαμὶν δὲν ἐγεννήθη μόνον, μόνος ἀπ' τὰ ἀδελφία του, στὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ στίς παρυφῆς τῆς Βηθλεέμ, ὅπου πολὺ ἀργότερα κι ὅταν «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», ἐγεννήθη ὁ Χριστός.

Κι ὅλα αὐτά, γιατί ὄχι, για νὰ ὑπογραμμισθῇ προορατικὰ ἡ οὐράνια ἐμπειρία τῆς Θείας Θεωρίας ἢ Θεώσης καὶ νὰ τονισθῇ διὰ τοῦ Βενιαμὶν, ἡ σχέση τῆς Θεοδόχου Βηθλεέμ ἀλλὰ καὶ τῆς Ραχὴλ μετὰ τὴ θέωση; Δὲν σημαίνει δέ, τὸ ὅτι ἐπέθανε ἡ Ραχὴλ κατὰ τὴ γέννα τοῦ Βενιαμὶν, κι ἐτάφηκε ἐκεῖ στὴ Βηθλεέμ, ὅπου σώζεται ὁ τάφος της μέχρι σήμερα καὶ μετὰ τὴν ἐκδημία τῆς Ραχὴλ, ἀφοῦ ἐγέννησε τὸν Βενιαμὶν, δὲν ὑπογραμμίζεται ἀλληγορικὰ ἡ Θεία Θεωρία; Δηλαδή, ἀφοῦ πραγματοποιηθῇ ἡ γέννηση τοῦ Βενιαμὶν, μετὰ ἄλλα λόγια ἢ Θεία Θεωρία, ἢ Ραχὴλ πεθαίνει καὶ εἶναι πιά περιττὴ ἢ ὑπαρξὴ της ἐδώ, γιατί πλέον ἡ θέση της ἀνήκει σὲ ἄλλη ζωὴ, σὲ ἄλλο εἶδος ὑπαρξῆς, ὅπως τὸ ἔζησε ὁ Οὐρανοβάμωνας Παῦλος, πού κατὰ τὴν ἀρπαγὴ καὶ Θεώσῃ του, ἀποφάνθηκε, ὅταν ἔκρινε ἀναγκαῖο, καὶ εἶπε ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι ἀλάλητα, «οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι». Ἐπειδὴ κι ἐκεῖνος, ὅπως ὁ κάθε ἄνθρωπος πού κατὰ Χάρη ἐθεώθηκε, βρίσκεται μὲν στὸν κόσμον ἐτοῦτο, ἀλλὰ εἶναι πεθαμένος γιαυτὸν τὸν κόσμον, κατὰ τὸ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», κ.λπ., οὐσιαστικὰ δὲ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον, κατ' ἐξοχὴν πολίτης τοῦ οὐράνιου κόσμου, καὶ ὑπάρχει «βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους» καὶ εἶναι ἀγγελιοειδής, τουταυτὸ ἀγγελικὸς, μετὰ ὑψωσὴ του ἐπάνω ἀπὸ τὸ «κατ' εἰκόνα», καὶ μετὰ Χά-

ρη Θεοῦ, ἐνεργητικότητα κάτω ἀπὸ τὴν ἀνεξάντλητη εὐλογία τοῦ «κατ' ὁμοίωσιν».

Δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ παραλείψω ἀπ' τὶς γραμμὲς μου αὐτὲς τὴν ἐντύπωση πού ἐπῆρα ἀπὸ τὴν λεπτότατη ὁμορφιὰ τῶν ἀλληγοριῶν καὶ τῶν συμβολισμῶν στοὺς ὁποίους ἐμβάθυνεν ἐξοχυριστικὰ καὶ διατύπωνεν στὸ Δοκίμιό του Βενιαμὶν, ὁ ἄγνωστός μας κατ' ὄνομα, ἀλλὰ γνωστός ἀπ' τὸ περιεχόμενο τῆς ψυχῆς του, συγγραφέας, καὶ πού εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ τὶς ἐχάρηκαν πνευματικὰ κι οἱ ἀναγνώστες τοῦ παρόντος.

Στὴ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, ὁ Βενιαμὶν ὀνομάζεται «λύκος ἄρπαγας». Δὲν θὰ ἦταν δὲ ἄσκοπο μέσα στοὺς τόσους ἐμβριθεῖς καὶ περιτεχνούς συμβολισμοὺς πού μᾶς δίνει για τὸ κάθε παιδί τοῦ Ἰακώβ, ὁ ἀνεπανάληπτος ἄγνωστος Συγγραφέας τοῦ Γνόφου Ἀγνωσίας, τῆς Ἐπιστολῆς Ἐσωτάτης Συμβουλῆς καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων του, πού ἀξιῶθηκε ἡ ἀμαρτωλότης μου νὰ τὰ μεταφράσῃ στὴ νεοελληνικὴ μας γλῶσσα, δὲν θὰ ἦταν λέγω ἄσκοπο, ἢ ὑπερβολή, μέσα στίς τόσες λεπτεπίλεπτες, βαθυνούστατες καὶ πνευματικότερες ἀλληγορίες, νὰ σημειώσω ὅτι ὁ λύκος καὶ τὸ ἄρπαξ, καὶ κατὰ τὸ «ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ βιάζεται καὶ βιασται ἀρπάξουσιν αὐτήν», θὰ μπορούσαν νὰ μποῦν στὸν συμβολισμὸ τῆς Θεωρίας, πού ὀνομάζεται καὶ ἀρπαγὴ, για τὶς δυνατὲς θεοῦμενες ψυχές, ὅπως ἡ ψυχὴ, πού «ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον, εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος», τοῦ Ἀπ. Παύλου, καὶ νὰ συμβολισθοῦν μετὰ τὸν συμβολισμὸ τῆς ἀρπακτικῆς γοητείας καὶ δυνάμεις τοῦ λύκου.

Ὡς πρὸς τοὺς συμβολισμοὺς καὶ τὶς ἀλληγορίες γενικὰ, εἶναι πασίγνωστον, ὅτι εἶναι συνήθεια καὶ σύστημα τῆς μεγάλης Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ Σκέψης, τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ὑπῆρξεν ἡ περιφημὴ αὐτὴ Σχολὴ καὶ μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ ἀντιπρόσωποι της ἦσαν ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδείας, ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Ὠριγένης καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ἡ χαριτωμένη αὐτὴ ἐμπνευστικὴ καὶ διδακτικὴ παράδοση τῶν ἀλληγορισμῶν, οὐδέποτε ἐσταμάτησε στὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ καὶ ὑπάρχουν παραδείγματα ἀπὸ πολλοὺς, ἀναφέρω δὲ μόνον ἓναν, τὸ Θεοφύλακτο Βουλγαρίας τὸν 11ον αἰῶνα, πού χρησιμοποιεῖ ἀφθονὰ τὴν ἀλληγορίαν.

Θὰ θεωροῦσα παράλειψη, ἀκόμα, ἀπὸ τὰ τόσα παραδείγματα ἀλληγορίας καὶ συμβολισμοῦ νὰ μὴν ἀναφέρω καὶ ἓνα ἄλλο ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέα Κρήτης τοῦ 7οῦ αἰῶνα, ποῦ τὸ βρίσκουμε μέσα στοὺς ὕμνους τοῦ ἀπαράμιλλου Μεγάλου Κανόνα, τὸν ὁποῖο συνέθεσεν ἡ ποιητικὴ ὕμνογραφικὴ ἄγία του πέννα. Ἀναφέρεται στὴν Πράξη καὶ στὴ Θεωρία καὶ τὸ διαβάζουμε ὅπως ἔχει, μὲ πνευματικὴν ἀγαλλίαση:

*«Γυναίκας μοι δύο νόει
τὴν Πράξιν τε
καὶ τὴν Γνώσιν ἐν Θεωρίᾳ
τὴν μὲν Λείαν
Πράξιν ὡς πολύτεκνον
τὴν δὲ Ραχήλ
Γνώσιν ὡς πολύπονον
καὶ γὰρ ἄνευ πόνων
οὐ Πράξις οὐ Θεωρία,
ψυχὴ κατορθωθήσεται».*

Ἄλλ' ὅπως ἡ ἀλληγορία ἄκμασε καὶ ἀνθίσει στὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἀνατολή, ἔτσι καὶ ὅλα τὰ πνευματικὰ θέματα διατυπωθήκανε καὶ ἐρμηνευτήκανε ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες, κυρίως τῆς Ἀνατολῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς Δύσης. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν Ἁγίων Θεολόγων Συγγραφέων καὶ Πατέρων, ἀνήκει ἀναμφίβολα στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἑλληνικὴ τους γλῶσσα βρίσκονται γραμμένα ὅλα τὰ συγγράμματά τους μὲ πλούσια διατύπωση ὄλων τῶν πολλῶν, μεγάλων καὶ πλούσιων θεμάτων.

Ἐνα ἀνθολόγημα ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες, ποῦ εἶναι ἡ Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν, ἔχει καὶ στὴ χώρα μας καὶ σὲ ἄλλους τόπους, ἐπανειλημμένες ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις.

Τελειώνοντας ἐπιπροσθέτω ὅτι τὸ Πρῶτο Δοκίμιο τοῦ Βάθους Σοφίας, τὸ «Βενιαμίν», πραγματεύεται πῶς γεννιῶνται, δηλαδὴ πῶς ἀποκτῶνται οἱ ἀρετὲς ποῦ ὀδηγοῦν, τίς ἐλεημένες ψυχὲς στὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ καὶ στὴ Θεία Θεωρία. Τὸ Δεύτερο, «Περὶ Διακρίσεως τῶν Παρορμήσεων», διδάσκει τὸ πῶς νὰ χρησιμοποιοῦνται ὀρθὰ οἱ ἀποκτῶμενες ἀρετὲς, καὶ τὸ Τρίτο, «Περὶ Διακρίσεως τῶν Πνευμάτων», διαλαμβάνει τὸ πῶς θὰ διακρίνεται τὸ κακό, δηλαδή, ἡ ἁμαρτία σὰν ἐξωτερικὴ ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς παράγοντες καὶ σὰν ἐσωτερικὴ ποῦ προέρχεται ἀπὸ μέσα μας, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μας, ἀκόμη διαλαμβάνει γιὰ τὸ πῶς, κα-

τορθώνεται ἡ ἐπικράτησή μας ἐπάνω στὴν ἁμαρτία καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανίκησή της.

Ἐπάνω στὰ θέματα αὐτὰ οἱ Ἀσκητικοί, Νηπιτικοί καὶ Μυστικοί γενικὰ Ἑλληνες Πατέρες, εἶναι γνωστό, ὅτι ἔχουν γράψει καὶ ἔχουν ἀσχοληθῆ σὲ πλάτος. Ὅμως τὰ παρόντα τοῦ Θεσσαλοῦ Σοφίας, δίδονται στὸ Ἑλληνικὸ Ὁρθόδοξο πλῆρωμα, ἐκτὸς γιὰ τὴν πνευματικὴν ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ σὰν μαρτυρία τῆς ἐπίδρασης τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀνατολικῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ τῶν βιωμάτων, γιὰ τὸ ὅτι ἐπέδρασαν καὶ στὴ Δυτικὴ Χριστιανωσύνη, ποῦ ἔφτασε σὰν ἐπίδραση, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν χρῆση τῶν συμβολισμῶν καὶ τῶν ἀλληγοριῶν, ὅπως αὐτὴ ποῦ προαναφέρεται ἐδῶ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης περὶ Λείας καὶ Ραχήλ, δηλαδὴ τῆς Πράξης καὶ τῆς Θεωρίας καὶ πολλὲς ἄλλες.

Τέλος, γιὰ ἓνα ἀκόμη συγκεκριμένο θέμα, σχετικὸ μὲ ὅσα διατυπώνονται ἀπὸ τὸν ἀγνωστὸ μας συγγραφέα τῶν Βιβλίων τοῦ Γνόφου Ἀγνωσίας, ποῦ ἀφορᾷ στὴν Διάκριση, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Κασσιανός, διάκονος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πολὺ μορφωμένος Πατέρας, καὶ λατινομαθῆς, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων Δοκίμιο Περὶ Διακρίσεως, στὰ λατινικά, τοῦ ὁποῦ σύγχρονη, μὲ τὴν συγγραφή του, Ἑλληνικὴ μετάφραση βρίσκειται στὴ συλλογὴ τῆς Φιλοκαλίας, τὴν ὁποία μετάφραση εἶχε διαβάσει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος.

Τὸ Δοκίμιο αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ τεκμήρια, ὅτι ὅλες οἱ μεγάλες, οἱ τρανές, οἱ βαθεῖες καὶ ἀθάνατες διδασκαλίαι, Θεολογικὲς, Μυστικὲς, Πρακτικὲς καὶ Θεωρητικὲς, ἐρμηνευτήκανε καὶ καλλιεργηθήκανε στὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ καὶ διασκορπισθήκανε στὰ πέρατα τοῦ κόσμου, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τιμὴ τῆς ἀδιαίρετης Χριστιανωσύνης.

*Γλυκύτατε καὶ Ἀγαπητὲ
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ
ἐλέησέ με,
καὶ δόσε μου πάντα
τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα!*

(Τέλος)

Ἐκθεσις πρὸς τὴν Δ.Ι.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΤΑΥΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΕΛΙΤΗΝ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ*

Διότι οἱ δύο μοναδικοὶ ναοὶ σ' ὅλη τὴ δυτικὴ Ἑλλάδα κατὰ τὴ διάρκειά των τελευταίων ρωμαϊκῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ἀφιερωμένοι στὸν ἀπ. Παῦλο, βρίσκονταν στὴν Κεφαλονιά! Ὁ ἕνας ἦταν στὴ νότια ἀκτὴ τῆς χερσονήσου τῆς Πάλλης, ὁ ἄλλος στὴ περιοχὴ τῆς Λειβαθοῦς κοντὰ στὸ χωριὸ Πεσάδες.

Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων διηγοῦνται, ὅτι ὁ Παῦλος λίγο μετὰ τὸ ναυάγιο δαγκώθηκε ἀπὸ μία δηλητη-

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ

ριώδη ἔχιδνα, εἶδος ποῦ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ στὴ Μάλτα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν συνέβη τίποτε στὸν Παῦλο, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου τὸν ἐξέλεβαν γιὰ θεό (Πρ. 28,3-6).

Σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τῶν Πράξεων, λοιπόν, ἐφθασε ὡς ναυαγὸς ὁ Παῦλος στὴ νήσο Κεφαλληνία, ὅπου ἄλλως τε ὑπάρχουν ἱστορικὲς ἐνδείξεις γιὰ τὴν διαμονή του. Συνεπῶς, στὰ κεφάλαια 27 καὶ 28 δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ φιλολογικὸ εὔρημα, ὅπως ὅλο καὶ περισσότεροι σύγχρονοι ἐρμηνευτὲς ἰσχυρίζονται, ἀλλὰ γιὰ ἱστορικὰ ἀξιόπιστες μαρτυρίες τοῦ βίου τοῦ Παύλου. Καὶ ἀφοῦ ἡ Κεφαλληνία εἶναι τὸ νησί ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖο ὁ Παῦλος κατὰ τὴ διάρκειά του ταξιδίου του στὴ Ρώμη ξεχείμασε, αὐξάνει ἡ ἀξιοπιστία τοῦ ὁδοιπορικοῦ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς.

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἀπ. Παύλου πρὸς τὸν συνεργάτη του Τίτο ἐξάγεται, λοιπόν, ὅτι Παῦλος εἶχε ἀφήσει προηγουμένως τὸν Τίτο στὴν Κρήτη (Τιτ. 1,5), ἐνῶ ὁ ἴδιος θὰ περνοῦσε τὸ χειμῶνα στὴ δυτικοελλαδικὴ πόλη Νικόπολη (Τιτ. 3,12 ἐ.). Αὐτὲς οἱ προσωπικὲς πληροφορίες δὲν ταίριαζαν ὅμως στὴ μέχρι τώρα γνωστὴ βιογραφία τοῦ Παύλου καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο στάθηκαν ἡ κυριώτερη ἀφορμὴ νὰ ὑποτιμηθοῦν ὡς ψευδοπαύλειες οἱ τρεῖς σημαντικὲς ἐπιστολὲς (Πρὸς Τίτον καὶ δύο Πρὸς Τιμόθεον), μολονότι ἀνήκουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὸν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Εἶναι ὅμως πέρα γιὰ πέρα δυνατό, ὅτι ὁ ἐκατόνταρχος τῶν δύο στρατιωτικῶν μονάδων, μὲ τὶς ὁποῖες ὁ Παῦλος ταξίδευε γιὰ τὴ Ρώμη, σκεφτόταν μετὰ τὸ ναυάγιο νὰ περάσει ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία στὴ γειτονικὴ πρὸς βορρὰ φρουρὰ τῆς Νικοπόλεως. Καὶ ἔτσι θὰ μπρούσε ὁ Ἀπ. Παῦλος νὰ στείλει στὸ φίλο του Τίτο, ποῦ εἶχε ἀφήσει προηγουμένως στὴν Κρήτη γιὰ τὴν τακτοποίηση ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων (Τιτ. 1,5· πρβλ. Πρ. 27,7 ἐ.), τὸ ἐξῆς

μήνυμα: «ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σὲ ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κερκικὰ παραχειμάσαι». Τελικὰ ὅμως ὁ Παῦλος δὲν ξεχείμασε στὴ Νικόπολη, ἀλλὰ στὴν Κεφαλληνία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συνέχισε τὸ ταξίδι πρὸς τὴν Ἰταλία. Καί, συνεπῶς, ἀκολούθησε ὁ Τίτος τὸν Ἀπόστολο ἀντὶ πρὸς τὴν Νικόπολη, λίγο χρόνο μετὰ, πρὸς τὴ Ρώμη (πρβλ. Β' Τιμ. 4,10). Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τῶν Πράξεων καὶ οἱ τρεῖς Ποιμαντικὲς Ἐπιστολὲς, ποῦ καταλέγονται στὰ ἀμφισβητούμενα κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, μὲ τὴν παραμονὴ τοῦ Ἀποστόλου στὴ Κεφαλονιά, φαίνονται πάλι μέσα στὸ φῶς τῆς ἱστορικότητος. Ἰδιαίτερα γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ἀνακάλυψή μου γιὰ τὸ πραγματικὸ ταξίδι τοῦ Ἀπ. Παύλου στὴ Ρώμη θεωρεῖται ὡς θεολογικὸς σεισμὸς καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρευνᾶς μου βρῆκαν διεθνή ἀπήχηση. Ἡ ἱστοριοθεολογικὴ διατριβή μου γιὰ τὸν Παῦλο, ἡ ὁποία ὑποστηρίχθηκε ἰδίως ἀπὸ προτεστάντες καθηγητὲς καὶ τυπώθηκε τὸ 1987 στὴν Καθολικὴ Βιβλικὴ Ἐταιρία, δὲν ἔγινε δεκτὴ μόνο ἀπὸ θεολόγους καὶ θρησκευτιολόγους διαφόρων ὁμολογιῶν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἀρχαιολογιστὲς (ἱστορικὸς τῆς ἀρχαίας περιόδου, εἰδικὸς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἀνατολιστὲς) καὶ ἀκόμη ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (γεωγράφοι, γεωφυσικοὶ καὶ μετεωρολόγοι). Συνεπεία τῆς διεπιστημονικῆς ἀποδοχῆς τῶν συμπερασμάτων μου, ἡ ἐπανακαλυφθεῖσα πορεία τοῦ Ἀπ. Παύλου μὲσω Κεφαλληνίας λαμβάνεται ὅλο καὶ περισσότερο ὑπόψη σὲ ὀνομαστούς βιβλικούς ἀτλαντες καὶ βιβλικά λεξικά. Σὲ μερικὲς μεταφράσεις τῆς Βίβλου διαγράφηκε ἤδη ἡ λέξη Μάλτα καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ κυκλοφορήσει τὸ πρῶτο γερμανικὸ λεξικὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ὁποῖο θὰ περιέχει τὸ λῆμμα «Κεφαλληνία».

Ἀλλὰ ὄχι μόνο μετὰ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν βρῆκε ἡ ἀνακάλυψή μου μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εὐρύτερο κοινό. Στὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης ἐμφανίστηκαν πολλὲς ἀναφορὲς καὶ σὲ ταξιδιωτικούς ὁδηγούς ὅλο καὶ περισσότερο γίνεται λόγος στὸ ναυάγιο τοῦ Παύλου κοντὰ στὴν Κεφαλονιά. Λόγω τῆς ἀπηχίσεως ἔλαβα πολλὲς προσκλήσεις γιὰ διαλέξεις καὶ συνέδρια. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρω μόνο τὸ ταξίδι μου στὴν Μάλτα, στὴν ὁποία μὲ προσκάλεσε τὸ 1989 ὁ γερμανὸς πρέσβυς γιὰ μία διάλεξη στὸ κατὰμεστο ἀνάκτορο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Τάγματος, καὶ προπάντων τὸ ταξίδι μου στὴν Ἀθήνα τὸ Μάιο τοῦ 1990, ὅπου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ μὲ ἐδεξίωθη καὶ ἕκαμα διάλεξη στὸ ἀμφιθέατρο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Δὲν θὰ ἤθελα ὅμως

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 522 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 13 τεύχους.

νά άποσιωπήσω, ότι παρὰ τὴ διαπιστουμένη εὐρεία παραδοχὴ τῆς ἐπανανακαλύψεως τοῦ πραγματικοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὑπάρχουν καὶ κριτικὲς ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες προέρχονται ἀπὸ δύο διαφορετικὲς παρατάξεις. Ἡ μία ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑπερκριτικούς εὐαγγελικούς ἐρμηνευτές, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τῶν κεφαλαίων 27 καὶ 28 τῶν Πράξεων, ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁμῶς τελευταῖα ὁμολογοῦν, ὅτι ὁ συγγραφέας τῶν δύο τελευταίων κεφαλαίων τῶν Πράξεων εἶχε μᾶλλον ὑπόψη του τὴν Κεφαλληνία καὶ ὄχι τὴν Μάλτα, κατὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ὁδοιπορικοῦ. Οἱ ἄλλοι ἀντίπαλοί μου εἶναι Μαλτέζοι θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι διὰ διαφόρους λόγους εὐνοήτους ὑπερασπίζονται ἀσυμβίβαστα τὴν ἀξίωση τοῦ νησιοῦ τους νὰ εἶναι ὁ τόπος τοῦ ναυαγίου τοῦ Παύλου. Ὅταν πρὶν ἀπὸ τέσσερα χρόνια ἤμουν στὴ Μάλτα, ὁ εὐγενέστατος (Καθολικὸς) ἀρχιεπίσκοπος μοῦ ἔκαμε γνωστὸ κατὰ τὴν ἀκρόαση, ὅτι θὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρευνᾶς μου. Κορύφωμα τῆς ἐπιθέσεως ἦταν ἡ ἐπίσκεψη τοῦ πάπα Ἰωάννη Παύλου Β' στὴ Μάλτα, τὸ Μάιο τοῦ 1990, μὲ προκλητικὸ σύνθημα «Στὰ ἴχνη τοῦ ἀποστόλου Παύλου». Ἡ παπικὴ ἐπίσκεψη καλύφθηκε μὲ μία ἐπαγγελματικὴ διαφημιστικὴ ἐκστρατεία, ποὺ ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ διαλύσει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὴ Μάλτα ὡς νῆσο τοῦ Ἀπ. Παύλου.

Εὐτυχῶς οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες δὲν ἐπηρεάστηκαν ἀπὸ τέτοιες ἐπεμβάσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν Μαλτέζο, δὲν γνωρίζω κανένα τακτικὸ καθηγητὴ πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος δημόσια ἐκφράστηκε ἐναντίον τῶν ἀνακαλύψεών μου. Τὸναντίον πολυάριθμοι καθηγητὲς τῆς Θεολογίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὀνομαστοὶ προτεστάντες καὶ καθολικοὶ τακτικοὶ καθηγητὲς; ὑποστηρίζουν τῶρα τὰ συμπεράσματά μου. Ἐξ ἄλλου, ἀποφάνθηκαν ὑπὲρ τῆς Κεφαλληνίας σημαίνοντες ἐπιστήμονες τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπὸ τοὺς ἐλληνορθόδοξους Θεολόγους, προπάντων ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, ἀγωνίζεται ἀπὸ ἔτη ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τῆς Κεφαλληνίας νὰ ἀναγνωρισθεῖ ὡς ἡ νῆσος τοῦ Ἀπ. Παύλου. Τοῦ ἀνήκουν γι' αὐτὸ οἱ θερμὲς εὐχαριστίες μας. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον νὰ ἀναλάβουν τῶρα οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες τὴν πρωτοβουλία νὰ ἀναζητήσουν ἴχνη. Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεαι ἐρευνα σὲ ἀρχεῖα (π.χ. στὴ Βενετία) γιὰ σχετικὲς παραδόσεις καὶ νὰ ἀνακαλυφθοῦν συστηματικὲς ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφὲς στοὺς τόπους τῶν ναῶν τοῦ Παύλου στὴν Κεφαλληνία.

Προπάντων θὰ ἔπρεπε ἡ ἐλληνορθόδοξη Ἐκκλησία νὰ εἶναι ἀνυποχώρητη στὴν ἀντιμέτωπιση τῆς ἀγωνιζόμενης γιὰ τὴ Μάλτα ρωμαιοκαθολικῆς κούριας. Εἶθε, λοιπόν, καὶ οἱ σημερινοὶ Κεφαλονίτες, μὲ πρῶτο τὸν σεβασμιώτατο Μητροπολίτη, νὰ ἐμπνευστοῦν ἀπὸ τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα τοῦ πολιοῦχου τους ἀγίου Γερασίμου, ὥστε νὰ μὴ καλυφθοῦν γιὰ δεύτερη φορὰ οἱ θρησκευτικὲς ρίζες τῆς Κεφαλονιάς μὲ μιὰ παπικὴ διατα-

γή. Διότι διαφορετικὰ δὲν θὰ ἀμφισβητεῖτο μόνο ἡ ἐκκλησιαστικὴ καύχηση τῆς Κεφαλονιάς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξιοπιστία ἑνὸς τμήματος τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἐξ ἄλλου, θὰ ἔπρεπε ὅλοι οἱ Κεφαλλῆνες νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἐξαιρετικὴ ἱστορικὴ σημασία τῶν γεγονότων, ποὺ περιγράφονται στὰ κεφάλαια 27 καὶ 28 τῶν Πράξεων: δηλ. ὅτι ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸν τόπο, ἔμεινε πρὶν ἀπὸ σχεδὸν 2.000 χρόνια ὁ ἴδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος. Σ' αὐτὸ τὸ νησί συνέγραψε τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸ συνεργάτη του Τίτο καὶ ὅτι οἱ Κεφαλλῆνες ἦταν οἱ τελευταῖοι, τοὺς ὁποῖους ἐκχριστιάνισε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του.

(Γιὰ τὴ μετάφραση συνεργάστηκαν:
Dr. Leo Brang,
Dipl. Theol. Michael Chronz,
Βαρβάρα Καλογεροπούλου - Μεταλληνού,
Δημήτριος Μεταλληνός,
Τὴν εὐθύνη ἔχει ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός).

* * *

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων Καινοδιαθηκολόγων Καθηγητῶν πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Γεώργιος Γαλίτης. Διεπραγματεύθη λεπτομερῶς ἅπαντα τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς παραβολῆς τῆς περιγραφῆς τῶν «Πράξεων» (Κεφ. 27 καὶ 28), πρὸς τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ τοῦ ἀπὸ Κρήτης θαλασσοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Ἀπ. Παύλου. Καὶ ἐν πολλοῖς ἀπεδέχθη τὰς ἀπόψεις τοῦ κ. Warnecke, καταλήξας ὅτι ἀποκλείεται ἡ Μάλτα ὡς ἀποβατικὸς τόπος προσάραξης τοῦ πλοίου καὶ διαπεραιώσεως τοῦ ναυαγοῦ Ἀποστ. Παύλου παραμένον ἐν τούτοις ἐρωτηματικὰ περὶ τοῦ βεβαίου σημείου τῆς διασώσεως τῶν ναυαγῶν, ἐὰν δηλ. τοῦτο εἶναι ἡ Κεφαλληνία ἢ οὐ. Καὶ ἀπεφάνθη ἐπιγραμματικῶς «Μάλτα μᾶλλον ὄχι Κεφαλληνία γιατί ὄχι».

Θετικώτεροι οἱ ἄλλοι δύο —ἐκ Θεσσαλονίκης— Καθηγηταί, μάλιστα δ' ὁ κ. Ἰω. Γαλάνης, ὅστις παρουσίασε καὶ μετεωρολογικὸν χάρακα δεικνύοντα τὴν σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον μέχρι σήμερον φορὰν τοῦ «τυφωνικοῦ... Εὐροκλύδωνος» ἀνέμου, εἰς τὴν ὑπ' ὄψιν περιοχὴν, κατὰ τὸν ἀντίστοιχον μῆνα τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Ἀπ. Παύλου (Νοέμβριον), ἔνεκα τῆς ὁποίας ἀπεκλείετο νὰ ἐξωκεῖλη τὸ πλοῖον εἰς Μάλταν, ἐνῶ εἶναι πολὺ πιθανώτερον ὅτι ἀπωθήθη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κεφαλληνίας· ἐξ οὗ ὁ κ. Γαλάνης ἀπεφάνθη: «Μάλτα ὁπωσδήποτε ὄχι Κεφαλληνία μᾶλλον ναί».

Τὴν αὐτὴν πιθανότητα ἀπεδέχθη καὶ ὁ κ. Ἰω. Καραβιδόπουλος, ὅστις ἐν συνεχείᾳ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην συλλογῆς, ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, τῶν κληρικῶν, τῶν ἐκπαιδευτικῶν κ.ἄ. τοπικῶν παραγόντων, τῶν φερομέ-

νων ἐν τῇ νήσῳ Κεφαλληνία σχετικῶν παραδόσεων, ἀπηχουσῶν τὴν διέλευσιν ἐξ αὐτῆς τοῦ Ἁπ. Παύλου.

Εἶναι δ' ἀξιοσημείωτον ὅτι εὐθὺς ἀμέσως, κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα διάλογον, ἠκούσθησαν ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου μαρτυρίαι, κατατεθεῖσαι ὑπὸ τῶν παρεμβάντων εἰς τὴν συζήτησιν, αἵτινες ἀξιολογοῦνται ὡς θετικὰ στοιχεῖα ἐπιμαρτυροῦντα τὴν θεωρίαν τοῦ Καθηγητοῦ Warnecke, μάλιστα δ' ὅσα ἐλέχθησαν ἐκ τῶν λαογραφικῶν δεδομένων τῆς νήσου.

Ὅθεν ὑπεδείχθη ἡ ἐν τῇ Μητροπόλει Κεφαλληνίας σύστασις «Ταμείου πληροφοριῶν» πρὸς συναγωγὴν πασῶν τῶν κυκλοφορουμένων (διὰ στόματος τοῦ λαοῦ, διὰ τοπωνυμίων, διὰ σχετικῶν παραδόσεων καὶ λαογραφικῶν ἀπηγήσεων) συναφῶν ἐνδείξεων, ἵνα αὐταὶ συνεκτιμηθῶσιν ἀρμοδίως ὑπὸ τῶν Καινοδιαθηκολόγων, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ὑποστηρικθείσης ταυτίσεως τῆς Κεφαλληνίας πρὸς τὴν Μελίτην τῶν Πράξεων, πρὸς τελικὴν ἐπιβεβαίωσιν ταύτης ἢ μὴ. Ἡ πρότασις ἐγένετο γενικῶς ἀποδεκτὴ. Ἐπεκροτήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Warnecke, ὅστις ἐθεώρησε σημαντικὰς τὰς πρώτας ἐκ τοῦ λαοῦ ἀκουσθείσας σχετικὰς ἐνδείξεις, καὶ ἐπιμαρτυρούσας τὴν ὑποστηρικθείσαν ἄποψιν αὐτοῦ.

* * *

Ἄφου δὲ ἐδευτερολόγησαν, συνοψίζοντες τὰς ἀπόψεις των, οἱ διαληφθέντες κ.κ. Καθηγηταί, ὁ δὲ εισηγητὴς τῆς νέας θεωρίας κ. Warnecke ἀπήνησεν εἰς ὠρισμένας ἐπιφυλάξεις αὐτῶν, ὁ συντονιστὴς τοῦ Συμποσίου π. Γεώρ. Μεταλληνὸς ἐχαρακτήρισε θετικὸν κατ' ἀρχὴν τὸ ἔργον τοῦ «Συμποσίου» καὶ προωθητικὸν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Γερμανοῦ ἐπιστήμονος «γαλουμένης καινῆς ταύτης διδασχῆς» (Πράξ. 17.19), τῆς εισηγουμένης τὴν ἀποστολικότητα τῆς ἐν Κεφαλληνία Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἁπ. Παύλου.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων συνέστησε τὴν συνέχισιν τῶν ἐρευνῶν, «ὥστε νὰ μὴ μείνη ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία γιὰ τὸ σημαντικὸν αὐτὸ θέμα» (ὡς ἀνεγράφη εἰς ἐκδοθὲν Δελτίον Τύπου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κεφαλληνίας).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς διεθνεῖς καὶ διαχριστιανικὰς ἀπηγήσεις καὶ κρίσεις τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας τοῦ Καθηγητοῦ Warnecke, αἱ πλείους εἶναι θετικαί, ἐλάχισται δ' ἀρνητικαί, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς κυρίως ΡΚαθολικῶν κύκλων, μολοντί τὸ σχετικὸν βιβλίον τοῦ εἰρημένου Καθηγητοῦ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐκ πρωτοβουλίας ΡΚαθολικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου.

Λεπτομερῆ ἀναφορὰν εἰς τὸν σχολιασμὸν τῆς νέας ταύτης θεωρίας ὑπὸ ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκκλη-

σιαστικῶν κύκλων, εἰς διεθνή κλίμακα, περιλαμβάνει εἰς τὸ βιβλίον τοῦ «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Κεφαλληνία» ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, παραθέτων καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν.

Καὶ οἱ μετασχόντες τοῦ «Συμποσίου» Ἕλληνες Καινοδιαθηκολόγοι Καθηγηταὶ ἀνέκριναν τὸ κείμενον (Πράξ. 27-28.10) ἐρμηνευτικῶς καὶ συγκριτικῶς πρὸς τὴν νέαν θεωρίαν. Καὶ κατέληξαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Μάλτας ἀνεπιφυλάκτως καὶ ὁμοφώνως, ἀφήσαντες ἀνοικτὴν τὴν θύραν διὰ τὴν Κεφαλληνίαν ὡς ταυτόσημον τῆς «Μελίτης» τῶν Πράξεων.

Ἀπὸ μέρους τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὠμίλησε τελευταῖος ὁ ὑποσημειούμενος ἐντεταλμένος ἐκπρόσωπος Αὐτῆς. Ἐθεωρήσαμεν ἀπαραίτητον νὰ «τοποθετηθῶμεν» ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος.

Καὶ ἡ μὲν τοποθέτησις ἡμῶν, καταγραφείσα διὰ τὰ Πρακτικὰ τοῦ «Συμποσίου», δὲν ἀνεγνώσθη τὴν ὥραν ἐκείνην, λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου (τὸ «Συμπόσιον» διήρκεσεν ἐπὶ ἐξάωρον). Ἄντ' αὐτῆς δὲ προέβημεν εἰς τὸ εἰθισμένον «κλείσιμον» τῆς συζητήσεως, εἰπόντες τὰ ἀκόλουθα:

Πολλὰ καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα ἠκούσαμεν· καὶ εἰς πολλὰ διεφωτίσθημεν. Εὐχαριστοῦμεν τὸν κ. Βάρνεκε καὶ πάντας τοὺς προλαλήσαντας κ.κ. Καθηγητάς, διὰ τὴν συνεισφορὰν τοῦ λόγου αὐτῶν πρὸς παρουσίαν τῆς γενικῆς εἰκόνας τοῦ θέματος καὶ ὠρισμένων σκιῶν καὶ ἀσαφειῶν αὐτῆς, περὶ τῆς ταυτίσεως ἢ μὴ τῆς Μελίτης πρὸς τὴν νήσον ταύτην, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁποίας ἰστάμεθα καὶ τὸ συζητοῦμεν.

Ἐὰν εἶναι βέβαιον ὅτι ὄντως τὸ συζητοῦμεν «ἐπὶ τόπου», αὐτὸ θὰ ἀπετέλει τὴν εὐκταίαν κατάληξιν τοῦ Συμποσίου τούτου, «χαρὰν καὶ στέφανον» καὶ δικαίαν ἐγκαύχησιν τῆς Κεφαλληνίας, ἰχνηλατούσης σήμερον – μετὰ 20 αἰῶνας – τὰ βήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν παραλίαν ἐνὸς εὐλογημένου λιμένος τῆς καὶ ἀκρωμένης τὸν ἀπόηχον τοῦ μηνύματος αὐτοῦ περὶ τοῦ «μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Ὁν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν».

Προκειμένου νὰ ἐκφράσω τὴν προσωπικὴν μου τοποθέτησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος· καὶ δὴ νὰ τολμήσω νὰ διατυπώσω εισηγητικὴν μου ἄποψιν πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τῆς χώρας ἡμῶν – τὴν Ἱερὰν Σύνοδον – διὰ τοῦ Μακ. Προέδρου Αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπῶ, θὰ ἐπισημάνω ἐνδεικτικῶς τρία σημεῖα στασιαζόμενα ὑπὸ τῆς κριτικῆς.

1. Τὸ α' ἀφορᾷ εἰς τὴν διαμφισβήτησιν τῆς γνησιότητος τῶν ΚΖ' καὶ ΚΗ' κεφαλαίων τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ κριτικὴ τινων συναπορρίπτει καὶ τὸ ἐκ τούτων πρόκριμα καὶ πόρισμα τῆς ταυτίσεως τῆς Μελίτης πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν.

Διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας —καὶ ὁμῶς ἐν ὀνόματι αὐτῆς— δὲν τίθεται κἂν ζήτημα μὴ γνησιότητος τῶν ἀκροτελευτιῶν τούτων κεφαλαίων τοῦ Κανονικοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ὁ Κανὼν τῆς Κ.Δ. φέρει ἐν τῷ συνόλῳ του τὸ κύρος καὶ τὴν κάλυψιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀνέκαθεν ἀντέταξε πρὸς τοὺς αἵρετικούς, μετὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων τῆς, τὸν Κανόνα τῆς Κ.Δ., ὡς τὸν κώδικα τῆς πίστεως, ἀφακτίδευτον παραδιδόμενον εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν, διὰ τῶν φορέων τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας ἐπισκόπων. Καὶ μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἐπιμαρτυρούμενον ὡς ἀναπόσπαστον κεφάλαιον αὐτῆς, μὴ ἐπιδεχόμενον ἀλλοίωσιν οὔτε κατὰ *«ἰῶτα ἐν ἧ μίαν κεραιάν»*.

Τὴν κριτικὴν τιμῶμεν, ὅταν ἐρευνᾷ τοὺς κώδικας καὶ τὰ χειρόγραφα, διὰ νὰ ἐπισημάνῃ παραλλάσσοντα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν λεξίδια τινα —ἐκ παραδρομῆς τῶν ἀντιγραφῶν— κατὰ κανόνα δὲ ἄνευ οὐσιαστικῆς παραλλαγῆς τοῦ κειμένου. Ἄλλὰ ἡ ἱστορία τοῦ κειμένου τῆς Κ.Δ., τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἀρχαιότεροι μάρτυρες ἀπέχουσι πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῶν πρωτογράφων, ἤκιστα δικαιώνει τοὺς ἀπορρίπτοντας σελίδας καὶ τμήματα τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ., ὅταν μάλιστα, ἐπὶ τῶν ἐπιμάχων σημείων, ἐλάχιστα σπαράγματα τῶν παλαιωτάτων χειρογράφων κωδίκων διεσώθησαν.

Δὲν ἀναγνωρίζει δὲ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἀρνητικὴν κριτικὴν αὐθαιρέτους καὶ βεβιασμένας ἀπορρίψεις καὶ διαγραφὰς καθηγιασμένων εἰς «εὐαγγελιστάρια» καὶ «ἀποστολάρια» ἀγιογραφικῶν κειμένων.

Πάντως δὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κανόνος τῆς Κ.Δ. ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας παρακολουθεῖ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς θεοπνευστίας τῶν Γραφῶν, καὶ ὄχι ἀσχέτως αὐτῆς.

Ὅχι μόνον ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ταυτότης τῶν κανονικῶν βιβλίων ἐλέγχεται καὶ παραδίδεται ἐν τέλει, ἐκκαθαρισμένος ἀπὸ ψευδεπιγράφων, μερίμνη καὶ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἀρτιότητα τῶν βιβλίων, ὑπὸ τὴν παραδοθεῖσαν μορφήν καὶ πληρότητα ἐγγυᾶται ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῇ βεβαίᾳ πίστει ὅτι «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας», ὁ Παράκλητος, τὴν «ὁδηγεῖ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» καὶ εἰς τὸ θεμελιώδους σημασίας ζήτημα τοῦτο, «ἵνα μὴ τι ἀπόληται» τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, τῶν ἀναγκαίων «εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι».

Ἐν ὄψει τούτων, εἰς οὐδὲν προσκόπτει ἡ ταύτις τῆς Μελίτης πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν, μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ μερικοὶ ἐμμένουν εἰς διαμφισβήτησιν τοῦ ἀντιστοιχοῦ κειμένου τῶν Πράξεων. Τόσον δὲν εἶναι ὑπολογίσιμος, ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, ἡ ἀμφισβήτησις των, ὅσον αὐτοὶ διαπράττουν τὸ σφάλμα τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου, ἀποφαινόμενοι ὑπὲρ τῆς Μάλτας μὲ στοιχεῖα εἰλημμένα ἐκ τῶν διαμφισβητούμενων κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα προκαταβολικῶς ἔχουν ἀπορρίψει!

2. Ἡ δευτέρα ἐπισήμανσις ἡμῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν γραμμὴν πλεύσεως τοῦ πλοίου τοῦ φέροντος τὸν Ἄπ. Παῦλον δεσμώτην εἰς Ρώμην.

Τὰ δρομολόγια τῶν πλοίων, τῆς ὑπ' ὄψιν ἐποχῆς καὶ περιοχῆς, ἐρευνηθέντα ὑπὸ εἰδικῶν ἐρευνητῶν, φέρουν ὡς λιμένας προορισμοῦ τῶν μεγάλων φορτίων σίτου, ποῦ διεκόμεζον, τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Μάλταν. Ἐκεῖθεν δὲ μικρότερα μεταπρατικά πλοῖα Φοινίκων καὶ Καρχηδονίων, μισθοφόρων τῶν Ρωμαίων, κατένεμον τὸ ἐμπόρευμα εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων καὶ ἄλλαχού.

Περὶ τούτων, ὡς δύναμαι νὰ γνωρίζω, πραγματεῦται ὁ Καθηγητὴς τῆς Κ.Δ. κ. Μάρκος Σιώτης, εἰς μελέτην του «Τὰ ταξίδια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου διὰ μέσου τῶν Κυκλάδων», ἀδημοσίευτον εἰσέτι (καὶ ἀναμένουσαν τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς εἰς ἐναίσιμον Τόμον, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Κυκλαδίτου Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Στυλιανοῦ Κορρέ, μὴ κυκλοφορηθέντα εἰσέτι).

Εἰς συζήτησιν ἡμῶν μετ' αὐτοῦ διεχωρίσαμεν τὴν περίπτωσιν ἀναγκαστικῆς προσαρξέως ἢ προσορμίσεως τῶν ἐν λόγῳ πλοίων —τῶν διακινουμένων εἰς τὰς μνημονευθείσας γραμμὰς καὶ προορισμὸν— ὅταν μεγάλη τρικυμία, ὡς ἐκείνη ποῦ περιγράφουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἠνάγκαζε ταῦτα νὰ πλέουν ἀκυβέρνητα ἔρμαια τῶν κυμάτων, ὅποτε οὐδόλως ἀποκλείεται ἡ πιθανότης ἐπιβεβαιώσεως τῆς εἰς Κεφαλληνιακὸν λιμένα προσεγγίσεώς τινων ἐξ αὐτῶν.

Καὶ ναὶ μὲν ἐνδείκνυται μέχρι τινὸς αὐτοσυγκράτησις τῶν συναισθηματικῶν παρορμηῶσεων Κεφαλλήνων καὶ Ἑπτανησίων κ.ἄ. Ἑλλήνων— καὶ δὴ καὶ μελετητῶν ἐρευνητῶν— ἀπὸ προώρων ἐπισπεύσεων τῆς υἰοθετήσεως καὶ πανηγυρικῆς διακηρύξεως τῆς νέας θεωρίας, ἵνα μετὰ ψύχραιμον καὶ ἐνδελεχῆ μελέτην καὶ παρακολούθησιν καὶ ἄλλων συναφῶν παρατηρήσεων, ἐδραιωθῇ ἡ πεποίθησις καὶ ἡ βεβαιότης τῆς ταυτίσεως τῆς Μελίτης πρὸς τὴν ὠραίαν καὶ εὐάνδρον Κεφαλληνίαν.

3. Ἐν σχέσει —τρίτον— πρὸς τὴν διαφωνίαν καὶ τὴν ἀντίδρασιν των ΡΚαθολικῶν, δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ μόνη φορὰ ποῦ θὰ διαφοροποιηθῇ ἡ θέσις μας. Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς των πλευρᾶς δὲν ἐδίστασαν νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι ὁ τάφος τῆς Παναγίας εἶναι εἰς τὴν Ἐφεσον. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ὑποστείλωμεν ἡμεῖς τὴν ἀμετακίνητον διεκδίκησιν καὶ διακήρυξίν μας, ὅτι «Γεθσημανῆ τῷ χωρίῳ» ἐκηδεύθη ἡ Θεοτόκος.

Μιχαὴλ Γαλανοῦ (†)

«ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν καὶ οἱ δώδεκα τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειώδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἀληθινὸ θησαύρισμα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη. Ἐκδοση τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Ἄλλὰ τί λέγω; Πέτραν σκανδάλου ὠνόμασεν ὁ ἀείμνηστος Μηνιάτης, ὁ ἐκ Κεφαλληνίας ἱεράρχης, τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, τὸ προκαλέσαν τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ σὺν αὐτῷ τόσα ἄλλα ἠλλοίωσαν καὶ εἰς τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὸ πολίτευμα καὶ εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον καὶ τὸ νόημα τῆς τιμῆς τῶν ἁγίων. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει νὰ εὕρισκώμεθα ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια. Καὶ ὅσοι θέλουν ἄς διαφωνοῦν. Δὲν θὰ συνταχθῶμεν μὲ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πλάνην.

Ἐξ ὧν ἐλέχθησαν εἰς τὸ Συμπόσιον τοῦτο κατεφάνη ὅτι μόνον εἰς τὴν Μάλταν δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ προσέγγις τοῦ πλοίου τοῦ φέροντος τὸν Παῦλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ.

Καὶ πολλαὶ ἐνδείξεις συνηγοροῦν ὅτι πιθανώτατα προσωρμίσθη εἰς λιμένα τῆς Κεφαλληνίας.

Συγχαίρομεν τὸν ρέκτην καὶ πρωτοπόρον ἐρευνητὴν κ. Βάρνεκε. Καὶ θὰ σταθῶμεν παράπλευροι πρὸς αὐτὸν μέχρι τῆς τελικῆς ἀποσαφήνσεως τῆς θεείσεως ἀπόψεώς του, πρὸς τὴν ὁποίαν διεφάνη ὅτι συμπλέομεν.

Ὡς ἐντεταλμένος ἐκπρόσωπος τοῦ Προκαθημένου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας, θὰ εἰσηγηθῶμεν τὴν προώθησιν τοῦ ζητήματος, ὑπὸ τὸ φῶς πάντοτε τῆς ἐρεῦνης, «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ».

Μετὰ τὸν ἡμέτερον ἐπίλογον, ἐπεφυλάξαμεν — ὡς ἀνεγράφη — «μία εὐχάριστη ἐκπλιξὴ πρὸς τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον» (Δελτίον Τύπου Ἱ. Μητροπ. Κεφαλληνίας) μὲ τὴν παρουσίαν — ἀπαγγελίαν καὶ ψαλμωδίαν — τριῶν τροπαρίων (Ἀπολυτικίου, Κοντακίου καὶ Μεγαλναρίου) ἀναφερομένων εἰς τὸ ναυάγιον καὶ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Κεφαλληνίαν (ποίησις ἡμετέρα).

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀνακήρυξιν τῶν Ἁγίων καὶ τὸν ἐορτασμὸν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν γεγονότων πραγματοποιεῖ πρώτη ἢ συνείδησις τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, δὲν παρελείψαμεν νὰ δονήσωμεν τὰς καρδίας τῶν πιστῶν διὰ τῆς ὑμνωδίας. Καὶ εὐθὺς κατεφάνη ἡ συγκίνησις Κλήρου καὶ λαοῦ. Καὶ ἡ διάθεσις ὅλων νὰ συμβάλουν εἰς διερεύνησιν καὶ «ἐξιχνίασιν» τῆς διελεύσεως τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐκ τῆς νήσου αὐτῶν.

Οἱ δὲ εἰδήμονες ὡμολόγησαν ὅτι, ἐπὶ τῶν περὺ τῆς λαϊκῆς εὐσεβείας κινουμένη ἢ ριφθεῖσα — οὐχὶ ἀθεμελίωτος — ἰδέα τῆς ἀποστολικῆς ρίζης τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως τῶν Κεφαλλήνων, θὰ κυκλοφορηθῆ δεόντως. Καὶ ἡ ἀλήθεια θὰ προκύψῃ «τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούτων σημείων. Ἀμήν».

ΤΡΟΠΑΡΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Προσορμισθέντος εἰς Μελίτην - Κεφαλληνίαν
ΠΟΙΗΘΕΝΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝ
ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Ἀπολυτικίον. Ἦχος α'. Τῆς ἐρήμου πολίτης.

Ἐν κινδύνοις πολλάκις περιέστης, Ἀπόστολε
Παῦλε Χριστοκήρυξ, ἐκ γένους καὶ ἔθνων διωκό-
μενος.

Θαλάσση δὲ σφοδρῶς παραρρουεῖς
τὴν Κρήτην ὑποπλέεις ναυαγῶν
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου πρὸς ἀσφαλῆ
Ἄδρια ὄρμον ἐφθασας.

Δόξα τῷ σοι συμπλεύσαντι Χριστῷ.

Δόξα τῷ σὲ διασώσαντι.

Δόξα τῷ ἐν Μελίτῃ,

κλητῇ Κεφαλληνίᾳ,

σε προσορμίσαντι.

Κοντάκιον

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ.

Ὅτε ἀπήγεσο εἰς Ρώμην δεσμώτης,
καὶ ἐναντίος ἦν ὁ ἄνεμος, Παῦλε,
Καλοὺς Λιμένας ἐγνωκας σταθμὸν τοῦ πλοός,
ἔλεγες δὲ αὐτανδρον ἀπολέσθαι τὸ σκάφος
ὅπερ καὶ προσήραξεν ἐν τῇ νήσῳ Μελίτῃ,
Κεφαλληνίαν δ' ἐγνωμεν αὐτὴν,
τετιμημένην, ἁγίοις σου ἴχνεσιν.

Μεγαλυνάριον

Χαίροις Κεφαλλήνων νήσος λαμπρά,
Παῦλον δεξαμένη, τὸν Ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ.
Σὺ γάρ, ὡς Μελίτῃ, ποτὲ γινωσκομένη
λιμένος σου ἀγκάλῃ αὐτὸν ἐχώρησας.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

★ Καθηγ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Η ΕΛΛΗ-
ΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ
ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ (ἐξ ἀφορμῆς τῆς 70ῆς ἐπε-
τείου ἀπὸ τὴν τραγωδία τοῦ 1922). Σχῆμα 14Χ21,
σελίδες 32.

★ Καθηγ. Ἀνδρέα Θεοδώρου, ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΙ-
ΚΑ ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ. Κείμε-
νον ὕμνων, ἀπόδοση στὴ νεοελληνικὴ, εὐρὺς σχο-
λιασμός. Σχῆμα 14Χ21, σελίδες 56.

★ Καθηγ. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗ-
ΣΕΙΣ ΕἰΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ. Τόμος
Γ' (301-400), ἔκδοσις Β'. Σχῆμα 14Χ21, σελίδες
312.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟ ΝΑΖΑΡΕΤ ΙΗΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΜΙΣ*

Πᾶς ἄνθρωπος, ὡς διδάσκει ἡ θεόπνευστος Ἁγία Γραφή ἀλλὰ καὶ ἡ θύραθεν σοφία, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐσωτερικὸν τινα κριτὴν, τὴν συνειδήσιν⁷⁰, ἡ ὁποία κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχει, καὶ κατὰ τὸν βαθμὸν καθαρότητος, εἰς τὸν ὁποῖον διατηρεῖται, ἐλέγγει μὲν αὐτὸν σφαλλόμενον, ἐπαινεῖ δὲ καὶ παραθαρρύνει ὀρθοποδοῦντα. Περὶ τῆς καθολικότητος τοῦ φαινομένου τῆς συνειδήσεως κατὰ τρόπον τῷ ὄντι κλασικὸν ὠμίλησεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ: «ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νό-

τὴν περιφρημον τραγωδίαν τοῦ «Ἀντιγόνη»⁷⁴, μίαν ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων τραγωδιῶν τοῦ παγκοσμίου θεάτρου, ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀγράφων νόμων τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἡρωὶς τοῦ δράματος Ἀντιγόνη, ἡ ὁποία κατηγορεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Κρέοντος, διότι παρέβη τὴν προσταγὴν του, λέγει εἰς τὸν Κρέοντα τὰ ἐξῆς διδακτικώτατα διὰ τὸ αἰώνιον κῦρος τοῦ ἐμφύτου ἠθικοῦ νόμου:

«Οὐ γὰρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀείποτε
ἤ ταῦτα (= οἱ ἀγράφοι νόμοι) κοῦδεις οἶδες
ἐξ ὅτου φάνη»⁷⁵.

(= Ἐνῶ, δηλαδή, αἱ διαταγαὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων εἶναι ἐφήμεροι καὶ μεταβληταί, οἱ νόμοι τῆς συνειδήσεως εἶναι αἰώνιοι καὶ ἀναλλοίωτοι).

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
καὶ Σιατίστης κ. **ΑΝΤΩΝΙΟΥ**

μον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῆ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἶσι νόμος· οἷτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων»⁷¹. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας ἐρμηνεύων τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀποστόλου, γράφει: «Διότι ὅταν θεοσεβεῖς ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νόμος γραπτός, ὀδηγοῦμενοι ἀπὸ τὸν ἐμφυτον ἠθικὸν νόμον, πράττουν ὅ,τι ὁ γραπτὸς νόμος διατάσσει, εἰς τοὺς τοιοῦτους ἄνθρώπους, καίτοι δὲν ἔχουν γραπτὸν νόμον, νόμος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτῶν, δηλαδή ἡ συνειδήσις των. Οἱ ἐθνικοὶ αὐτοὶ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον κάμνει ὁ νόμος, νὰ διαφωτίξῃ τοὺς ἄνθρώπους εἰς τὸ νὰ διακρίνουν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ἔχουν γραμμένον εἰς τὰς καρδίας των, ὅταν ἡ συνειδήσις των δίδῃ μαρτυρίαν εἰς αὐτοὺς διὰ πᾶσαν πράξιν, καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ των λογισμοὶ ἀναμεταξὺ των κατηγοροῦν ἢ καὶ ἐνίοτε ἀπολογοῦνται»⁷². Περὶ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀναλλοιώτου τῶν νόμων τῆς συνειδήσεως, ὁ Ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητὴς «σοφὸς Σοφοκλῆς»⁷³ (497/496-406/405 π.Χ.) εἰς

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν θεοφόρων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ἡ ἠθικὴ συνειδήσις ἐμφανίζεται ὡς ἐσωτέρα τις μαρτυρία καὶ κρίσις⁷⁶, διὰ τῆς ὁποίας ὡς διὰ τινος «φωνῆς τοῦ Θεοῦ» ὁ ἄνθρωπος διακρίνει μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, προτρέπεται πρὸς τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν, ἀποτρέπεται δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, καὶ, τέλος, συμφώνως πρὸς τὰς πράξεις του ἐλέγχεται ἢ ἀπολαύει ψυχικῶς. Ἡ συνειδήσις ἐν ὄσῳ διατελεῖ ἐν τῷ σκότει, πολὺ ὀλίγα εὐρίσκει νὰ ἐλέγξῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ τοιαύτη συνειδήσις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ χαρακτηρίζεται ὡς «πονηρὰ»⁷⁷, «ἀσθενὴς»⁷⁸ κ.λπ. Ἀλλὰ εὐθὺς ὡς εἰσέλθῃ ἀκτὶς εὐαγγελικοῦ φωτὸς εἰς αὐτήν, ἡ ἐπέλθῃ δυστύχημά τι εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀφυπνίση αὐτήν, ἡ νόσος φοβερὰ καὶ δεινὴ καταβάλλῃ τὸν εὐρωστον καὶ ἀκμαῖον ὄργανισμὸν, τότε πῶς τὰ σφάλματα, αἱ ἀφροσύναι καὶ αἱ ἀνοησίαι τῆς νεότητος, αἱ ἀδικίαι, αἱ ἀπάται καὶ αἱ παντοῖαι ἀκολασίαι τῆς ἀνδρικής ἡλικίας, αἱ μωρίαι, αἱ ζηλοτυπία καὶ τὰ μίση, ὡς στρατιὰ ὀλόκληρος παρατάσσονται κατ' αὐτοῦ, καὶ ἡ συνειδήσις, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ διοικῶν στρατηγὸς διευθύνει πάντα τὰ πικρὰ αὐτῶν βέλη κατ' αὐτοῦ! Ποῖος δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὰς βασιάνους τῆς, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεγηγεμένης, συνειδήσεως;

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 525 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

70. Ἡ συνειδήσις, καὶ μάλιστα ἡ ἠθικὴ τοιαύτη, ἀποτελεῖ φαινόμενον παρατηρηθὲν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον, τὴν ζωὴν τῶν θρησκειῶν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης.

71. Ῥωμαίους, 2,14-15.

72. Παναγιώτου Τρεμπέλα, ἐνθ' ἀν., σελ. 53.

73. Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους § 5,25-34.

74. Ἡ καλλίστη τῶν τραγωδιῶν τοῦ Σοφοκλέους «Ἀντιγόνη» ἐδιδάχθη κατὰ τὸ ἔτος 442 π.Χ.

75. Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, στίχοι 456-457.

76. Β' Κορινθίους, 1,12. Ῥωμαίους, 2,15. 9,1.

77. Ἐβραίους, 10,22.

78. Α' Κορινθίους, 8,7.

Ποῖος δύναται νὰ κατευνάσῃ τὰ κύματα καὶ πρᾶνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀγρύπνου καὶ ἀδεκάστου τούτου δικαστοῦ, ὡς λίαν προσφυῶς ἀποκαλεῖ τὴν συνείδησιν ὁ ἄριστος ψυχολόγος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν περίφημον Δ' Λόγον του εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου;⁷⁹ «Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δικαστὴς οὕτως ἀγρυπνός ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδός»⁸⁰. Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἱκανοποίησιν, καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου φύσις συναινεῖ ὅτι ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις. Ἀλλά, γεννᾶται τὸ εὐλογον ἐρώτημα, ποῖαν ἱκανοποίησιν δύναται νὰ παράσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς ἀνθρώπος εἰς τὴν προσβληθεῖσαν, συνεπεία τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, δικαιοσύνην τοῦ Ὑψίστου; Τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας δὲν εἶναι ἐπαρκῆ· αἱ ἀμφίβολοι ὑποσχέσεις καὶ ἀποφάσεις βελτιώσεως ἐν τῷ μέλλοντι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἰσχύϊν ὅπως ἀποπλύνωσι τὴν ἐνοχὴν τοῦ παρελθόντος· ἀγαθοποιεῖα, ἐλεημοσύνη καὶ ἄλλαι ἀγαθὰ πράξεις εἶναι καθήκοντα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις δὲν δικαιολογεῖ τὴν παραμέλησιν ἄλλων. Οὔτε ἡ θεία Δικαιοσύνη ἱκανοποιεῖται διὰ τοιούτων μέσων, οὔτε ἡ ἐξεγγερωμένη συνείδησις, ἡ ὁποία ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός, ὡς διδάσκει ὁ ἐξοχώτερος ποιητὴς τῆς νεωτέρας Ἀττικῆς κωμωδίας Μένανδρος (342-291 π.Χ.): «βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός»⁸¹, δύναται εὐκόλως νὰ πεισθῇ ὅτι τοιαύτη ἱκανοποίησις εἶναι ἐπαρκῆς. Ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἀδημονίας καὶ ἀγωνίας ἠθικῆς μόνη ἡ καλὴ ἀγγελία τῆς διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ δοθείσης εἰς τὴν θεϊαν Δικαιοσύνην πλήρους ἱκανοποιήσεως δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἀνθρώπον. Διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς θλίψεως καὶ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ διαβόλου ἐπεβάλετο ἡ παρέμβασις τῆς θεότητος. Ἡ θεία Δικαιοσύνη διὰ τὴν ἐξιλέωσιν τῆς προσβληθείσης θείας καὶ ἀπείρου δόξης, ἀπῆτει ἀπείρου ἀξίας θυσίαν, τὴν ὁποίαν πεπερασμένον ὄν ἡδυνάτει νὰ προσαγάγῃ. Ἐνεκα τούτου ὁ ἄπειρος καὶ πανάγαθος Θεὸς ἠδύκνησεν, ὅπως ἀποστείλῃ τὸν Μονογενῆ Του Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα, περιβληθεὶς ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ ταύτην θυσιάσας, δυνηθῇ νὰ ἐξιλέωσῃ τὴν προσβληθεῖσαν θεϊαν Δικαιοσύνην. Τὸν ἰλαστήριον θάνατον τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ἡ θεία Δικαιοσύνη ὑπεδέξατο — αὕτη εἶναι ἡ καλὴ ἀγγε-

λία—, ἡ δὲ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Θεοανθρώπου εἶναι ἐπαρκῆς ἱκανοποίησις πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἀπείρου δικαιοσύνης, καὶ εὐθὺς ἠσυχάζει. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀνθρώπος τείνει τὴν χεῖρα τῆς πίστεως καὶ λαμβάνει τὴν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ προσφερομένην συγχώρησιν καὶ σφύζεται ἀπὸ τῶν φοβερῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεως.

Ἄλλ' οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀξίαν ἢ ἀπὸ τῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεως ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς πραγματικὴν καὶ ἐξ ἀντικειμένου ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Δικαιοσύνης. Ἐν τούτῳ δὲ κείται ἡ ὑψίστη σημασία τῆς διακηρύξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν. Καὶ αὐτὸς δηλαδὴ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ σώσῃ ἐκ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀγίας αὐτοῦ Δικαιοσύνης τὸν ἁμαρτωλὸν ἐὰν δὲν παρεῖχεν ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θυσίαν καὶ προσφορὰν ἰλαστήριον περὶ ἁμαρτίας. Ἡ ἐκούσιος αὕτη προσφορὰ τοῦ Ἰησοῦ κατέστησε δυνατὸν εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν νὰ συγχωρῇ καὶ δικαιοῦν τὸν ἁμαρτωλὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν. Τὸ κείμενον τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς ἔχει οὕτως: «πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦν»⁸². Ἐρμηνεύων τοὺς λόγους τούτους τοῦ Παύλου ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας, λέγει: «Ἐδωκε δηλαδὴ τὸ αἷμά του ὁ Χριστὸς ὡς θυσίαν ἐξιλασμοῦ διὰ νὰ δείξῃ ὁ Θεὸς τὴν δικαιοσύνην του εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ὥστε νὰ εἶναι αὐτὸς δίκαιος, ἱκανοποιημένος μὲ τὴν θυσίαν τοῦ Υἱοῦ του διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ συγχρόνως νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ νὰ καθιστᾷ δίκαιον πάντα ἁμαρτωλόν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἐξῆς ἐλατήριον καὶ κυριαρχοῦσαν δύναμιν ἐντὸς του θὰ ἔχῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν»⁸³. Ἡ δὲ πραγματικὴ συγχώρησις εἶναι ἀνεκτίμητος ὡς ἐπαναφέρουσα τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν φιλίαν καὶ εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ αἴρουσα τὸν φραγμὸν τῆς ἐνοχῆς, ὁ ὁποῖος ἐμποδίζει τὴν μεταξὺ Πλάστου καὶ πλάσματος συγκοινωνίαν. Ὁ ἀνθρώπος πρὶν συγχωρηθῆ εἶναι ξένος τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, τῶν ὁποίων κύριον περιεχόμενον ἦτο ἡ περὶ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, ἄνευ ἐλπίδος καὶ ἄνευ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν. (Συνεχίζεται)

79. Λουκᾶ, 16,19-31.

80. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Δ' εἰς παραβολὴν πλουσίου καὶ Λαζάρου· καὶ ὅτι τὸ συνειδὸς εἶωθεν ἡμᾶς ἀναμνήσκων παλαιὰ ἁμαρτήματα, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ, Λόγος Δ', δ, MPG., 48.1011.

81. Μενάνδρου, Μονόστιχοι Γνώμαι, στίχοι 654 καὶ 597.

82. Ῥωμαίους, 3,26.

83. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλας, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τῆς Καινῆς Διαθήκης, σελ. 69-70, τόμος Α', Ἀθήνα, 1978.

«Ἔστιν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία»*

ΤΡΙΤΟΝ: Τὰ ἐθνικά μας θέματα εἶναι βέβαιο ὅτι σὲ πρῶτο καὶ τελευταῖο βαθμὸ κρίνονται στὰ ἀμερικανικά κέντρα ἀποφάσεων. Εἶναι ὑπέρτατης ἐθνικῆς προτεραιότητος ζήτημα ἡ συγκρότηση, πλαισίωση καὶ καθοδήγηση στὶς ΗΠΑ ἐνὸς ἰσχυροῦ λόμπι προβολῆς καὶ ἀνάδειξης τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων. Ἡ ὑστέρησή μας ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν μας εἶναι παροικιῶδης. Οἱ Τούρκοι μᾶς περνοῦν πενήντα χρόνια. Ἄλλὰ ὀ-

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. **ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΒΑΡΛΑ**

πως δείχνουν τὰ πράγματα προηγούνται καὶ οἱ Σκοπιανοὶ καὶ οἱ Ἀλβανοί!

ΤΕΤΑΡΤΟΝ: Ἡ Ὁρθοδοξία. Ὑποτίθεται, ὅταν δὲν ἀγνοεῖται, ἡ ραγδαία ἀνακτώμενη δύναμη τῶν ὀρθόδοξων τοπικῶν ἐκκλησιῶν στὶς βαλκανικὲς χώρες. Περιοχὲς μῆς γνήσιας ἐλληνικῆς κυριλλομεθοδιανῆς πνευματικῆς παράδοσης, οἱ χώρες αὐτὲς διαθέτουν ἓνα μεγάλης ἐμβέλειας ὄπλο συνοχῆς ἀνάμεσά τους καὶ μέσο παρέμβασης στὰ χέρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν εἶναι τυχαία ἡ δήλωση τοῦ Ὁζάλ στὴν «Turkish Daily News» κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐπεκτεινόμενη ἰσχὺς τῆς Ὁρθοδοξίας στὴ Ρωσία ἀποτελεῖ κίνδυνο μεγαλύτερο καὶ ἀπὸ τὸν κομμουνισμό.

ΠΕΜΠΤΟΝ: Τὸ εὐρωπαϊκὸ μας χαρτί ἔχει μείνει ἀνενεργὸ ἕως ἐντελῶς ἄχρηστο καὶ οἱ βαλκανικὲς μας πρωτοβουλίες σὲ διμερῆς ἐπίπεδο τελειῶς ὑποτυπώδεις. Τί περιμένουμε;

ΕΚΤΟΝ: Ὁ τόπος ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη κοινωνικῆς συνοχῆς, πολιτικῆς συναίνεσης, ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῶν δογμάτων τῆς ἐθνικῆς μας πολιτικῆς, ἀντιπιθητικῆς κατεύθυνσης στὴν πολιτικὴ μας, ἀντίσταση στὸν ἐνδοτισμὸ καὶ τὴν ἀποδοχὴ τῶν τετελεσμένων.

Ἡ διάλυση τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τὸ αἶτημα τῶν ἐπιμέρους ὁμόσπονδων Δημοκρατιῶν τῆς γιὰ τὴν ἀναγνώρισή τους ἀπὸ τὴ Διεθνή Κοινότητα ὡς ἀνεξάρτητων κρατῶν ἐπανεφέρε στὴν ἐπικαιρότητα τὸ «Μακεδονικὸ Ζήτημα». Ταυτόχρονα αὐξήθηκαν οἱ ἀνησυχίες γιὰ τὶς προοπτικὲς πὺ διαγράφονται στὸν εὐρύτερο βαλκανικὸ χώρο ἀπὸ τὶς ἐξελίξεις στὰ Σκόπια.

Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐτῶν 1990-1991, σηματοδοτήθηκαν ἀπὸ τὴ διεξαγωγὴ τῶν πρῶτων πολυκομματικῶν ἐκλογῶν στὰ Σκόπια, (Νοέμβριος 1990) καὶ τὴ διενέργεια δημοψηφίσματος

(Σεπτέμβριος 1991). Μὲ τὸ δημοψήφισμα, ἡ πρῶτη «Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας», πὺ μετονομάστηκε σὲ «Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας», ἀποφάσισε νὰ ἀνακηρυχθεῖ ἀνεξάρτητο κράτος.

Οἱ ἐκλογὲς καὶ τὸ δημοψήφισμα ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία στὶς πολιτικὲς ἐκείνες δυνάμεις πὺ ἐπιθυμοῦν τὴν πλήρη ἀνεξαρτητοποίηση τῶν Σκοπίων νὰ βγοῦν στὸ προσκήνιο, ἐκμεταλλεῦόμενες τὴν κλιμακούμενη ἔνταση καὶ τὴν ἀναβίωση τοῦ ἐθνικισμοῦ. Συγκεκριμένα, στὶς βουλευτικὲς ἐκλογὲς πρῶτο κόμμα – μὲ 37 ἔδρες σὲ σύνολο 120 ἔδρων – ἀναδείχτηκε τὸ ἀκραιὸ ἐθνικιστικὸ κόμμα VMRO (Ἐσωτερικὴ Μακεδονικὴ Ἐπαναστατικὴ Ὁργάνωση, ΕΜΕΟ).

Τόσο ἡ ὄνομασία ὅσο καὶ οἱ προγραμματικὲς δηλώσεις αὐτοῦ τοῦ κόμματος θυμίζουν τὴν ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση τοῦ 19ου αἰῶνα, τὴν περιβόητη ΕΜΕΟ, γνωστὴ γιὰ τὴν τρομοκρατικὴ τῆς δραστηριότητα στὸ βαλκανικὸ χώρο. Στὸ καταστατικὸ τοῦ σύγχρονου ΕΜΕΟ ἢ VMRO ἀναφέρεται ὅτι στόχος καὶ ἀποστολὴ τοῦ κόμματος εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, «ἡ πνευματικὴ, πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἔνωση τοῦ χωρισμένου Μακεδονικοῦ λαοῦ καὶ κράτους στὸ πλαίσιο τῆς μελλοντικῆς ἔνωσης τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης». Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ πρόγραμμα μὲ σαφεῖς ἐπεκτατικὲς διαθέσεις σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδας. Ἡ πολιτικὴ βαρῦτητα τοῦ VMRO δὲν περιορίζεται στὴν ἐκλογικὴ του δύναμη ἀλλὰ ἀσκει σημαντικὴ ἐπιρροὴ στὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ καὶ συμπαράσχει παράγοντες ἄλλων κομμάτων σὲ συναγωνισμό γιὰ τὴ διατύπωση ἀκραιῶν θέσεων. Τέτοιες θέσεις ἔχουν υἱοθετήσει κατὰ καιροὺς ἀξιωματοῦχοι τῶν Σκοπίων. Ἀναφέρεται ἐνδεικτικὰ ἡ δήλωση τοῦ Β. Τοπουρόφσκι, ἐκπροσώπου τῶν Σκοπίων στὸ Ὁμοσπονδιακὸ Προεδρεῖο τῆς Γιουγκοσλαβίας ὁ ὁποῖος σὲ περιοδεῖα του στὴν Αὐστραλία (Δεκέμβριος 1990) δήλωσε ἀπερίφραστα τὰ ἐξῆς: «Τὸ νεοσύστατο αὐτὸ κράτος θὰ ἔχει πρωταρχικὸ τοῦ στόχο τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ὑποδοῦλων Μακεδόνων καὶ τὴν ἐνοποίηση τοῦ εὐρύτερου μακεδονικοῦ χώρου».

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1991 τέθηκε σὲ ἰσχὺ τὸ νέο Σύνταγμα παρὰ τὶς διαμαρτυρίες καὶ τὴν ἀποχὴ τῶν Ἀλβανῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν ψήφισή του. Ἐπισημαίνεται ὅτι σὲ σύνολο 2.200.000 περίπου κατοίκων, οἱ Ἀλβανοὶ ὑπολογίζονται γύρω στὸ 30%. Ἡ παρουσία ἄλλωστε καὶ ἄλλων ἐθνοτήτων ὅπως Τούρκων, Σέρβων, Βλάχων (ἐλληνικῆς συνείδησης) καὶ ἄλλων στὴν ἐλάχιστη ἀνεπτυγμένη οἰκονομικὰ αὐτὴ Δη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 542 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

μοκρατία υποδηλώνει την άνομοιογενή πληθυσμιακή σύνθεσή της, στην οποία μόλις και μετά βίας υπερερούν οι αυτοαποκαλούμενοι «Μακεδόνες».

Τὸ νέο Σύνταγμα ὁμως ἐμπεριέχει σαφείς ἀλυτρωτικούς καὶ ἐπεκτατικούς στόχους. Ἡ ἀναφορά στὸ προοίμιο τοῦ συντάγματος, στὴ Διακήρυξη τῆς Δημοκρατίας τοῦ Κρούσοβου - Τλιντεν (1903) καὶ στὸ Μανιφέστο τῆς Ἀντιφασιστικῆς Ἐθνοσυνέλευσης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ λαοῦ τῆς Μακεδονίας (ASNOM 1944) διατρανώνει τὴν ἱστορικὴ συνέχεια τοῦ ἀγώνα τοῦ «μακεδονικοῦ» λαοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἔνωση τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ γεωγραφικοῦ μακεδονικοῦ χώρου.

Ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς γιουγκοσλαβικῆς κρίσης κατέβαλε προσπάθειες νὰ διασωθεῖ ἡ Γιουγκοσλαβικὴ Ὀμοσπονδία καὶ νὰ ἀποφευχθοῦν κλυδωνισμοὶ στὰ Βαλκάνια. Δυστυχῶς οἱ ἐξελίξεις δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐπιβίωση τῆς Ὀμοσπονδίας. Νέος στόχος τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἦταν νὰ μὴν ἐπεκταθοῦν νοτιότερα οἱ ἀποσταθεροποιήσεις καὶ οἱ συγκρούσεις. Ὅσοι οἱ πρωτοβουλίες τῶν Σκοπίων μετὰ τὸ Δημοψήφισμα τοῦ Σεπτεμβρίου 1991 νὰ προχωρήσουν στὴν δημιουργία ἀνεξάρτητου κράτους μετὰ τὸ ὄνομα «Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας» ἀνοίγει προοπτικὲς μελλοντικῶν συγκρούσεων στὴν εὐρύτερη νότια Βαλκανικὴ.

Ἡ Ἑλλάδα ἀντιτίθεται στὴν ἀναγνώριση στὰ βόρεια σύνορά της ἀνεξάρτητου κράτους ποῦ θὰ φέρει τὸ ὄνομα Μακεδονία. Αὐτὸ δὲ σημαίνει φυσικὰ ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀρνεῖται στοὺς Σκοπιανούς τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργήσουν ἕνα δικό τους ἀνεξάρτητο κράτος καὶ νὰ ἔχουν δική τους γλώσσα, ἱστορία καὶ παραδόσεις. Ἄλλωστε κάθε λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζει μόνος του τὸ μέλλον του, ἀρκεῖ βέβαια αὐτὴ ἡ ἐπιλογή νὰ βρισκεται μέσα στὰ πλαίσια τῆς διεθνούς νομιμότητας. Ἡ Ἑλλάδα ὁμως δὲν μπορεῖ νὰ δεχτεῖ τὴν χρῆση τοῦ μακεδονικοῦ ὀνόματος γιὰ τὴν ὀνομασία ἑνὸς σλαβικοῦ λαοῦ. Οἱ ὄροι «Μακεδονία - Μακεδόνες» καὶ τὰ συναφῆ ἀνήκουν στὸν Ἑλληνισμό καὶ τοὺς Ἕλληνες. Ἀποτελοῦν ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ τους κληρονομία καὶ ἔτσι ἔχουν καταγραφεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν Βαλκανίων καὶ ἰδιαίτερα στὸ μακεδονικὸ χῶρο.

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴ ἄποψη, οἱ ὄροι «Μακεδονία» καὶ «Μακεδόνες» μόνο γεωγραφικὴ σημασία μποροῦν νὰ ἔχουν. Ἄν τὰ Σκόπια ἐπιθυμοῦν νὰ εἰσελθοῦν στὴν οἰκογένεια τῶν ἀνεξάρτητων κρατῶν μετὰ τὴν συναίνεση τῆς γειτονικῆς Ἑλλάδας - στοιχεῖο πολῦτιμο γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς - πρέπει νὰ ἐγκα-

ταλείψουν κάθε σκέψη ὅτι μποροῦν νὰ οἰκειοποιηθοῦν τὸ ὄνομα τῆς Μακεδονίας ὡς δηλωτικὸ τῆς κρατικῆς τους ὄντοτητας.

Ἡ στάση αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ πεισματικὴ ἢ ἐκδικητικὴ ἀντίδραση πρὸς γείτονες ἀλλὰ πανελλήνια προσπάθεια προστασίας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορικῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητας, τμήματος τῆς εὐρύτερης εὐρωπαϊκῆς κληρονομίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ἔθεσε ὡς ὄρο ἀναγνώρισης τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Σκοπίων ὅτι δὲ θὰ τρέφει ἐδαφικὲς διεκδικήσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδας, δὲ θὰ ἀσκεῖ ἐχθρικὴ προπαγάνδα σὲ βάρος της καὶ - αὐτὸ ποῦ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία - δὲ θὰ χρησιμοποιεῖ ὀνομασία ποῦ ὑπονοεῖ ἐδαφικὲς διεκδικήσεις (Δεκέμβριος 1991). Καὶ ἀσφαλῶς ἡ οἰκειοποίηση καὶ ἡ μονοπώληση τοῦ μακεδονικοῦ ὀνόματος ὡς ἐπίσημης ὀνομασίας τοῦ νέου κράτους ἐμπεριέχουν τὸ στοιχεῖο τῆς ἐπέκτασης σὲ βάρος γειτονικῶν χωρῶν, ἰδίως κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου βρῆσκει τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ μακεδονικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου.

Συστηματικὰ καὶ ἐσκεμμένα οἱ Σκοπιανοὶ συγχέουν τὶς δύο σημασίες τοῦ ὄρου Μακεδονία: τὴν ἐθνολογικὴ - ἱστορικὴ καὶ τὴ διοικητικὴ - γεωγραφικὴ. Ὡς ἐθνολογικὸς - ἱστορικὸς ὄρος ἡ Μακεδονία συνδέεται ἄμεσα μετὰ τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, γιὰ τὴν δηλώνει τὴν πατρίδα ἐνὸς φύλου ἀκραϊφῶς ἑλληνικοῦ: τῶν Μακεδόνων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλέξανδρου. Στὸ Μεσαίωνα ὁμως καὶ τοὺς νεότερους χρόνους ὁ ὄρος αὐτὸς δὲν ἔχει πιά ἐθνολογικὸ περιεχόμενο. Ὡς διοικητικὸς - γεωγραφικὸς ὄρος ἡ λέξη Μακεδονία χρησιμοποιήθηκε κατὰ καιροὺς γιὰ νὰ δηλώσει μιὰ διοικητικὴ περιφέρεια ποῦ ἀντιστοιχεῖ σὲ ἕναν ἀσαφῆ γεωγραφικὸ χῶρο: στοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τῆς Ρώμης ἢ Provincia Macedoniae ἐκτεινόταν δυτικὰ ὡς τὶς ἀλβανικὲς ἀκτές. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἀντίθετα, τὸ θέμα (=διοικητικὴ περιφέρεια) τῆς Μακεδονίας ἐκτεινόταν ἀνατολικά ὡς τὸν Εὐξεινο Πόντο καὶ περιελάμβανε καὶ τὴ βόρεια Θράκη. Τὸν καιρὸ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τέλος, τὸ διοικητικὸ διαμέρισμα Μακεδονία φαίνεται νὰ περιλαμβάνει «σαντζάκια» καὶ «καζάδες» ποῦ ἐκτείνονταν ὡς τὸ Κιουστενίλ καὶ τὰ Σκόπια.

Καὶ ἐνῶ στὸ κρατικὸ μόρφωμα τῶν Σκοπίων ἀντιστοιχεῖ ἕνα πολὺ μικρὸ τμῆμα τοῦ εὐρύτερου μακεδονικοῦ χώρου, οἱ Σκοπιανοὶ ἐπιμένουν νὰ σφετεριστοῦν τὸ γεωγραφικὸ ὄρο Μακεδονία καὶ νὰ τὸν μονοπώλησουν, χρησιμοποιώντας τον ὡς ὀνομασία τοῦ νεοσύστατου κράτους τους. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτὴ προδίδει τὴν πρόθεσή τους νὰ οἰκειοποιηθοῦν, ταυτόχρονα, καὶ τὸν ἐθνολογικὸ - ἱστορικὸ ὄρο Μακεδονία, πλα-

στογραφώντας την ιστορία. Έτσι ο δρόμος θα είναι ανοιχτός για να καλλιεργούν —παρά τις διαβεβαιώσεις τους για το αντίθετο— κλίμα αλυτρωτισμού σχετικά με την ελληνική Μακεδονία και να διατυπώνουν άμεσα ή έμμεσα έδαφικές αξιώσεις έναντίον της.

Γιατί άραγε τα Σκόπια επιμένουν στη χρήση του ονόματος Μακεδονία, αφού διά στόματος ήγετικών πολιτικών και άλλων παραγόντων τους διαβεβαιώνουν ότι ο λαός τους είναι σλαβικός και δεν έχει σχέση με τους αρχαίους Μακεδόνες; Γιατί επιμένουν να αποκαλούν το δικό τους κρατικό μόρφωμα «Δημοκρατία της Μακεδονίας», αφού αυτό αποτελεί μόνο το 39% του όλου γεωγραφικού χώρου της Μακεδονίας, ενώ το 51% βρίσκεται στην Ελλάδα; Βέβαια, το 1944 ο Τίτο ονόμασε την περιοχή εκείνη «Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η ενέργεια εκείνη έξυπηρετούσε τους έπεκτατικούς σκοπούς του τιτοϊκού καθεστώτος. Σήμερα όμως οι εξέλιξεις στην Γιουγκοσλαβία οδήγησαν στην πλήρη κατάρρευση του τιτοϊκού συστήματος. Κατά συνέπεια, όλα τα απολιθώματά του, άρα και η κλοπή και μονοπώληση του μακεδονικού ονόματος, πρέπει να τερματιστούν.

Οι βασικές θέσεις της Ελλάδας στο θέμα αυτό μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

α) Η χώρα μας, μοναδική νηίδα ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη διατήρηση της ειρήνης και σταθερότητας στη γειτονική μας περιοχή και προτείνει όχι απλώς την αναγνώριση αλλά και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του γειτονικού κρατιδίου.

β) Η πρωτοβουλία αυτή εκδηλώνεται, παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα επί 45 χρόνια ήταν στόχος έπιβουλής και ύπονόμευσης από την πλευρά των Σκοπίων.

γ) Εκδηλώνεται όμως με την προϋπόθεση ότι οι ήγέτες των Σκοπίων θα λάβουν ριζικές αποφάσεις, θα ξεχάσουν τις κακές συνήθειες του παρελθόντος και θα αποδεχτούν με ειλικρίνεια και σε όλη την έκτασή τους τις προϋποθέσεις αναγνώρισης που έθεσε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στις όποιες περιλαμβάνεται και η ονομασία του κράτους τους.

δ) Η έπιμονή μας στο θέμα του ονόματος δεν είναι συναισθηματική παραξενιά. Δεν εύσταθεί ή ένσταση καλοπροαίρετων ξένων ότι αντιλαμβάνονται το αίτημά μας για διαβεβαιώσεις κατά έδαφικών διεκδικήσεων και «έχθρικης προπαγάνδας», αλλά όχι και την έμμονή μας στην άλλαγή του ονόματος.

Το μακεδονικό όνομα είναι τμήμα της ελληνικής έθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας του Έλληνισμού. Οι τεράστιες λαϊκές συγκεντρώσεις της Θεσσαλονί-

κης, της Αθήνας, της Μεμβούρνης και άλλων πόλεων του έξωτερικού καθώς και τα χιλιάδες ψηφίσματα άπ' όλα τα μέρη του κόσμου άποδεικνύουν πόσο ριζωμένη είναι η αντίληψη αυτή.

Το μακεδονικό όνομα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όνομα ανεξάρτητου κράτους που άσκει κυριαρχία σε ένα μόνο τμήμα του εύρύτερου γεωγραφικού μακεδονικού χώρου. Όπως αναφέρεται σε μια έμπεριστατωμένη ανάλυση, «ή έπιλογή του ονόματος δεν εκφράζει απλώς και μόνο το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού που πράγματι αναγνωρίζεται άπό το διεθνές δίκαιο και τη διεθνή πρακτική αλλά κυρίως την ιστορική διεκδίκηση που έμπεριέχεται σε αυτό τουτο τον όρο "Μακεδονία". Σήμερα όμως, αν τα Σκόπια γίνουν ύποκείμενο του διεθνούς δικαίου με το όνομα "Μακεδονία", δημιουργείται ένα κυρίαρχο κράτος με διεθνή πλέον ύπόσταση, το όποιο όμως δεν καλύπτει το σύνολο της έδαφικής περιοχής που εκφράζει το όνομά του».

Αυτό άκριβώς το γεγονός άνοίγει διάπλατα το δρόμο για τη διαμόρφωση ένός έθνικού κέντρου που, σε πρώτη τουλάχιστον φάση, θα έπιβλέπει και θα προστατεύει τις έκτος συνόρων όμώνυμες περιοχές. «Η αναβάθμιση λοιπόν των Σκοπίων σε κυρίαρχο κράτος με το όνομα "Μακεδονία" θα ύποβαθμίσει τόσο την ελληνική όσο και τη βουλγαρική Μακεδονία σε άλύτρωτες, ύπόδουλες περιοχές που, κατά τα Σκόπια, περιμένουν την κατάλληλη εύκαιρία να άπελευθερωθούν και να ένωθούν με τη μητέρα πατρίδα».

«Η αναγνώριση ένός κράτους με ένα συγκεκριμένο όνομα δίνει το δικαίωμα στους πολίτες αυτού του κράτους και μόνο σε αυτούς να προσδιορίζονται με αυτό το όνομα. Αν λοιπόν έπιτραπεί στους Σκοπιανούς να προσδιορίσουν τη χώρα τους ως τη Μακεδονία και τους έαυτούς τους ως τους Μακεδόνες, τότε έμεις οι Έλληνες Μακεδόνες στερούμαστε τη χρήση ένός δεύτερου (πλάι στο Ελλάδα - Έλληνας) προσδιοριστικού μας στοιχείου, το όποιο άσφαλώς μας χαρακτηρίζει, πολύ πριν οι γείτονές μας το έπιλέξουν άπό τα λέξικά, και μάς συνδέει με τη δική μας ιστορία της Μακεδονίας, που είναι και ιστορία του Έλληνισμού. Δεν είναι λοιπόν δυνατόν ο αυτοπροσδιορισμός εκείνων να καταργήσει το δικό μας προγενέστερο αλλά και ιστορικά καταξιωμένο δικαίωμα χρήσεως του όρου Μακεδονία».

(Τέλος)

Παιδεία και Πολιτισμὸς στὸ φῶς τῆς Θεολογίας

«Ἡ Παιδεία μας εἶναι ὅ,τι εἴμαστε, ὁ Πολιτισμὸς μας ὅ,τι ἔχουμε».
(R. MacIver)

Ι. α. Στὴ σύγχρονη Κοινωνιολογία δὲ γίνεται πιά διαστολή μεταξὺ «πολιτισμένου» καὶ «ἀπολίτιστου» (ἄγριου, βάρβαρου, πρωτόγονου), ἀλλὰ μεταξὺ «πολιτισμοῦ» καὶ «παιδείας» ὡς φαινομένων, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Κατὰ τὸν A. Weber, ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία περνᾷ ἀπὸ τρία στάδια: α) τῆς κοινωνικῆς ἀνέλιξης, β) τοῦ πολιτι-

Τοῦ κ. Σπύρου Κ. Τσιτσιόγκου
καθηγητοῦ θεολόγου, μετεκπαιδευθέντος
στὸ Παν/μιο τοῦ Durham τῆς Ἀγγλίας

σμοῦ (ἐπιστημονικῆς γνώσης) καὶ γ) τῆς παιδείας (Τέχνης, Θεησκείας, Φιλοσοφίας). Ἐκεῖ πού μπορεῖ κανεὶς πῶς χτυπητὰ νὰ διακρίνει τὴν παιδεία ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ, εἶναι ἡ μελέτη τῆς ἰνδικῆς κοινωνίας.

Κύριο στοιχεῖο τῆς Ἱστορίας, ἡ ἄλλη ὄψη τῆς σχεδόν, εἶναι ὁ πολιτισμὸς· πλάσμα τῆς καὶ πλαστοουργὸς τῆς. Ὅ,τι ἀπ' τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ἀποκαλυπτικὸ μίᾶς δυνατότητας ἢ ἀξίας, ἔμεινε στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ ὄχι ἀπλὰ στοιχεῖο τῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ ἰδιαίτερα στοιχεῖο τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ λέξη «πολιτισμὸς» ἀπαντᾶται μόνο μιὰ φορὰ στὴν Ἀρχαιοελληνικὴ Γραμματεία, καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἔννοια τῆς διαχείρισης δημοσίων υποθέσεων (Διογ. Λαέρτ. 4,39). Στὴν Πολιτισμολογία (Culturology) ἡ ἔννοια τῆς «culture» τῶν Ἀνθρωπολόγων εἶναι στὸν ἴδιο βαθμὸ ἀφηρημένη μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «πεδίου» τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν (G. Hutchinson).

Πάντως οἱ ὀρισμοὶ τοῦ ὄρου culture μποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν κατὰ κατηγορίες: περιγραφικοί, ἱστορικοί, ψυχολογικοί, δομικοί, γενετικοί, ἠθικοί κ.λπ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτισμῶν ποικίλλει, θεωρούμενος διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν Ἐθνολογία (300) ἢ τὴν Πολιτισμολογία (8 ἢ 21). Ἐξάλλου, ἐπειδὴ ἡ ποιότητα κάθε πολιτισμοῦ εἶναι συνέπεια τῆς ψυχοπνευματικῆς ποιότητος τῶν ἀτόμων πού ἔζησαν καὶ δημιούργησαν τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς τους, μποροῦμε νὰ μιλάμε καὶ γιὰ Αἰσθητικὸ, θεσμοκρατικὸ, τεχνοκρατικὸ Πολιτισμὸ κ.ο.κ., ἢ γιὰ Πολιτισμὸ «Ἀπολλώνειου τύπου» (πού βασιζέται στὴν ἀλληλεγγύη, εἰρήνη κ.λπ.), «Διονυσιακοῦ τύπου» (πού εἶναι θεμελιωμένος στὸν ἀνταγωνισμό, πάλη κ.λπ.). Κατὰ τὸν A. J. Toynbee, ἀπὸ τοὺς 21 γνωστοὺς στὴν Ἱστορία πολιτισμοὺς 7 μόνο

διατηροῦνται ἀκόμα ἐν ζωῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοὺς πάλι οἱ 2 τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς (Χινδουϊκὸς καὶ Ἰσλαμικὸς: Ἀραβικὸς καὶ Ἰρανικὸς) καὶ ὁ Ἑλληνορθόδοξος (κυρίως τῆς Ρωσίας) εἰσήλθαν στὸ στάδιο τῆς ἐσωτερικῆς φθορᾶς καὶ ἀποσύνθεσης. Ἀντίθετα, ὁ Spengler πιστεύει ὅτι ὁ ὀρθόδοξος πολιτισμὸς τῆς Ρωσίας βρίσκεται ἀκόμα σὲ ἐμβρυώδη κατάσταση: «Ἡ ἐπόμενη χιλιετία ἀνήκει στὸ Χριστιανισμὸ τοῦ Νιτοσογιέφσκυ». Τὰ πρόσφατα κοσμοϊστορικὰ γεγονότα δείχνουν νὰ ἐπαληθεύεται ἡ πρόβλεψη αὐτῆ. Ὁ Δυτικὸς πολιτισμὸς, κατὰ τὸν Toynbee, παρὰ τὶς δοκιμασίες πού ὑπέστη, διατηρεῖται ἀκόμα ἀκμαῖος· λαμβάνοντας μάλιστα παγκόσμιες διαστάσεις, ὑποσκάπτει ἤδη τὰ θεμέλια τῶν ὑπόλοιπων πολιτισμῶν, τοὺς ὁποίους διαλύει πλήρως, ἢ ἀφομοιώνει, τείνοντας στὸν «ἐξευρωπαϊσμὸ» (Westernization) τῶν λαῶν τῆς γῆς, καὶ τὴ δημιουργία μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας (Great Society). Ἔτσι, ἡ παλιὰ ἀντιδικία μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων μεταβλήθηκε σὲ ἀντιδικία μεταξὺ Εὐρωπαίων καὶ τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου.

Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ Δυτικὸς πολιτισμὸς ἀνάγει τὴ γένεσή του, ὡς γνωστὸ, στοὺς Ἑλληνας· αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ Ἑλληνες ξεκίνησαν πρῶτοι τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴν «κλειστὴ» στὴν «ἀνοικτὴ» κοινωνία (K. Popper). Ὁ Ἀρχαιοελληνικὸς Ἀνθρωπισμὸς ὥστόσο παρουσίαζε δύο σκέλη: Ἀνθρωποκεντρικὸ (μὲ κύριο ἐκπρόσωπο τὸν Ἰσοκράτη) καὶ Θεοκεντρικὸ (τοῦ Πλάτωνα). Ὁ δυτικο-εὐρωπαϊκὸς Ἀνθρωπισμὸς (τῶν: Πετράρχη Β. Χοῦμπολτ καὶ Β. Γαίγκερ), πού προήλθε ἀπὸ τοῦ Ἰσοκράτη μέσῳ τοῦ Κικέρωνα, βασιζέται στὴ (ρητορικὴ) ἱκανότητα τοῦ λόγου (πειθοῦς) καὶ τῆς κριτικῆς σκέψης. Ἔτσι, ἀμόρφωτος εἶναι αὐτὸς πού δὲν ἔχει «ἀνθρωπιὰ» (Ἀρίστιππος).

Ἡ Ἱστορία δὲ γνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ κάποιου ἐνιαίου πανανθρώπινου πολιτισμοῦ. Κάθε ἕναν πολιτισμὸ διατρέχει μιὰ ἰδιαίτερη εἰδοποιὸς ἀρχὴ (formprinzip), πού προσδίδει σ' αὐτὸν τὸ ἰδιαίτερο στυλ καὶ τὴν ἰδιαίτερη φυσιογνωμία του. Ἔτσι, λ.χ., μιλάμε γιὰ φαουσιτικὴ ψυχὴ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ἢ τὴ μαγικὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ, ἢ ἀπολλώνια τοῦ Ἀρχαιοελληνικοῦ κ.ο.κ. Πάντως παρὰ τὴν πολιτιστικὴ σχετικότητα ὅλοι οἱ πολιτισμοὶ πραγματώνουν ὀρισμένο ἀριθμὸ ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων πού λόγῳ τῆς καθολικότητάς τους, χαρακτηρίζονται «διαπολιτιστικῆς σταθε-

ρες» (transkulturelle konstanten). Έτσι, παρά το ότι «τὰ πάντα ρεῖ κοῦδὲν μένει» (Ἡράκλειτος), τὰ «πολιτιστικά καθολικά» (cultural universals) δικαιολογούν και κοινωνιολογικά την ὑπαρξη πανανθρωπίνων καθολικῶν (οἰκουμενικῶν) ἀξιών. Στὸ σύγχρονο κόσμο, ὁ ὁποῖος σὲ πολλὰ εἶναι οἰκουμενικός, ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου οἱ ἄνθρωποι μπορεῖ νὰ ζοῦν ταυτόχρονα μέσα σὲ δυὸ πολιτισμοὺς χωρὶς ψυχολογικὲς συγκρούσεις («coupure»).

Ἡ (κοινωνιολογική) θεωρία γιὰ ἐξελικτικὲς βαθμίδες και στάδια τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων και κατωτέρων σὲ συνθετότερα και ὑψηλότερα (Comte, Darwin) μὲ στόχο ἕναν ιδεώδη τύπο πολιτισμοῦ δὲν ἀπαλλάσσεται χλιαστικῶν προϋποθέσεων ὄχι μόνο λόγω τοῦ οὐτοπικοῦ χαρακτήρα της, ἀλλὰ και λόγω μιᾶς ἀξιολογικῆς προτιμήσεως. Τὰ «πολιτιστικά ὑποδείγματα» (Cultural Patterns) προσδιορίζουν τὰ ὄρια μεταξύ ὑγιούς και νοσηροῦ (Linton, Mead, Kardiner, K. Horney). Ὁ U. Eco μελετᾷ τὸν πολιτισμὸ ὡς σημειωτικὸ φαινόμενο, δηλ. ὡς σημασία και ἐπικοινωνία. Ὑπὸ τὸν ὄρο «μαζικὴ κουλτούρα» ἀποδόθηκε ἕνα σύνολο ἀπὸ μύθους, ἔννοιες, εἰκόνες, τὸ ὁποῖο κατηγορήθηκε ὡς ὑπεύθυνο ἐξυπηρέτησης τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, τῆς διάδοσης τοῦ Κομφουισμού, τῆς ἀπόκτησης ἀπατηλῶν γνώσεων, τῆς δημιουργίας ἐκχυδαιοποιημένων και ἀπλοϊκῶν εἰκόνων γιὰ τὴν εὐτυχία κ.ο.κ.

«Kultur» (λατρεία) εἶναι ὁ καθαυτὸ πολιτισμὸς στὸ στάδιο τῆς Ἐνοῖξης και τοῦ Θέρους του' μὲ τὴν ἀρχομένη παρακμὴ κατὰ τὸ Φθινόπωρό του καταντᾷ στὸ ἔσχατο στάδιο, τοῦ Χειμῶνα (Zivilization). Κατὰ βάθος συνεπῶς ἕνας εἶναι ὁ πολιτισμὸς. Ἡ «καλλιέργεια» (Cultura) τοῦ Πολιτισμοῦ προήλθε ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη εἰκόνα τοῦ ἀγροτικοῦ βίου' ἔτσι, οἱ Σοφιστὲς θεωροῦσαν ὅτι ὁ ἀγεωργητὸς ἄνθρωπος ἔχει μὲν «φύσει» ὑγιεῖς καταβολές, χρειάζεται ὁμως και σπόρο (γνώσεις) καλὸ και σπορέα (παιδαγωγὸ) ἔμπειρο γιὰ ν' ἀποδώσει καρπούς. Ἐτσι, ὁ Πολιτισμὸς δίνει ἀπάντηση σὲ δυὸ βασικά ἐρωτήματα τῆς ὑπαρξῆς μας: ποιοὶ εἴμαστε, και τί εἴμαστε. Κι ἐπειδὴ ὁ Ἄνθρωπος εἶναι δισύνθετος, ἀποτελούμενος κατὰ μιὰ ἐνότητα, ἀπὸ ψυχὴ (πνεῦμα) και σῶμα (ῥλη), ὁ πολιτισμὸς προσδιορίζεται ὡς δημιουργικὴ προσπάθεια τοῦ Ἄνθρωπου στὸν πνευματικὸ και ῥλικὸ χῶρο. Ἀλλὰ, ἐφόσον ὁ πολιτισμὸς γεννιέται ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑποτάσσει τὸ ἔνστικτο στὸ λογικὸ του, τιθασεύοντας τὸν πρωτογονισμό του, ὄλα τὰ ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁποιασδήποτε χρήσης και σκοπιμότητας, θὰ εἶναι ἀπόρροια τῆς πνευματικῆς του κυρίως προόδου, ἐφόσον μόνο ἢ πνευματικὴ φύση (ἴδιο

μόνο τοῦ ἀνθρώπου) τοῦ παρέχει τὸ προνόμιο τῆς ἀληθοῦς δημιουργίας' τὰ ζῶα μιμοῦνται (ψιττακισμὸς, πιθηκισμὸς). Ἡ ἀληθινὴ δημιουργία (ἀνακάλυψη, ἐφεύρεση, πρωτοτυπία) εἶναι συνυφασμένη μόνο μὲ τὰ ἀνθρώπινα ὄντα πάνω στῆ Γῆ βιολογικά (Γεν. 1,28), ἐπιστημονικά (Σ. Σειρ. 38,6), ἠθικά (Γεν. 2,15).

Ἐτσι, κάθε πολιτισμὸς συνιστᾷ ἕνα διμέτωπο ἄγωνα τοῦ ἀνθρώπου: νὰ κυριαρχήσει ἀφενὸς πάνω στὶς ἐξωτερικὲς φυσικὲς δυνάμεις, κι ἀφετέρου πάνω στὰ ἐσωτερικά πάθη και ἔνστικτά του. Τὸ πιετώτερο λοιπὸν τεκμήριο ἑνὸς πολιτισμοῦ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων οὔτε τὸ μέγεθος τῶν πόλεων, οὔτε ἡ ἀφθονία τῶν προϊόντων, ἀλλὰ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων ποὺ «παράγει» ἢ χῶρα. «Στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῆς Γερμανίας δὲν ὑπῆρχαν μόνο πολιτισμένα κτήνη, τὰ ὁποῖα βασάνιζαν τὰ θύματά τους, χρησιμοποιώντας ὄργανα ποὺ τοὺς εἶχε προμηθεύσει ὁ τεχνολογικὸς πολιτισμὸς, και κακομεταχειρίζονταν τὸν κόσμο μὲ τὴ βοήθεια τῶν χημικῶν ἐργαστηρίων' ὑπῆρχαν ἐπίσης οἱ ἥρωες τῆς Ἀντίστασης, ἄνθρωποι ποὺ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν και νὰ υπερβάλλουν τὶς δυνάμεις τους γιὰ τὶς ιδέες και τὶς πίστεις τους. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τραγικὸ ὄν, γιατί ἔχει διπλὴ φύση. Πίσω ἀπ' τὸν φυσικὸ ἄνθρωπο κρύβεται ὁ υπερβατικὸς — ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος (N. Berdiaeff). Μεταξὺ ἀντικειμενικοῦ και ὑποκειμενικοῦ πολιτισμοῦ τὸ προβάδισμα ἔχει ὁ ὑποκειμενικὸς: «Die Seele der Kultur ist die Kultur der Seele» (Ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς). Καὶ τότε ἐκπολιτίζεται (ἐξευγενίζεται, ἐξημερώνεται) περισσότερο ἢ ψυχὴ, μὲ τὴ Φιλοσοφία, ὅπως πίστευε ὁ Κικέρων («Cultura animi Philosophia est») ἢ μὲ τὸν Εὐαγγελισμό, ὅπως ὁ Κύριος ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς μαθητὲς Του; Τὴν ἀπάντηση δίνει ἡ Παγκόσμια Ἱστορία ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς ἀνάξιους πολλὲς φορὲς φορεῖς. Ἄν ἡ ποιότητα τοῦ Πολιτισμοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς φορεῖς του, μόνο οἱ ἄγιοι δημιουργοῦν ἄγιο πολιτισμὸ, ἐφόσον σέβονται τὴ Φύση ἱεραρχώντας τὶς ἀξίες (δίκαιο, ἀλήθεια, ὠραῖο, ἀγαθὸ, ἀγάπη), ἐνῶ συγχρόνως μποροῦν και τὴν υπερβαίνουν. Ἐτσι, γίνεται κανεὶς προσωπικότητα ὑπὸ δύο ὄρους: α) μὲ αὐτοσυνείδηση τοῦ πνεύματος, δηλ. λογικὴ αὐτοκατανόηση, και β) μὲ αὐτενέργητη δράση και πράξη.

β. Ὡς πρὸς τὸν ὄρο «Παιδεία» (Culture, πνευματικὴ καλλιέργεια και παράδοση), αὐτὸς ἀναφέρεται πάντοτε σὲ σύνολα προσώπων και σὲ κοινωνικά φαινόμενα, ἀλλὰ ποτὲ σὲ ἄτομα ἢ σὲ ἀτομικά χαρακτηριστικά, ποῦ, κατὰ τοὺς κοινωνιολόγους, περιέχονται μᾶλλον στὸν ὄρο «Civilization» (Πολιτισμὸς). Παιδεία συνεπῶς εἶναι κάθε κοινωνικὰ ἀποκτημένη συμπερι-

φορὰ πὺν μεταδίδεται διὰ τῆς ἀγωγῆς (R. Firth).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσηην πολιτισμοῦ καὶ παιδείας θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε, ἐντελῶς γενικὰ, ὅτι τὴν μὲν ἀγριότητα τῆς ἀτομικῆς του φύσεως προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ δαμάσει καὶ ἐξευγενίσει μὲ τὴν πίστη στὸ Θεὸ καὶ τὴν Παιδείαν, τὸν δὲ ἔξω φυσικὸ κόσμον ἀγωνίζεται νὰ γνωρίσει μὲ τὴν Ἐπιστήμην, νὰ κυριαρχήσει δὲ καὶ καθυποτάξει μὲ τὴν Τεχνικήν. Πάντως μεταξὺ παιδείας καὶ πολιτισμοῦ ὑφίσταται στενότερη (πὺν φτάνει πολλές φορές μέχρι ταυτίσεως) ἀλληλεπίδραση. Μὲ τὸν ὄρο «πολιτισμὸς» ἐννοοῦμε ἓνα πλέγμα παιδείας πὺν συνθέτουν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μέσα σ' ἓναν ἀριθμὸ κοινωνιῶν (T. Bottomore). Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὁ E. Durkheim βλέπει τὴν Παιδείαν ὡς «κοινωνικοποίηση» (Socialization) τῆς νέας γενιᾶς ἀπὸ τὶς πὺν ὠριμες γενιές.

Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἐπιδρᾷ στὴν παιδείαν κυρίως μέσω τῆς Ἰδεολογίας. Πρωτογενεῖς (οἰκογένεια, παιδικὲς συντροφικὲς) καὶ δευτερογενεῖς (σχολεῖο, στρατὸς) παράγοντες ἀσκοῦν διαπλαστικὴν κοινωνικοποιητικὰ ἐπίδραση στοὺς νέους ἰδίως ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς καὶ τὰ ἰδεώδη ἦσαν διάφορα κατὰ τὶς διαφορὰς ἐποχές, ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπικρατοῦσες κοινωνικὲς συνθήκας κ.λπ., γι' αὐτὸ ἡ ἀγωγή, ἐπομένως καὶ ἡ παιδεία, δὲν γίνεται πάντα, δηλ. ὅλες τὶς ἐποχές καὶ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ μὲ τὰ ἴδια μέσα, ἀλλ' ἦσαν ἀνάλογα μὲ τὸν ἐκάστοτε σκοπὸ καὶ τὰ ἰδεώδη πὺν ἴσχυσαν σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ σὲ κάθε λαό. Ἐτσι, στοὺς Ἀρχαίους Ἕλληνας οἱ μὲν Σπαρτιάτες σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς εἶχαν τὴν ἐκπαίδευση καλῶν στρατιωτῶν γιὰ ὑπεράσπιση τῆς Σπάρτης, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὴν μόρφωση «καλῶν ἀγαθῶν» πολιτῶν μὲ τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν σώματος καὶ πνεύματος. Στους Ρωμαίους τὸ σύστημα ἀγωγῆς διέφερε κατὰ τὶς διαφορὰς περιόδους τῆς ἱστορίας τους, ἐπηρεαζόμενον εἴτε ἀπ' τὶς πολιτικὲς μεταβολές, εἴτε ἀπ' τὴν ὑποταγὴν λαῶν, καὶ ἰδίως τῶν Ἑλλήνων. Στους Ἑβραίους σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἦταν νὰ καταστήσει τὸν Ἰσραηλίτη πιστὸ δούλο τοῦ Θεοῦ καὶ τηρητὴ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου («ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου», Παρ. 1,7). Στὴ μεσαιωνικὴ Εὐρώπη ὡς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἐπικράτησε ἡ αὐστηρὸς θρησκευτικὴ μόρφωση. Στους νεώτερους χρόνους ἀναφάνηκαν νέα μορφωτικὰ ἰδεώδη, ὅπως λ.χ. τὸ ἀνθρωπιστικὸ, εὐσεβιστικὸ (φιλανθρωπικὲς χριστιανικὲς πράξεις) κ.λπ. Ἀργότερα, ἡ ἀνάπτυξιν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν γίνεται αἰτία νὰ τεθεῖ ὡς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἡ δημιουργία ἑνὸς ἀνθρώπινου τύπου, ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιδίδωκε τὸ χρῆσιμο καὶ ὠφέλιμο (Utilita-

rianism). Τέλος, ἄλλοι, ὅπως ὁ Κάντ καὶ ὁ Ἑρβάρτος, θεωροῦσαν ὑψιστὸ σκοπὸ ἀγωγῆς τὴν δημιουργία ἰσχυρῆς βούλησης καὶ ἠθικῆς διάπλασης τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν μόρφωση ἰσχυροῦ ἠθικὰ χαρακτήρα. Σήμερα ἡ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀνεση καὶ ἡ ἀποφυγὴ κάθε δυσφορίας εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἀξία, ἔκανε τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐκπαίδευση γενικὰ νὰ προσπαθεῖ (ἀπὸ τὴν ἀρχὴν περιόπου τοῦ αἰῶνα μας) νὰ γίνῃ ὄλο καὶ πὺν εὐκόλη, μὴ ἀπαιτώντας πολλές προσπάθειες ἀπὸ τὸ μαθητὴ τῆς Α/θμιας καὶ Β/θμιας ἐκπαίδευσης, μὲ ἐξαίρεση, βέβαια, τὰ σχολεῖα πὺν ὑπηρετοῦν μιὰ διανοητικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀριστοκρατία.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Παιδεία μὲ τὴν σειρά τῆς διδάσκει, κυρίως μέσω τῆς Ἑρμηνευτικῆς, τὸν ὁποιοδήποτε πολιτισμὸ. «Ἡ ἐκπαίδευση», ἔγραφε ὁ Βρεταννὸς ποιητῆς A. Pope (1688-1744), «διαπλάθει τὸν κοινὸ νοῦ, ἀκριβῶς ὅπως τὸ κλωνάρι τοῦ δένδρου λυγίζει ἀπὸ τὴ φύση του».

γ. Ἀνατέμνοντας τὸ σύγχρονον πολιτισμὸ μὲ σκοπὸ τὴν ἀξιολόγησιν του ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως, στὰ μάτια μας παρουσιάζονται ζοφώδεις καὶ τραγικὲς εἰκόνας. Ἀπὸ παντοῦ ἀκούγονται φωνές, οἱ ὁποῖες κινοῦνται ἀπὸ τὴν διαπίστωση κάποιας κρίσης ἐπιεικῶς μέχρι τῆς ἀκρας ἀπαισιοδοξίας (π.χ. τοῦ τύπου «τὰ πάντα ἔχουν γκρεμιστεῖ καὶ τίποτα δὲ μένει στὴ θέση του»). Εἶναι κοινὴ λοιπὸν διαπίστωση ὅτι ζοῦμε σὲ μιὰ οἰκουμενικὴ ἰδεολογικὴ ἀξιακὴ κρίσιν γιὰ τὴν χώρα μας θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκθέσουμε δειγματοληπτικὰ τὰ ἐξῆς: ἐξασθένηση τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς πίστεως, ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικῆς - εθνικῆς μας συνείδησης, περιφρόνηση ἢ καὶ ἀπόρριψη τῆς τοπικῆς πολιτισμικῆς παράδοσης, δεινὴ σύγχυσις στὸ γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγο, ἀνατροπὴ τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀξιῶν, βάνασση προσβολὴ τοῦ ἠθους κ.λπ. Ἐτσι, ἡ εἰκόνα πὺν παρουσιάζει ἡ ἑλλαδικὴ κοινωνία σήμερα εἶναι περίπου ἡ ἐξῆς: Μιὰ νέα κοινωνικοοικονομικὴ τάξιν ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται, ἡ λεγόμενὴ «κρατικὴ τάξιν» (κατὰ τὸν J. Elsenhans) μέλη τῆς εἶναι π.χ. οἱ σημαντικότεροι οἰκονομικοὶ ὑπουργοί, τεχνοκράτες, οἰκονομικοὶ σύμβουλοι, διευθύνοντες κρατικῶν Τραπεζῶν κ.ἄ. Σ' αὐτὴ τὴν τάξιν ἀντιπαρατίθεται ἡ νεο(μικρο)αστικὴ ἀγροτικὴ τάξιν. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἡ οἰκογένεια παραμένει τὸ κύριον κοινωνικὸν κῦρταρο, ἐνῶ ἡ οἰκογενειοκρατία (nepotism) ἀνθεῖ σ' ὄλο τῆς τὸ μεγαλεῖο. Ἡ Ἐκκλησία κρατᾷ τὸν ἀμυντικὸν ρόλον γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς «Ὀρθοδοξίας», χωρὶς σημαντικὴν κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν δραστηριότητα, μὲ μειωμένο τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῶν «ἐκπροσώπων» (Κλήρου) τῆς. (Συνεχίζεται)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Πρὸς τιμὴν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν

Τὸ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά γραφὲν κύριον ἄρθρον τοῦ ταυταριθμοῦ τεύχους τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» δίδει ἀφορισμὴν εἰς τὸ νὰ διατυπώσῃ ὁ γράφων μίαν πρότασιν. Κατὰ τὴν πρότασιν ταύτην, ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, αἱ Ἱ. Μητροπόλεις τῆς Δωδεκανήσου, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, τὰ ἀρμόδια κατὰ περιοχὰς πολιτειακὰ ὄργανα τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως καὶ ὁ Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ κ.ἄ. πρέπει νὰ κινηθῶν δραστηρίως καὶ νὰ συντονίσουν τοὺς προγραμματισμοὺς καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν σχετικῶν προσπαθειῶν τῶν διὰ νὰ καταστή ὁ Ἑλληνικὸς χώρος πανευρωπαϊκὸν καὶ παγκριστιανικὸν προσκῆνυμα πρὸς τιμὴν καὶ προβολὴν τῶν πραγματικῶν σκαπανέων καὶ θεμελιωτῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ κινητοποίησις αὕτη ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ, διότι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἠυλογημένη χώρα, ἐπὶ τοῦ ἑδάφους τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς ἐγράφησαν βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἢ ὑπῆρξαν τοπικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀποδέκται μερικῶν ἐκ τῶν ἱερῶν αὐτῶν βιβλίων, καὶ ἀφ' ἑτέρου σφύζονται τὰ ἴχνη τῶν βημάτων καὶ τῶν τάφων μερικῶν μεγάλων Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν καὶ φυλάσσονται μερικὰ ἐκ τῶν σεπτῶν λειψάνων των.

Ὁ «ἀκτιβισμὸς» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν

Ἐν ἄρθρῳ, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα ὁ γράφων μετέφερεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τῆς Ὁμιλίας τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου, περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἣτις ὁμιλία ἀνεγνώσθη ἀγγλιστί, συμφώνως πρὸς τὸ Πρόγραμμα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πέμπτου Παγκοσμίου Συνεδρίου Πίστεως καὶ Τάξεως ἐν Santiago Ἰσπανίας.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Σεβασμιώτατος ἐτόνισε τὰ ἐξῆς: «Δύο χρονολογίαι ἐξαίρονται στὴν Ἱστορία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος: τὸ 1945, ὅταν ἰδρύθηκε ὁ Ὄργανισμὸς Ἡνωμένων Ἐθνῶν, καὶ τὸ 1948, ὅταν ἰδρύθηκε τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὰ δύο αὐτὰ σώματα γέμισαν τοὺς οὐρανοὺς ὡς οὐράνια τόξα, ὡς μετέωρα πού φωταγωγοῦν ὁ-

λόκληρο τὸν κόσμον καὶ ἐμπνέουν ἐλπίδα γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον.

»Σήμερα, 45-50 ἔτη ἀργότερα, καὶ οἱ δυὸ Ὄργανισμοὶ συνεχίζουν νὰ ὑπάρχουν: ὁ ἓνας, τὰ Ἡνωμένα Ἐθνη, μὲ τὴν ἀύξημένη διεθνή εἰρηνοποιὸν ἐπίδρασί του· ὁ ἄλλος, τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ τὸ ὁμοίως ἀύξημένο γόητρό του σὲ ζητήματα συνειδήσεως καὶ κοινωνικῆς τάξεως...

»Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἐνέτεινε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Κινητοποιήθηκε μὲ ζῆλο... Καρπὸς καὶ προῖον τῆς προσπάθειας αὐτῆς ἦταν ἓνας χωρὶς προηγούμενο ἀκτιβισμὸς...».

Παρακλίσεις ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Πνευματικὸς Ἡγέτης τοῦ Ὁρθόδοξου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰακώβος, ἐπισημαίνει εὐστόχως ὅτι ὁ «ἀκτιβισμὸς» τοῦ Π.Σ.Ε. ὠδήγησεν εἰς παρεκκλίσεις ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ του. Οὕτω δειγματοληπτικῶς ἀνεφέρθη, ὅτι «ἐνέργειαι Ὑπηρεσιῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνεκα τῆς σπουδῆς των γιὰ νὰ καταστήσουν τίς χριστιανικῆς ἀρχῆς τῆ βᾶσι καὶ τὴν ἀφετηρία τῆς νέας τάξεως πραγμάτων, παρασύρθησαν σὲ ἐκδηλώσεις ὄχι καλῶς μελετημέναι. Ἔστω ὡς παράδειγμα τόσον ἡ ὑλική, ὅσον καὶ ἡ ἠθικὴ ὑποστήριξις τῶν συνανθρώπων μας πού πῆραν ὄπλα πρὸς ἐπιδιώξει τῆς κοινωνικῆς των ἀπελευθερώσεως... Πρέπει νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὸν "ἰδεολογικὸν" ἀνεμοστρόβιλον, μέσα στὸν ὁποῖο τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον (τῶν Ἐκκλησιῶν) ἔχει παγιδευθῆ καὶ μέσα στὸν ὁποῖο ἔχει ἀπολεσθῆ τὸ ὄραμα, πού ἠλέκτριζε τοὺς λαοὺς μὲ προσδοκίαι γιὰ ἓνα εἰρηνικὸ καὶ ἠνωμένο χριστιανικὸν κόσμον...».

Χαρακτηριστικῆς εἶναι καὶ οἱ ἐξῆς εὐγλωττες καταγγελίαι τοῦ Σεβασμιωτάτου: «Πρὸς τὸ παρόν, συνεχίζομε νὰ σχίζομε τὸν χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ μὲ θεολογικὸ καὶ ἠθικὸ λυμπεραλισμὸν (ἄκρατο φιλελευθερισμὸν), μὲ παθολογικῆς χειροτονίας πού ἦσαν ἄγνωστες ἕως τώρα στὸ Πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ σκάνδαλα οικονομικὰ καὶ σεξουαλικὰ, μὲ ἐπίμονες συζητήσεις γιὰ ἀναγνώρισι κοινοτήτων ὁμοφυλοφίλων, οἱ ὁποῖαις ἀυτοπροβάλλονται

δημοσιώς. Όλα αυτά είναι εμπόδια στο δρόμο προς ένα γνησιώς καινούριο μέλλον».

Πάντα ταύτα, ως προσέθεσεν ο Σεβασμιώτατος, επιβάλλουν αυτοκριτικήν, μετάνοιαν, επιστροφήν εις τὰς πνευματικὰς ρίζας, υπακοήν εις τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, προσευχήν και ἀναμόρφωσιν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐνότητος, διὰ νὰ στηριχθῆται τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς και Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας και διὰ νὰ δύναται «νὰ σηματοδοτῆ τὴν κίνησιν πρὸς τὴν ἐνότητα ὅλων τῶν συγκεκρωμένων χριστιανικῶν ομάδων».

«Ἐμπρακτος ἀνθρωπισμὸς»

Ὁρθῶς ὁ Τύπος ἐξήρηε τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Πρύτανης τῶν Πανεπιστημίων τῆς Γαλλίας κυρία Ἐλένη Γλύκατζη-Ἀρβελέρ, προβάλλουσα ἐν συνεντεύξει τῆς τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς:

«Ποιὸ εἶναι τὸ βυζαντινὸ κατόρθωμα; Πρῶτα πρῶτα θὰ ἔλεγα πὼς ἦταν ἓνα εἶδος ἐμπρακτοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Μὴν ξεχνᾶμε πὼς ἦταν οἱ Βυζαντινοὶ ποὺ κατάργησαν ἐπισημῶς τὴ σκλαβιά... Οἱ Βυζαντινοὶ καταργοῦν τὴ σκλαβιά και θεσμοθετοῦν νόμους οἱ ὅποιοι ὀρίζουν, πὼς «ἀπαγορεύεται διὰ βασάνων ἐξετάζεσθαι». Δηλαδή θεσμοθετοῦν τὴν ἀπαγόρευση τῆς διὰ βασανιστηρίων ἀνακρίσεως. Οἱ Βυζαντινοὶ ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ ἀνήγαγαν τὴ φιλανθρωπία ὡς τὴν ἀνωτάτη αὐτοκρατορικὴ ἀρετῆ. Καὶ ὅταν ὁ Αὐτοκράτορας λέει ὅτι εἶναι ὁ μιμητῆς τοῦ Θεοῦ... Ὅποτε ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ βασικὸτατη ἀρετῆ τοῦ κράτους. Δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἀτομικὴ ἀρετῆ, γι' αὐτὸ και ἔχουμε τόσα εὐαγγηλῆ ἰδρύματα, τόσα ὄρφανοτροφεία. Καὶ οἱ πολῖτες τοῦ κράτους ἀπολαμβάνουν τὴ μέρμνα τοῦ κράτους...».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς συμπεραίνει ἡ διακεκρωμένη Ἑλληνίς, πρέπει νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοὶ διὰ τὸν βυζαντινὸν πολιτισμόν. Ὅθεν «πρέπει νὰ πάψουμε νὰ ντροπόμαστε (δι' αὐτόν), γιατί ἡ μόνη ντροπῆ εἶναι νὰ μὴ ξέρουμε τὸ Βυζάντιον».

«Ἀναστατώνουν τὰς συνειδήσεις»

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Κ. Δεσποτόπουλος, ὁ ὅποιος πᾶν ἄλλο ἢ ἐπὶ ἀντιδραστικῶ συντηρητισμῶ δύναται νὰ κατηγορηθῆ, ἐν εἰσηγήσει του εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ὀργανωθέν Συνέδριον τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημερώσεως κατήγγειλε πολλὰ βλαπτικὰ προγράμματα αὐτῶν, τονίσας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς:

«Ὁ καθημερινὸς καταιονισμὸς τηλεθεατῶν και τηλεακροατῶν μὲ σύμφυρμα ποικίλων ἐντυπώσεων

και παντοίων ἀξιολογήσεων, μάλιστα και μὲ σωρεία, ἠχηρὰ προβλημένων, ἠθικῶν ἀσχημιῶν, ἐπενεργεῖ διαλυτικὰ στὴν κοινωνικὴ ἠθικῆ, ἄρα και χαλαρώνει τὴ λειτουργικὴ συνοχὴ τῆς κοινωνίας, μὲ συνέπεια και νὰ δυσχεραίνει τὴν ὀμαλὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων στὴν κοινωνία και προπάντων νὰ ὑπονομεῦει τὸ ἠθοπλαστικὸ ἔργο τῆς σχολικῆς παιδείας και νὰ ἐκτρέφει ἀσυνειδήτους ἀτομικιστὲς και δυνάμει ἀπατεῶνες ἢ και ὄ,τι χειρόν...

»Και ἰδοὺ παρεisdύουν στὸ πολυφρόντιδο λειτουργημὰ τῆς παιδείας οἱ τηλεοπτικὲς εἴτε ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς και μὲ συσσώρευση ἐντυπώσεων και ἰδεολογημάτων και ἀξιολογήσεων, φύρδην μίγδην προβαλλομένων, ἀναστατώνουν τὶς συνειδήσεις τῶν παιδιῶν προπάντων και τῶν ἐφήβων, καταστρέφουν τὴν ὑπομονετικὴ, μεθοδευμένη ἐργασία τοῦ σχολείου και παρεisdάγουν τὴν ἀσάφεια και τὴν σύγχυση ἐννοιῶν και ἀξιών ἢ ἀκόμη ἐπιφέρουν και ψυχικοὺς τραυματισμοὺς. Ἰδιαίτερα ἡ τηλεόραση ἐνέχει πολὺ ἐντονα τὸν κίνδυνο ἐθισμού τῶν τηλεθεατῶν σὲ πνευματικὴ παθητικότητα».

Ἄσκησις ὄχι ἀτομικῆς, ἀλλὰ κοινωνικῆς ἐλευθερίας

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ σημειωθῆ, ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Κ. Δεσποτόπουλος, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς καλλιτεχνικῆς και δημοσιογραφικῆς ἐλευθερίας, ἐπισημαίνει: «Ἀβάσιμο και ἄθλιο εἶναι τὸ ἰδεολόγημα ὅτι ἀποτελεῖ ἀτομικὴ ἐλευθερία τοῦ καλλιτέχνη και τοῦ δημοσιογράφου νὰ ἐκφράζεται δίχως κανέναν περιορισμὸ στὴ ραδιοφωνικὴ ἢ τηλεοπτικὴ ἐκπομπῆ. Ἡ τηλεόραση και τὸ ραδιόφωνο δὲν εἶναι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κανενός, ὥστε ἡ χρῆση τῶν ἐκφραστικῶν τους δυνατοτήτων νὰ ἀποτελεῖ ἄσκηση ἀτομικῆς ἐλευθερίας. Τηλεόραση και ραδιόφωνο εἶναι κοινωνικὰ μέσα προβολῆς μηνυμάτων, δηλαδή μὲ προέλευση ἀπὸ τὴν κοινωνία και μὲ περιορισμὸ τὴν κοινωνία. Ἡ χρῆση ἄρα τῶν ἐκφραστικῶν τους δυνατοτήτων ἀποτελεῖ ἄσκηση ὄχι ἀτομικῆς ἀλλὰ κοινωνικῆς ἐλευθερίας...».

Οἱ ὡς ἄνω λόγοι ὑπενθυμίζουν τὸ πολλάκις τονισθὲν ἐν ταῖς στήλαις ταύταις τῶν σχολίων, ὅτι ἡ Τέχνη, ὅπως και ἡ Δημοσιογραφία, δὲν πρέπει νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰ ὄρια τῆς ἀσυδοσίας. Βεβαίως ἡ καλλιτεχνικὴ και παντὸς εἶδους πνευματικὴ δημιουργία ἐν ἐνὶ ἐλευθέρῳ δημοκρατικῶ καθεστῶτι δὲν ἔχει ἀνάγκην προληπτικῆς λογοκρισίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι αὐτοελεγχόμενη και νὰ ἔχη συναίσθησιν τῆς κοινωνικῆς τῆς εὐθύνης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὴν 22αν παριπλεύσαντος μηνὸς Σεπτεμβρίου 1993 ἡμέραν Τετάρτην τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθησαν ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Ἰάκωβος (Οἴκουμ. Πατριαρχείου) καὶ ὁ Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως κ. Ἀμβρόσιος (Πατρ. Ἱεροσολύμων).

Τὴν Τρίτην 5 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεσκέφθη ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Μοραβίας κ. Χριστοφόρος (Ἐκκλ. Τσεχίας).

Ὡσαύτως τὴν 6ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Τετάρτην τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεσκέφθη ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Φινλανδίας.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ τὴν 12ην, 13ην καὶ 14ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. προήδρευσε τῶν κατὰ μῆνα τακτικῶν ἐργασιῶν τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν 13ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος μετέβη εἰς τὸ Προεδρικὸν Μέγαρον καὶ ἐτέλεσε τὴν ὀρκωμοσίαν τῶν μελῶν τῆς νέας Κυβερνήσεως.

Τὴν 13ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Τετάρτην τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κιτίου κ. Χρυσόστομος (Ἐκκλησία τῆς Κύπρου).

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Τὴν 15ην Ἰουνίου 1993 ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῆς Ρωσίας ἐψηφίσθη νόμος περὶ τῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων. Συμφώνως πρὸς τὸν ἀνατὲρα νόμον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δράσις θρησκευτικῶν αἰρέσεων αἱ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ξένας θρησκευτικὰς ὀργανώσεις ἡ ἱεραποστολή, ἡ ἔκδοσις ὁποιοῦδήποτε ἐντύπου καὶ ἡ παντὸς εἶδους διαφήμισις. Τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας καὶ ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης κ. Ἀλέξιος ἐξέφρασαν τὴν ἱκανοποίησίν των, ἐπειδὴ ὁ ψηφισθεὶς νόμος προσστατεῖ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν τῆς ρωσικῆς χώρας ἀπὸ τὰς ἀσυνειδήτους ἐκθέσεις τῶν αἰρετικῶν τῶν προερχομένων ἀπὸ τὴν Δύσιν ἢ τῶν «προφητῶν» τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ νόμος διὰ τὰ ἐφαρμοσθῆ πρέπει νὰ ὑπογραφῆ ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς Ρωσίας κ. Γιέλτσιν. Ὁ Πολωνὸς ἐπίσκοπος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν τῆς Ρωσίας ἐξέφρασε τὴν «βαθεῖαν ἀνησυχίαν» του διὰ τὸν νέον νόμον. Ἀντιθέτως ὁ ρωσικὸς ὀρθόδοξος κληρὸς πιστεύει ὅτι εἶναι ἡ στιγμή νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὰ ἀναχαιπισθῆ ἡ εἰσβολὴ τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεύονται τὴν ἐρήμωσιν τὴν

ὁποῖαν προεκάλεσεν ἡ πολυετὴς ἀθεϊστικὴ κομμουνιστικὴ ἐξουσία.

—Μὲ τὸ ποσὸν τῶν 30 ἑκατομμυρίων δολλαρίων τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἱδρυσεν τὴν Τράπεζάν του, ἡ ὁποία θὰ χρηματοδοτῇ τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἀνακαινίσιν ἰ. ναῶν, θὰ χορηγῇ δάνεια διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν καὶ θὰ φροντίσῃ διὰ τὰ ἐξοδα καὶ ἔσοδα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἀναφερόμενον κεφάλαιον προέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἀπὸ 5ης μέχρι καὶ 12ης τοῦ παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου (1993) ἡ Αὐτοῦ Θ. Παναγιότης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Βαρθολομαῖος ἐπεσκέφθη ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας τῆς Σερβίας. Τὸν κ. Βαρθολομαῖον συνώδευσαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Γρηγόριος, οἱ μητροπολίται: Θεοδορουπόλεως κ. Γερμανός, Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Σελευκείας κ. Κύριλλος καὶ ἄλλαι προσωπικότητες. Τὸ πρόγραμμα τῆς περιοδείας του εἶχεν ὡς ἐξῆς: 1) Πέμπτην, 5 Αὐγούστου μετὰ τὴν ἀφίξίν του εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Βελιγραδίου, ὅπου τὸν ὑπέδεχθησαν ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας κ. Παῦλος, μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι, ὁ Παναγιώτατος μετέβη εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν, ἔνθα ἐτελέσθη δοξολογία· 2) Παρασκευὴν, 6 Αὐγούστου κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ὁ κ. Βαρθολομαῖος μετὰ τοὺς ἐπισκόπους: Βανάτου κ. Χρυσόστομον, Μπάτσκα κ. Εἰρηναῖον καὶ Βράνιε κ. Παχάμιο, ἐπεσκέφθη τὸν πρόεδρον τῆς Γιουγκοσλαβίας κ. Ζόραν Λίλιτς. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μακ. κ. Παῦλον καὶ τὴν ἀκολουθίαν του εἶχε συνάντησιν μετὰ τὸν πρόεδρον τῆς Σερβίας κ. Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ πέρας τῆς συνομιλίας παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμὴν των· 3) Σάββατον, 7 Αὐγούστου, ὁ Οἰκ. Πατριάρχης μετέβη εἰς τὸ Σρέμσκι Κάρλοβτσι καὶ συνητήθη μετὰ τὸν Θεοφ. ἐπίσκοπον κ. Βασίλειον. Κατόπιν ἐπεσκέφθη τὰς ἰ. μονὰς Κρούσεντολ καὶ Χόποβο, καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας συνητήθη μετὰ τὸν Θεοφ. ἐπίσκοπον Μπάτσκα κ. Εἰρηναῖον εἰς τὸ Νόβι Σάντ· ἠκολούθησεν ἐπίσκεψις εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς τῆς Βοϊβοντίνας κ. Περόσεβιτς· 4) Κυριακὴν, 8 Αὐγούστου οἱ Πατριάρχαι κ. Βαρθολομαῖος καὶ κ. Παῦλος ἐτέλεσαν ἀρχιερατικὴν θεῖαν Λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Μάρκου τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ ἀπόγευμα ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Παῦλος εἰς ἐπίσημον τελετὴν ἀπένειμεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖον τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Σάββα Α' τάξεως

καὶ εἰς τοὺς μητροπολίτας τὸ ἴδιον παράσημον Β' τάξεως· 5) Δευτέραν, 9 Αὐγούστου ἐτέλεσε τὸν ἀγιασμόν τοῦ θεμελίου λίθου ἰ. ναοῦ τῆς πόλεως Πονγκόριτσα (Μαυροβούνιο) καὶ ἐν συνεχείᾳ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μακ. Πατριάρχην κ. Παῦλον καὶ τὸν Σεβ. μητροπολίτην Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιον ἐπεσκέφθη τὸν πρόεδρον τοῦ Μαυροβουνίου κ. Μπουλάτοβιτς· 6) Τρίτην, 10 Αὐγούστου, ἐπεσκέφθη τὴν ἐπαρχίαν Σουμαδίας καὶ τὸν Θεοφ. ἐπίσκοπον κ. Σάββαν, τὴν ἐπαρχίαν Ζίτσης καὶ τὸν Θεοφ. ἐπίσκοπον κ. Στέφανον, καὶ τέλος τὴν ἰ. μονὴν Στουντένιτσα· 7) Τετάρτην, 11 Αὐγούστου ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τοῦ Πεκίου, μετέβη εἰς τὴν ἰ. μονὴν Ντέτσανι (Πριζρεν) καὶ συνήντηθη μετ' τὸν Θεοφ. ἐπίσκοπον κ. Ἀρτέμιον. Καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ Βελιγρὰδιον ἐπεσκέφθη τὴν ἰ. μονὴν Γκρατσάνιτσα (Πρίστινα), καὶ 8) Πέμπτην, 12 Αὐγούστου, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Ρουμανίαν ἀπηύθυνεν μήνυμα πρὸς τὸν ὀρθόδοξον σερβικὸν λαὸν καὶ τὸν Σέρβον Πατριάρχην.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ὁ μητρ. Βιδυνίου Δομετιανὸς ἐγκαινίασε ἕνα νέο ἐκκλησιαστικὸν κατάστημα στὴν πόλιν Λόμ (15.8.1993). Στὴ διάθεση τῶν πιστῶν θὰ ὑπάρχουν ἐκκλησιαστικὰ εἶδη, χριστιανικὰ βιβλία, εἰκόνες, ἐμβλήματα κ.ἄ.

— Ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴ Βουλγαρία (8-12 Σεπτεμβρίου) γιὰ πέντε ὁλόκληρες ἡμέρες ὑπῆρξε τὸ κέντρο ἐνδιαφέροντος ὄχι μόνον τοῦ κλήρου καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως. Τὰ τελευταῖα παρακολούθησαν βῆμα πρὸς βῆμα τὶς κινήσεις τοῦ ἀρχίζοντος μετ' τὴν ἐπίσημη ὑποδοχὴ του στὸ ἀεροδρόμιο καὶ συνεχίζοντας μετ' τὶς ἐπισκέψεις του στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ζ. Zelev, τὸν Πρωθυπουργὸν L. Berov, τὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς Α. Jorđanov (μετ' τοὺς ὁποίους καὶ συζήτησε γιὰ τὸ ρόλο τῆς Ὀρθοδοξίας στὸν σύγχρονον κόσμον ὡς καὶ γιὰ τὸ σχίσμα ποὺ ὑφίσταται στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, γιὰ νὰ τοὺς τονίσει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς παρεμβάσεώς τους γιὰ τὴν ἄρση του, ἀφοῦ ἡ ἄστοχη ἐπέμβαση τῆς Πολιτείας στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας τὸ δημιούργησε) καὶ τὶς πρεσβεῖες Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, τὶς συναντήσεις του μετ' διάφορες προσωπικότητες στὴ Λέσχη (τῶν Ἀξιωματικῶν) τοῦ Στρατοῦ (Dom na Armijata, ὅπου εὐγενῶς τοῦ παραχωρήθηκε εἰδικὴ αἴθουσα), τὶς προσκνηματικὰς ἐπισκέψεις του στὶς μονὰς Τρογιάν καὶ Μπατοκόβου, τὴν πανηγυρικὴν λειτουργίαν τῆς 12ης Σεπτεμβρίου (μεταδόθηκε ζωντανὰ ἀπὸ τὸ κανάλι 1 τῆς Βουλγαρικῆς Ἐθνικῆς Τηλεοράσεως), τὸ ἐπίσημον γεῦμα στὸ ἐστιατόριον Πανόραμα, τὸ προσκύνημά του στὴ μονὴ Dragalevski καὶ τὴν ἀναχώρησή του. Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας Cărkoven vestnik σὲ ἐνημερωτικὸν ἄρθρον του μετ' τίτλον «Καλῶς ἦλθατε, Παναγιώτατε» (τεύχος 36, σ. 2) παρουσίασε τὴν προσωπικότητα τοῦ Πατριάρχου καὶ προσδιόρισε τὸ

χαρακτῆρα τῆς ἐπισκεψεώς του, ἐνῶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν σὲ νέο ἄρθρον μετ' τίτλον «Ἡ ἐπίσκεψιν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως» (τεύχος 37, σ. 2) περιέγραψε τὰ στάδια τῆς ἐπισκεψεώς του.

— Στοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἐκκλ. Σχολῆς τῆς Σόφιας τὴ νέα σχολικὴ χρονιά προστέθηκαν 80 ἀκόμην νέοι. Ἀνάμεσά τους βρῖσκονται καὶ σπουδαστὰς ἀπὸ τὴν Οὐκρανία (3) καὶ ἀπὸ τὴν Ρουμανία (2), ἐνῶ ἀναμένονται καὶ 10 ἀπὸ τὴν Ἀλβανία. Ἡ Σχολὴ ἔχει τὴν ὑποδομὴν νὰ φιλοξενεῖ μεγάλο ἀριθμὸν σπουδαστῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ἐκπαιδεύονται μόνον 220 νέοι.

— Τὸ ὄνειρον τῶν 110.000 κατοίκων τῆς συνοικίας Ljulín στὴ Σόφια νὰ ἀποκτήσουν δικὸν ναὸν ἀρχίσει νὰ λαμβάνει σάρκα καὶ ὄσά. Τὸ οἰκόπεδον τὸ παραχώρησε ὁ Δήμος τῆς Σόφιας, τὰ σχέδια τὰ ἐκπόνησε δωρεὰν ὁ ἀρχιτέκτονας J. Nikolon, ἑταιρεῖες καὶ πολῖτες προσέφεραν τὸν χρηματικὸν ὄβολόν τους, ἐνῶ ὁ ἐπίσκ. Κρουπνικίου Ναθαναὴλ στὶς 17.9.1993 τέλεσε ἀγιασμὸν καὶ ἔθεσε τὸν θεμελίον λίθον τῆς νέας ἐκκλησίας, ποὺ θὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὸν ἅγιον Κλήμεντα Ἀχρίδος. Στὴν τελετὴ παρίστατο καὶ ὁ δήμαρχος τῆς Σόφιας A. Jančulev.

— Μετ' συμμετοχὴν ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ρωσίας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας (πατρ. Θεόκτιστος) ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας ἐόρτασε τὴν ἐπέτειον τῶν 1.100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν σύγκλησιν τῆς συνόδου τῆς Πρεσλάβας μετ' ποικίλεις ἐκδηλώσεις (λειτουργικὰς, πολιτιστικὰς, ἐκθέσεις εἰκόνων κ.ἄ.) ἀπὸ τὶς 16 ἕως τὶς 21 Σεπτεμβρίου. Οἰκοδεσπότες καὶ φιλοξενούμενοι ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Σόφια καὶ διὰ μέσον τῆς μονῆς ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου στὸ Ljaskovec, τὸ Tărgovište, τὴν Πρεσλάβα (πρωτεύουσα τοῦ Α' βουλγαρικοῦ κράτους) καὶ τὴν Πλίσκα (παλιότερη πρωτεύουσα τοῦ ἴδιου κράτους) κατέληξαν στὴ Βάρνα, στὴν ἔδραν τοῦ δραστήριου τοπικοῦ μητρο. Βάρνας καὶ Πρεσλάβας Κυρίλλου, ὁ ὁποῖος δὲν χάνει εὐκαιρίαν νὰ τιμὰ γεγονότα καὶ προσωπικότητες ποὺ συνδέονται μετ' τὸ παρελθὸν τῆς ἐπισκοπῆς του.

— Τελικὰ ἡ συνάντησις «πατριαρχικῶν» καὶ «ἀντιπατριαρχικῶν» δὲν πραγματοποιήθηκε στὸ Συνοδικὸν Μέγαρον στὶς 28.9.1993, ὅπως προαναγγέλλθηκε. Οἱ ἀντιπατριαρχικοὶ ἀπαγόρευσαν τὴν εἴσοδον στὸ Μέγαρον στὰ μέλη τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοὺς ἐπισκόπους. Οἱ πατριαρχικοὶ συνήλθαν ὡς «Ἀρχιερατικὴ Σύνοδος» στὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον τῆς Σόφιας, μελέτησαν τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν «μετανοίας» τῶν τριῶν καθηρημένων (Ποιμένα, Παγκρατίου, Καλλινίκου), διαπίστωσαν ὅτι δὲν ὑφίσταται πραγματικὴ μετάνοια σ' αὐτὰς καὶ στὶς πράξεις τους, τοὺς ἔδωσαν προθεσμίαν ἑνὸς μηνός, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν ἔμπροσθα τὴ μεταστροφὴν τους, καὶ ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ τοὺς ἐπιβάλλουν τὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἂν δὲν συμμορφωθῶν μετ' τὶς ὑποδείξεις τῆς Ἱ. Συνόδου. Οἱ ἀντιπατριαρχικοὶ τὴν ἴδιαν μέραν σὲ συνέντευξιν τύπου ἀνέπτυξαν τὶς γνωστὰς τοὺς θέσεις. Γι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει σχίσμα, δὲν ὑπάρχει καταδίκη τους, δὲν ὑφίστα-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἄντωνίου Γ. Κόμπου, Μητροπολίτου Σισσανίου καὶ Σιατίσσης, **ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ** καὶ ὑπότιτλο «**ΑΠΟ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ**», Ἐκδόσεις «Ἀποστολικῆς Διακονίας», 1992, σελ. 180.

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ ἔργου καὶ δηλοῦται καὶ στὸν «Πρόλογο», τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον «εἶναι ἀπαύγασμα μακροετῶν μελετῶν» τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἀναφέρεται στὸ «ἀκανθῶδες» θέμα «τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας», τὸ ὁποῖον ἀπασχόλησε στὴν πράξη πρώτα καὶ

ταὶ λόγος νὰ ἐκφράσουν ὁ καθένας χωριστὰ γραπτῆ ἢ προφορικῆ μετάνοια, ὅπως ἀπαιτεῖ «τὸ ἄλλο τμήμα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου». Αὐτοὶ ἐπραξάν τὸ καθήκον τους μὲ τις ὁμαδικὲς ἐπιστολὲς μετανοίας. Ἀναμένουν ἀπὸ τοὺς πατριαρχικοὺς νὰ πράξουν τὸ ἴδιο! Θεωροῦν ὡς αὐτονόμητη τὴν ἐπανένωση τῶν δύο «τμημάτων» ἢ «ρευματῶν» τῆς Ἱ. Συνόδου, χωρὶς καμμιά συνέπεια γιὰ τὰ μέλη τῆς «διορισμένης Συνόδου», ἢ ὁποία στὴν προσπάθειά της νὰ ἐπιβάλλει τὴν «κάθαρση» στὴν Ἐκκλησία, μὲ τὴ σκανδαλώδη ἀνάμειξη τοῦ Καίσαρα στὰ ἑσωτερικά της ζητήματα, δημιουργήσῃ ἓνα σωρὸ ἐρείπια καὶ διέσπασε τὴν ἐνότητά της. Κρίμα ποὺ δὲν καρποφόρησε καὶ αὐτὴ ἡ ἐνωτικὴ προσπάθεια! Τὸ φθινοπωρινὸ ἀεράκι στὴ Σόφια μάρανε τὶς ἐλπίδες ἑκατομμυρίων Ὁρθοδόξων στὴ Βουλγαρία καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Δ. Β. Γ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Χιλιάδες ὀρθοδόξων Πολωνῶν καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Λευκορωσίας κ. Σουσκίγιεβιτς ὑπέγραψαν καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Πολωνίας κ. Βαλέσα μίαν ἀναφορὰν, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Πολωνίας τῆς ἰ. μονῆς Σούπρασλ, ἢ ὁποία μὲ τὴν ὀνομασίαν ἰ. μονὴν Γκράμποβκα ἀποτελοῦν τὰ μεγαλύτερα ἱερά διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Πολωνούς. Ἡ ἰ. μονὴ Σούπρασλ ἰδρύθη τὸν 15ον αἰῶνα καὶ τὸν 17ον αἰῶνα τὴν ἤρπασαν οἱ Οὐνίται καὶ τὴν κατεῖχον ἐπὶ 200 καὶ πλέον ἔτη. Κατόπιν περιήλθεν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, τὸ ἔτος 1944, ὁ ἰ. ναὸς τῆς μονῆς ἰσοπεδώθη, καὶ εἰς τὰ κονάκια μετὰ τὸν πόλεμον ἐστεγάσθη μία ἀγροτικὴ σχολή. Οἱ Οὐνίται καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τελευταίως προσπαθοῦν νὰ καταλάβουν τὸ μοναστηριακὸν συγκρότημα, γεγονός τὸ ὁποῖον ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερος τοὺς Ὁρθοδόξους Πολωνούς.

στὴ θεωρία ὕστερα τόσο τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Πολιτείας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀποστολικούς χρόνους καθ' ὅλη τὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι σήμερα.

Ὁρθῶς λοιπὸν καὶ δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιτυχῶς, ὁ Σεβασμιώτατος μετὰ ἀπὸ μία ἐκτενὴ καὶ κατατοπιστικὴ Εἰσαγωγή (σελ. 7-17) διεξέρχεται καὶ ἐρευνᾷ τὴν τοποθέτηση, ἄμεσο ἢ ἔμμεσο, στὸ πρόβλημα αὐτὸ τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων, τῶν χριστιανῶν ἀπολογητῶν καὶ ἀντιαιρετικῶν θεολόγων τῶν τεσσάρων πρώτων αἰῶνων (σελ. 18-29). Ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζει τὶς ἀπόψεις μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Ἔτσι παρελαύνουν ὁ Ὁριγένης, ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος καὶ ἄλλοι (σελ. 30-84). Ἀκολούθως, καὶ στὶς σελ. 85-114, ὁ Σεβασμιώτατος δόκιμος συγγραφέας ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχαν οἱ ἀνωτέρω Πατέρες στὴ διαμόρφωση τῶν σχέσεων «κοσμικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας κατὰ τὸ Μεσαίωνα», ὅποτε ἐμφανίσθησαν καὶ οἱ ποικίλες θέσεις, ἀντιθέσεις ἢ καὶ συνθέσεις μεταξὺ τῶν παραγόντων τῶν δύο τούτων ὀργανισμῶν, Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ὅλα αὐτὰ κατοχυρώνονται ἐπιμελῶς καὶ μὲ τὶς ὑποσημειώσεις, ποὺ καταχωρίζονται στὶς σελ. 115-152 καὶ τέλος ἀκολουθεῖ (στὶς σελ. 153-176) μία πλουσία βιβλιογραφία μὲ ἑλληνικὲς καὶ ξενόγλωσσες μελέτες.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω, ἔστω καὶ σύντομη παρουσίαση τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἐνημέρωση τοῦ ἀναγνώστη, νομίζουμε, ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ τονίσουμε τὴ σπουδαιότητά της. Ἡ σπουδαιότητα δὲ αὐτῆς δὲν ὀφείλεται μόνον στὴν ἀντικειμενικὴ παρουσίαση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὶς γνώμες τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὅπως ἀναφέρθηκε ἀνωτέρω, ἀλλὰ ὀφείλεται καὶ στὴ συμβολή της γιὰ τὴ λύση σύγχρονων ἐκκλησιαστικοπολιτικῶν προβλημάτων.

Ἐνεκα τούτου εἶναι καὶ ἐπίκαιρη. Πράγματι ἐπικαιρὰ ἦλθε ἡ ἐργασία αὐτή, γιὰτὶ μὲ τὴν ἐπέμβαση στὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῶν πολιτικῶν κυβερνήσεων σὲ πολλὰς χώρες τῶν Βαλκανίων δοκιμάζονται οἱ συνειδήσεις τῶν πιστῶν καὶ οἱ τοπικὲς Ἐκκλησίαι ἀναστατώνονται, χωρὶς νὰ ἀποκομίζουσαν τελικῶς κανένα ὄφελος καὶ οἱ Πολιτείες.

Δυστυχῶς δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη κατανοητό, οὔτε καὶ ἀπὸ πολλοὺς χριστιανούς, ὅτι ἄλλη ἢ κοσμικὴ καὶ

ἄλλη ἢ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία. Ὅταν γίνεται σύγκριση τῶν ἀρμοδιοτήτων τοὺς ἔχουμε διελκυστίνδα στὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ προσκόμματα στὴν ἀλληλοκατανόηση, συνεννόηση καὶ συνεργασία μεταξύ τους. Τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα ἀντὶ νὰ λυνοῦνται τὸ συντομώτερο, θὰ χρονίζουν καὶ θὰ διαωνίζονται.

Γι' αὐτό, νομίζουμε, ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἡ ὁποία συμβάλλει στὴν ἀποσαφήνιση καὶ κατανόηση τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν δύο τούτων ὀργανισμῶν, εἶναι μεγάλη γιὰ τὴ λύση πολλῶν προβλημάτων. Ἀρκεῖ νὰ διαβασθεῖ καὶ μελετηθεῖ μετὰ προσοχῆς.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ

Eleuterio F. Fortino, BESA E KRISHTERE – DER GLAUBE DER CHRISTEN – LA FEDE CHRISTIANA. Ein albanischer Katechismus (Sussidi Catechetici 5), Roma: Circolo italo-albanese di cultura 1992 (Si stampi: Monastero Esarchino di Santa Maria Grottaferrata), 187 σελ.

Πρὸ καιροῦ περιῆλθε στὰ χέρια μου τὸ παρὸν βιβλίο, τὸ ὁποῖο διανέμεται στὴ Γερμανία δωρεὰν ὑπὸ ὀρισμένων ρωμαιοκαθολικῶν κύκλων.

Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμένο σὲ ἀλβανικὴ γλῶσσα μὲ ἀντίστοιχη μετάφραση στὴν ἰταλικὴ καὶ, συμφώνως πρὸς ὅσα λέγονται στὸ γερμανικὸ Πρόλογο, ἀφορᾷ στοὺς Ἄλβανούς, οἱ ὁποῖοι μετανάστευσαν στὴ Γερμανία ἢ Ἰταλία (σ. 5). Ἐκ τοῦ τίτλου καὶ τοῦ Προλόγου αὐτοῦ ἀποκομίζει ὁ ἀναγνώστης τὴν ἐντύπωση, ὅτι πρόκειται γιὰ ἐνίσχυση ἐν τῇ πίστει Ἄλβανῶν χριστιανῶν ρωμαιοκαθολικῆς ὁμολογίας. Κατ' οὐσίαν ὁμως τὸ βιβλίο ἀποτελεῖ **Κατήχηση Προσηλυτισμοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν** στὸ Ρωμαιοκαθολικισμὸ καὶ **οὐσιαστικὴ καὶ ἔμπρακτὴ ἐνίσχυση τῆς Οὐνίας**. Τοῦτο προκύπτει ἐκ περισσοτέρων στοιχείων. Ἐνδεικτικῶς μόνον ἀναφέρω:

Οἱ δέκα εἰκόνες τοῦ βιβλίου εἶναι ὅλες ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου προελεύσεως, οἱ περισσότερες δὲ ἐξ αὐτῶν περιέχουν καὶ ἀνάλογες ἐπιγραφές. Κατὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἀποφεύγεται, προφανῶς σκοπίμως, ἡ φράση Filioque (σ. 15), ὅταν ὁμως γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ ἐκπόρευση προσδιορίζεται «del padre per il Figlio» (ἐκ τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, σ. 37)· λίγο δὲ κατωτέρω διδάσκει, ὅτι ὁ Πάπας τῆς Ρώμης «insegnano la verita evangelika» (διδάσκει τὴν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια) [σ. 41. Βλ. καὶ σ. 47: «L' intera chiesa cattolica è unita nella stessa fede, con gli stessi sacramenti e per mezzo dei vescovi con il Papa» (ὀλόκληρος ἡ καθολικὴ ἐκκλησία εἶναι ἠνωμένη διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τῶν αὐτῶν μυστηρίων μέσῳ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τοῦ Πάπα)]. Ἐξώφθαλμη εἶναι ἐπίσης ἡ χρῆση ὀρθοδόξου ὀρολογίας καὶ θεολογικῆς σκέψεως στὸ δεῦτερο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου (II. «La vita spirituale»), ὅπου σὲ μιὰ πρώτη ἐνότητα ἐπεξηγούνται τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν ἐπόμενη δευτέρη ἐνότητα περιέχονται

στοιχεῖα γιὰ τὴ Βυζαντινὴ Λειτουργία («La Liturgia Bizantina», σ. 58 ἐξ. καὶ 96 ἐξ.). Εἶναι περιττὸ νὰ διερωτηθεῖ κανεὶς ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, πρὸς τί ἢ ἐξήγηση τῆς βυζαντινῆς Λειτουργίας, ἐὰν τὸ βιβλίο ἀπέβλεπε στὴν κατήχηση ρωμαιοκαθολικῶν πιστῶν; Ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπαράδεκτη σὺνιτικὴ προπαγάνδα, ποὺ ἐξαπολύεται μάλιστα ἐν ἔτει 1992 (χρονολογία ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου), ἤτοι μετὰ τὶς πολλαπλῆς καὶ ἔντονες διαμαρτυρίες τόσο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσο καὶ ὀλόκληρης τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τῆς Οὐνίας, εἶναι περιττὸ νὰ λεχθεῖ. Τοῦτο τὸ πληροφορεῖται καὶ ὁ ἀναγνώστης ἐμμέσως μὲν πλὴν σαφῶς, ὅταν σὲ παράρτημα τοῦ βιβλίου παρατίθενται τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» μόνον στὴν ἀλβανικὴ γλῶσσα, ὅπως αὐτὰ ἔχουν ἐκτυπωθεῖ ὑπὸ τῆς Αὐτοκεφάλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (Τίρανα 1961), τῆς Ἐπισκοπῆς Ὀρθοδόξων Ἀλβανῶν τῆς Ἀμερικῆς (Βοστώνη 1941) καὶ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Κοσσυφοπεδίου (Ζάγκρεβον 1987). Ἀπὸ τὴν παράθεση τῶν κειμένων αὐτῶν στὴν τρόπον τινὰ ἐπίσημη ὀρθόδοξη μορφή τους ἐξάγεται, ὅτι τὸ βιβλίο ἀφορᾷ ὄχι μόνον σὲ τυχὸν σὺνιτες Ἀλβανούς, ἀλλὰ καὶ στοὺς ὀρθοδόξους· ἐπὶ πλέον ὄχι μόνον σ' αὐτοὺς ποὺ διαμένουν στὴν Ἰταλία καὶ τὴ Γερμανία, ὅπως ἀναφέρεται στὸ γερμανικὸ Πρόλογο, ἀλλὰ καὶ στοὺς διαβιούντες στὴν Ἀλβανία, στὸ Κόσσοβο καὶ στὶς ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Πρέπει συνεπῶς νὰ θεωρηθεῖ βέβαιον, ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ διανέμεται καὶ στὶς χώρες αὐτές. Τοῦτο προκύπτει καὶ εὐθέως ἐξ ὧν λέγονται στὸν Πρόλογο (σ. 5) ἢ, ὅταν στὴ συνάφεια αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα σημεία τοῦ βιβλίου γίνεται λόγος γιὰ τὴν κοινὴ πίστη τῶν Ἀλβανῶν «Ὀρθοδόξων καὶ Καθολικῶν» στὶς ἐν λόγω γεωγραφικῆς περιοχῆς (βλ. π.χ. σ. 179).

Ἀφορμὴ γιὰ τὴ δημοσίευση τῶν γραμμῶν αὐτῶν μοῦ ἔδωσε ἡ εἶδηση τελευταία στὸν ἡμερήσιο γερμανικὸ τύπο, ὅτι ὁ ρωμαιοκαθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Θαδδαῖος Κοντρούσιεβιτς, ἐκπρόσωπος τοῦ Πάπα στὴ Ρωσία, ζήτησε «νὰ γίνῃ ἐπεξεργασία κατηχήσεων» στὴ ρωσικὴ γλῶσσα μὲ βάση «μεταφράσεις ἔργων ἀπὸ δυτικῆς χώρας». Βασικὰ δὲν μπορεῖ νὰ φέρεται κανεὶς ἀντίρρηση στὸ δικαιολογημένο αὐτὸ αἷτημα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ὅμως μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀντιτεθεῖ, ἂν πρόκειται νὰ γραφοῦν «κατηχήσεις» ὁπως αὐτῆ, ποὺ ἔγραψε ὁ κ. Φορτίνο, ὁ ὁποῖος μάλιστα συγκαταλέγεται στὰ ρωμαιοκαθολικὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ποὺ διεξάγει τὸν ἐπίσημο θεολογικὸ διάλογο μὲ τὴν Ὀρθόδοξὴ Ἐκκλησία. Ἡ ἐν λόγω Ἐπιτροπὴ (μαζὶ μὲ τὸν κ. Φορτίνο), ἀλλὰ καὶ κύκλοι τοῦ Βατικανοῦ διατείνονται, ὅτι δὲν ἐπιχροτοῦν τὴν Οὐνία καὶ ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι διαβλέπουν στὸ σημεῖο αὐτὸ ἓνα σοβαρὸ κώλυμα γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπορρίπτονται τὴν Οὐνία ὄχι μόνον λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἔργοις;

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ἰνστιτούτο Ὀρθοδόξου Θεολογίας
τοῦ Παν/μίου Μονάχου

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

61. **ΜΗΝΑΙΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, περιέχον άπασαν τήν άνήκουσαν αύτῷ Άκολουθίαν.** Έκδοση Α', Άθήνα 1993, σσ. 456 (σχήμα 17Χ24 έκατ.).

Με γοργό ρυθμό, άν ληφθεί ύπόψη τὸ μέγεθος καί ή σπουδαιότητα τοῦ έργου, προχωρεί ή έκδοση τῶν Μηναιῶν, σέ μικρὸ καί εύχρηστο σχήμα. Στὸ παρόν, έκτὸς άπό τήν προσθήκη τῶν άπολυτικίων ὄλων τῶν έορταζομένων Άγίων, περιλαμβάνονται καί πλήρεις Άκολουθίες τῶν άγίων Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ καί Φανουρίου τοῦ νεοφανοῦς.

62. **ΜΗΝΑΙΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, περιέχον άπασαν τήν άνήκουσαν αύτῷ Άκολουθίαν.** Έκδοση Α', Άθήνα 1993, σσ. 496 (σχήμα 17Χ24 έκατ.).

Καί στὸ Μηναίό αύτό, ὅπως στὰ προηγούμενα, έγινε προσθήκη άπολυτικίων καί συμπλήρωση με τήν Άκολουθία τοῦ άγίου Συμεών, άρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καί τῶν άγίων καλλινίκων παρθένων Πίσσεως, Έλπίδος καί Άγάπης καί τῆς μητρὸς αὐτῶν Σοφίας.

63. **ΤΟ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ τοῦ Προφήτου καί Βασιλέως ΔΑΥΪΔ μετὰ τῶν έννέα Όδῶν...** Έκδοση ΣΤ' (με νέα φωτοστοιχειοθεσία), Άθήνα 1993, σσ. 208 (σχήμα 17Χ24 έκατ.).

Στὰ πλαίσια ανανεώσεως τῶν λειτουργικῶν έκδόσεων, έγινε έξ άρχῆς στοιχειοθεσία με εύανάγνωστα γράμματα καί τοῦ Ψαλτηρίου. Μιά άκόμα προσφορά τῆς Άποστολικῆς Διακονίας στὸν τομέα αύτόν.

64. Άθαν. Ι. Δεληκωστόπουλου, **ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΑΝΟΗΣΗ. Η φιλοσοφία τῶν Πατέρων.** Έκδοση Α', Άθήνα 1993, σσ. 374 (σχήμα 14Χ21 έκατ.).

Άναφορὰ στὰ στοιχεῖα εκείνα τῆς έλληνικῆς φιλοσοφίας, τὰ «συμβιβαζόμενα» με τήν ὀρθή χριστιανική πίστη, τὰ ὁποῖα χρησιμοποίησε ή Έκκλησία, γιατί εύνοῦσαν τή διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ, σ' έναν κόσμο διαποτισμένο άπό τὸν έλληνικὸ στοχασμό. Με τὸν τρόπο αύτὸ οἱ Μεγάλοι Πατέρες καί Διδάσκαλοι διαμόρφωσαν τὸ δογματικὸ χριστιανικὸ σύστημα.

65. Μητροπ. Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως Θεοφίλου, **ΕΞΕΙΣ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΓΟΝΕΙΣ.** Έκδοση Β', Άθήνα 1993, σσ. 120 (σχήμα 14Χ21 έκατ.).

Χωρισμένα σέ τρεῖς ένότητες (Γονεῖς γιὰ νὰ μεγαλώσουνε παιδιὰ καθὼς πρέπει –Κι ενώ μεγαλώνουν τὰ παιδιὰ – Κι ὅταν μεγαλώνουνε πολὺ), περιέχονται συνολικὰ 25 άρθρα. Άπευθύνονται πρὸς τοὺς γονεῖς, «ποὺ κλήθηκαν καί τάχθηκαν συνεργάτες τοῦ Θεοῦ στὸ έργο τῆς δημιουργίας», καί καλύπτουν πολλές πτυχές τοῦ έργου τῆς ανατροφῆς καί διαπαιδαγωγῆς τῶν παιδιῶν άπό τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τους μέχρι τὴν έκλογή επαγγέλματος καί τὸν γάμο.

66. Ἐπισκόπου Άχελώου Εὐθυμίου, **ΟΛΟΙ ΑΔΕΛΦΙΑ. Βοήθημα γιὰ έκκλησιαστική Κατήχηση.** Έκδοση Γ', Άθήνα 1993, σσ. 270.

67. Τοῦ ίδίου, **Ο ΚΑΛΟΣ ΑΓΩΝΑΣ. Βοήθημα γιὰ έκκλησιαστική Κατήχηση.** Έκδοση Γ', Άθήνα 1993, σσ. 302.

68. Τοῦ ίδίου, **ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ. Βοήθημα γιὰ έκκλησιαστική Κατήχηση.** Έκδοση Γ', Άθήνα 1993, σσ. 318.

Πρόκειται γιὰ τὰ βοηθήματα ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ Κατηχητὲς καί Κατηχήτριες τῶν κατωτέρων, μέσων καί ανωτέρων Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Έκκλησίας μας. Καί τὰ τρία, στὴ νέα τους ανατύπωση, συμπληρώθηκαν με «συνολικὸ πίνακα θεμάτων τῶν βοηθημάτων» ὄλων τῶν βαθμίδων κατηχήσεως.

69. **ΗΜΕΡΟΔΕΙΚΤΗΣ ΤΟΙΧΟΥ 1994.** Η γνωστὴ ετήσια έκδοση τῆς Άποστολικῆς Διακονίας, με τὸ άγιολόγιο, τὰ καθημερινὰ άγιογραφικὰ αναγνώσματα, τὰ κείμενα πνευματικῆς οἰκοδομῆς καί τὰ διαφημιστικὰ τῶν έκδόσεων τῆς Άποστολικῆς Διακονίας. Τὸ πλαίσιο στολίζει ὡραιότατη εἰκόνα (ψηφιδωτὴ) τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

70. **ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1994.** Έτος 3ο. Με τὴ συνήθη ήμερολογιακὴ ὕλη (μηνολόγιο, αναγνώσματα, έβδομαδιαῖο) καί αναφορὲς στὴν 20ετὴ άρχιεπισκοπική θητεία (1974-1994) τοῦ Μακαριωτάτου Άθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, προέδρου τοῦ Κ.Δ. Συμβουλίου τῆς Άποστολικῆς Διακονίας. (Σχήμα 8,5Χ14 έκατ., σσ. 96). Έξώφυλλο σέ τετραχρωμία, άπό άγιογραφία τοῦ κ. Βλασ. Τσοτσώνη.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ,
ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ**

ΠΡΑΞΙΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 117

'Ημεῖς ὁ Μητροπολίτης Φιλίππων,
Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος

'Εχοντες ὑπ' ὄψει:

1. Τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἐπιταγὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆ Ἱερᾶς Παραδόσεως, περὶ τῆς ἀγάπης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς διὰ τῶν «καλῶν ἔργων» συμπαραστάσεως πρὸς τὸν πλησίον καὶ δὴ τὸν ἐμπερίστατον ἀδελφὸν καὶ συνάνθρωπον,

2. Τὰς ὑφισταμένας συνθήκας περὶ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, τὰς ὁποίας καθιστᾷ ὀξύτερον πρόβλημα ἢ ἀνάγκη πρὸ ἐργασίαν τῶν μητέρων, τὸ δημογραφικόν, ἢ πλημμελὴς ἀρωγὴ, ἐνίσχυσις καὶ προστασία τῆς μητρότητος, ἰδίας τῶν πολυτέκνων, τῶν διαλελυμένων καὶ μὲ χαμηλὸ εἰσόδημα οἰκογενειῶν, καὶ ἢ ἀνάγκη διαπαιδαγωγήσεως τῶν νέων ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας διὰ τῶν ἠθικῶν καὶ ἐθνικῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν,

3. Τὰς διατάξεις τῶν ἱερῶν Κανόνων περὶ τῶν ἐπισκοπικῶν χρεῶν καὶ ἀρμοδιοτήτων (ΚΕ' Ἀντιοχείας, Ζ', Ρ' καὶ ΚΑ' Σαρδικῆς, ΚΑ' Γάγγρας, ΟΕ' Καρθαγένης καὶ ΙΑ' Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας) καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Νόμων (παραγρ. 4 ἄρθρ. 1, ἄρθρ. 29 καὶ 67 τοῦ ν. 590/1977 «περὶ καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος») καὶ Κανονισμῶν (παραγρ. 2, ἄρθρ. 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1/1969 Κανονισμοῦ «περὶ ὀργανισμοῦ διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σωμάτων καὶ Ὁργάνων»),

4. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 528/21-5-1993 Ἀπόφασιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Καβάλας, περὶ τῆς δωρεᾶν παραχωρήσεως τῆς χρήσεως τοῦ ἰδιοκτήτου ἀκινήτου διὰ τὴν στέγασιν καὶ λειτουργίαν Βρεφικοῦ Σταθμοῦ, τὴν ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ περὶ ἡμᾶς Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου (Συνεδρία 162 τῆς 15.6.1993),

5. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 8193/5-8-1993 Πράξιν τῆς συμβολαιογράφου Καβάλας κ. Μαρίας Σιώκη - Λαμπαδίτη περὶ δωρεᾶς ἐν ζωῇ χρηματικοῦ ποσοῦ ἑκατὸ ἑκατομμυρίων (100.000.000) δραχμῶν παρὰ τοῦ κ. Πασχάλη Κιτσικοπούλου πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱερὰν Μητρόπολιν Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου, ἵνα συσταθῇ καὶ λειτουργήσῃ Ἐκκλησιαστικὸν Ἴδρυμα ἀρωγῆς τοῦ Παιδιοῦ,

Ἀποφασίζομεν

1. Συνιστῶμεν ἐν τῇ πόλει τῆς Καβάλας εὐαγὲς ἐκκλησιαστικὸν Ἴδρυμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐκκλησια-

στικὸν Ἴδρυμα Ἀρωγῆς τοῦ Παιδιοῦ - Δωρεᾶ Πασχάλη Κιτσικοπούλου» μὲ σκοπὸν τὴν τελείαν ἀνοικοδόμησιν, τὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν Βρεφικοῦ Σταθμοῦ καὶ Κέντρου προστασίας μητρότητος εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἱερὸν Ἐνοριακὸν Ναὸν Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Καβάλας ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον.

2. Ὑποβάλομεν τῇ Διαρκεῖ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν παρούσαν Πράξιν ἡμῶν μετὰ τοῦ συνημμένου αὐτῇ Ὁργανισμοῦ ἐξ εἰκοσι ἑνὸς (21) ἀρθρῶν πρὸς ἐγκρίσιν καὶ δημοσίευσιν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία», ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Καβάλα τῇ 5ῃ Αὐγούστου 1993

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

**ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΑΡΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
— ΔΩΡΕΑ ΠΑΣΧΑΛΗ ΚΙΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ —**

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Ἄρθρο 1

Συνιστᾶται στὴν Καβάλα εὐαγὲς ἐκκλησιαστικὸ Ἴδρυμα μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐκκλησιαστικὸ Ἴδρυμα Ἀρωγῆς τοῦ Παιδιοῦ — Δωρεᾶ Πασχάλη Κιτσικοπούλου» καὶ μὲ τὸν διακριτικὸν τίτλον — χάριν συντομίας — «Κιτσικοπούλειο Ἐκκλησιαστικὸ Ἴδρυμα». Τὸ Ἴδρυμα θὰ εἶναι αὐτοτελὲς Νομικὸ Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου, θὰ διοικεῖται δὲ σύμφωνα μὲ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νομικὰ πρόσωπα, τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

Ἄρθρο 2

Σκοποὶ - Μέσα

α. Σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος εἶναι:

i. Ἡ πάσης φύσεως ἀρωγὴ, ἐνίσχυση καὶ προστασία τῆς μητρότητος, τῶν πολύτεκνων οἰκογενειῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν μὲ χαμηλὸ εἰσόδημα ἢ πάσης φύσεως βοήθεια σὲ ἄτομα ποὺ τὴ χρειάζονται ἢ ἀνάπτυξη καὶ ἢ καλλιέργεια τῶν νέων ἀπὸ μικρῆ ἡλικίας σὲ ὑγιεῖς ἠθικὰς, πνευματικὰς καὶ ἐθνικὰς ἀξίες.

ii. Ἡ ἴδρυση καὶ λειτουργία ἐιδικοῦ βρεφικοῦ σταθμοῦ, μὲ δυνατότητα επέκτασης σὺν τῷ χρόνῳ καὶ σὲ νηπιακὸ σταθμὸ, ὅπου εἰσάγονται τέκνα οἰκογενειῶν ποὺ κατοικοῦν στὸ νομὸ καὶ στὴν πόλιν τῆς Καβάλας.

β. Μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν εἶναι μεταξὺ ἄλλων καί:

i. Ο πλήρης εξοπλισμός του βρεφικού σταθμού, ώστε να ανταποκρίνεται πλήρως στις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις.

ii. Η ίδρυση και λειτουργία Γραφείου προστασίας της μητρότητας και παροχής ειδικών παιδιατρικών και άλλων συμβουλών.

iii. Η οργάνωση έορτών και εκδηλώσεων.

Άρθρο 3

Πόροι

Πόροι του Ίδρύματος είναι οι έπιχορηγήσεις και οι έν γενεί εισφορές από τὰ έκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα, από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, ήμεδαπό ή άλλοδαπό, οι συνδρομές και οι εισφορές των οικογενειών, τὰ τέκνα των οποίων βρεφοκομούνται στον σταθμό, οι έν γενεί εισπράξεις από τις δραστηριότητές του, οι κληρονομίες, οι κληροδοσίες και οι δωρεές τρίτων και γενικά κάθε είδους πρόσσοδος που θά πρέπει — όπως και οι προαναφερόμενοι πόροι — να μη δεσμεύει τὸ Ίδρυμα αντίθετα με τούς σκοπούς του, σύμφωνα με σχετική κρίση τού Διοικητικού του Συμβουλίου.

Άρθρο 4

Διοίκηση

Τὸ Ίδρυμα διοικείται από έπταμελές Διοικητικό Συμβούλιο τριετούς και ανανεώσιμης θητείας, που συγκροτείται από:

α. Τὸν εκάστοτε Μητροπολίτη ως Πρόεδρο, αναπληρούμενο από τὸν νόμιμο αναπληρωτή του, όταν αυτός κωλύεται ή απουσιάζει.

β. Τὸν αιδεσιμώτατο Πρόεδρο τού Έκκλησιαστικού Συμβουλίου τής Ένορίας τής Μεταμορφώσεως τού Σωτήρος Καβάλας, αναπληρούμενο από τὸν έτερο έφημέριο τής Ένορίας αυτής ή τὸν αντιπρόεδρο τού Έκκλησιαστικού Συμβουλίου, όταν αυτός κωλύεται ή απουσιάζει.

γ. Έναν εκπρόσωπο τής διεύθυνσης των κοινωνικών υπηρεσιών τής Νομαρχίας Καβάλας ή άλλου κοινωνικού φορέα τής Καβάλας, ορίζόμενο μαζί με τὸν αναπληρωτή του, ο οποίος θά φέρει ανάλογη ιδιότητα, από τὸν Πρόεδρο τού Διοικητικού Συμβουλίου.

δ. Τέσσερις εκπροσώπους τής οικογενείας τού δωρητή. Τὰ μέλη αυτά υποδεικνύονται μαζί με δύο αναπληρωτές τους από τὸν δωρητή και, μετά τὸν θάνατό του ή σέ οποιαδήποτε περίπτωση νομικής ή πραγματικής αδυναμίας του, από τούς κατιόντες συγγενείς τού δωρητή με τὸν πλησιέστερο βαθμό συγγενείας πρὸς αυτόν. Από τὰ μέλη αυτά υποδεικνύεται και ὁ Αντιπρόεδρος τού Διοικητικού Συμβουλίου.

Τὴν εὐθύνη τής συγκροτήσεως τού Διοικητικού Συμβουλίου έχει ὁ Πρόεδρος, ὁ οποίος στήν πρώτη συνεδρίασή του εισηγείται και μεριμνά για τὴν εκλογή Γραμματέα και Ταμία.

Άρωγά μέλη ανακηρύσσονται με απόφαση τού Διοικητικού Συμβουλίου οι εκάστοτε πρόεδροι τού Έμπορικού Συλλόγου Καβάλας, τού Έπιμελητηρίου Καβάλας και τού Έργατο-υπαλληλικού Κέντρου Καβά-

λας. Ακόμη, έπίτμοι σύμβουλοι μεταξύ των Καβαλιωτών για οικονομικά, νομικά και άλλα θέματα. Οι άνωτέρω, καλούμενοι από τὸν Πρόεδρο τού Διοικητικού Συμβουλίου, συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του και λαμβάνουν τὸν λόγο επί θεμάτων τής αρμοδιότητάς τους χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Άρθρο 5

Συνεδριάσεις - Άπαρτία

Τὸ Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά κάθε μήνα, εκτάκτως δέ όταν τὸ ζητήσει ὁ Πρόεδρος ή ή πλειοψηφία των μελών του με αίτηση πρὸς τὸν Πρόεδρο, στήν οποία θά αναφέρονται τὰ πρὸς συζήτηση θέματα. Η πρόσκληση για κάθε συνεδρίαση πρέπει να αναφέρει τὴν ημερομηνία τής συνεδρίασης και τὰ θέματα που θά συζητηθούν. Τὸ Διοικητικό Συμβούλιο βρίσκεται σέ άπαρτία όταν είναι παρόντα στή συνεδρίαση τέσσερα τουλάχιστον από τὰ μέλη του. Οι άποφάσεις παίρνονται με πλειοψηφία, σέ ίσοψηφία δέ υπερισχύει ή ίσοψηφούσα γνώμη πρὸς τὴν οποία συντάσσεται ὁ Πρόεδρος. Μέλος τού Διοικητικού Συμβουλίου που άπουσιάζει άδικαιολόγητα, κατά τὴν κρίση τού Διοικητικού Συμβουλίου, από πέντε (5) συνεχείς συνεδριάσεις θεωρείται ὅτι παραιτήθηκε, παίρνει δέ για τούτο άπόφαση τὸ Διοικητικό Συμβούλιο και ὁ Πρόεδρος φροντίζει για τὴν αναπλήρωσή του. Η αντίκατάσταση τού καθ' οιονδήποτε τρόπο παραιτουμένου μέλους τού Διοικητικού Συμβουλίου γίνεται από τὸν οικείο κατάλογο των αναπληρωτών, σύμφωνα με τις διακρίσεις που τέθηκαν σὸ άρθρο 4 τού παρόντος Κανονισμού.

Σέ κάθε συνεδρίαση τού Διοικητικού Συμβουλίου τηρούνται πρακτικά, όπου καταχωρίζονται όλες οι άποφάσεις, καθώς και ή γνώμη των μελών που διαφωνούν. Τὰ πρακτικά υπογράφονται από όλα τὰ μέλη που μετέχουν στή συνεδρίαση.

Άρθρο 6

Καθήκοντα Διοικητικού Συμβουλίου

Τὸ Διοικητικό Συμβούλιο διοικεί τὸ Ίδρυμα και τις υποθέσεις του και φροντίζει για τὴν εκπλήρωση τού σκοπού του χωρίς άμοιβή. Είναι αρμόδιο για τὴν έν γενεί διαχείριση των υποθέσεων τού Ίδρύματος, τὴν οποία διεξάγει αυτοτελώς, ώστε να μη συγγέεται με άλλες υπηρεσίες ή διαχειρίσεις κληροδοτημάτων τής Έρεάς Μητροπόλεως. Ειδικότερα:

α. Ορίζει τις διάφορες υπηρεσίες και λειτουργίες τού Ίδρύματος ανάλογα με τις κάθε φορά ανάγκες και τούς έπιλεγόμενους στόχους.

β. Έγκρίνει τὸν προϋπολογισμό και τὸν άπολογισμό για τὰ έσοδα και τὰ έξοδα, που συντάσσει ὁ Ταμίας, και άποφασίζει για κάθε είδους δαπάνη.

γ. Άποδέχεται κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές ή άλλες εισφορές με όρους ή χωρίς όρους ή δέν τις άποδέχεται, αιτιολογημένα όμως.

δ. Προσλαμβάνει, άσκει πειθαρχική έξουσία και άπολύει υπαλλήλους ή συνεργάτες με σύμβαση ιδιωτι-

κού δικαίου ή χορηγεί σέ αυτούς έφ' άπαξ άμοιβή γιά παροχή ύπηρεσιών στό Ίδρυμα.

ε. Παίρνει άποφάσεις δυνάμει τών όποιών θεσπίζονται λεπτομερώς οί όροι καί οί προϋποθέσεις γιά τήν παροχή πρός τρίτους τών οικονομικών βοηθημάτων καί έπιχορηγήσεων άπό τό Ίδρυμα, όπως καί οί λόγοι διακοπής τών άνωτέρω.

στ. Διορίζει συμβούλους έπί παιδαγωγικών, ιατρικών, νομικών, οικονομικών καί άλλων θεμάτων καί τούς άνακαλεί.

ζ. Έπιλαμβάνεται όλων τών θεμάτων πού σχετίζονται μέ τήν άποπεράτωση καί λειτουργία του οικήματος του βρεφικού σταθμού.

η. Άντιμετωπίζει καί έπιλύει κάθε θέμα πού δέν προβλέπεται άπό τόν παρόντα Κανονισμό.

Άρθρο 7

Καθήκοντα του Προέδρου

Ο Πρόεδρος, έκτός άπό τίς προαναφερθείσες άρμοδιότητές του:

α. Άντιπροσωπεύει τό Ίδρυμα ένώπιον όλων τών άρχών.

β. Καλεί σέ συνεδρίαση τό Διοικητικό Συμβούλιο καί διευθύνει τίς συνεδριάσεις του γιά τά θέματα πού αναφέρονται στην ήμερήσια διάταξη.

γ. Συνοπογράφει μέ τόν Άντιπρόεδρο καί τόν Γραμματέα όλα τά έγγραφα του Ίδρύματος.

δ. Μεριμνά γιά τήν έκτέλεση τών άποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

Τίς ύπό στοιχ. α' άρμοδιότητες του Προέδρου μπορεί νά αναλάβει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ή ό τυχόν διευθυντής του Ίδρύματος, κατόπιν είδικής πρός τούτο έξουσιοδοτήσεως άπό τό Διοικητικό Συμβούλιο.

Άρθρο 8

Καθήκοντα Άντιπροέδρου

Ο Άντιπρόεδρος συνοπογράφει μέ τόν Πρόεδρο καί τόν Γραμματέα όλα τά έγγραφα, μέ τόν Ταμία δέ όλα τά έντάλματα σύμφωνα μέ τόν έγκριθέντα προϋπολογισμό καί τίς άποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου. Άναπληροί τόν Πρόεδρο, όταν αυτός κωλύεται ή άπουσιάζει. Η άναπλήρωση αυτή ενεργείται μόνο κατ'ά τή λειτουργία του Διοικητικού Συμβουλίου καί όχι πρίν άπό τή συγκρότησή του σέ σώμα, όποτε τόν Πρόεδρο εκπροσωπεί ό νόμιμος άναπληρωτής του.

Τόν Άντιπρόεδρο κωλυόμενο ή άπουσιάζοντα άναπληρώνει στα καθήκοντά του ό πρεσβύτερος τών προτεινομένων κατ'ά τήν στοιχ. δ' του άρθρου 4 του παρόντος Κανονισμού.

Άρθρο 9

Καθήκοντα Γραμματέα

Ο Γραμματέας κρατεί καί συντάσσει τά πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου καί φυλάσσει τό βιβλίο τών πρακτικών. Τηρεί τό πρωτόκολλο άλληλογραφίας καί τό άρχείο τύπου, φυλάσσει τή σφραγίδα του Ίδρύματος, συνοπογράφει μέ τόν Πρόεδρο καί τόν Άντιπρόεδρο όλα τά έγγραφα του Ίδρύματος, συντάσσει τήν έτήσια έκθεση πεπραγμένων του Ίδρύματος στό τέλος κάθε χρόνου καί, μετά τήν έγκριση του Διοικητικού Συμβουλίου, τή δημοσιοποιεί.

Τόν Γραμματέα κωλυόμενο ή άπουσιάζοντα άναπληρώνει ένας σύμβουλος, πού όρίζεται άπό τόν Πρόεδρο.

Άρθρο 10

Καθήκοντα Ταμία

Ο Ταμίας εισπράττει κάθε έσοδο του Ίδρύματος ύπογράφοντας διπλότυπη άπόδειξη, ενεργεί κάθε άναγκαία πληρωμή έκδίδοντας τό άνάλογο χρηματικό ένταλμα ύπογραμμένο άπό τόν Άντιπρόεδρο, κρατεί τά διαχειριστικά βιβλία του Ίδρύματος καί τά φυλάσσει όπως καί τά διπλότυπα εισπράξεων. Συντάσσει κάθε χρόνο τόν οικονομικό άπολογισμό καί τόν προϋπολογισμό τής έπόμενης χρήσης του Ίδρύματος, τούς όποιους ύποβάλλει πρός έλεγχο καί έγκριση στο Διοικητικό Συμβούλιο γιά τά περαιτέρω νόμιμα. Κρατεί βιβλίο λογιστικής ένημερότητας, στό όποίο καταχωρίζονται μέ χρονολογική σειρά καί μέ τήν άναγκαία λογιστική τάξη τά έσοδα καί τά έξοδα πού πραγματοποιούνται στή χρονική διάρκεια κάθε χρήσης. Κρατεί στέλεχος διπλοτύπων άποδείξεων εισπράξεως καί στέλεχος διπλοτύπων ένταλμάτων πληρωμής, αριθμημένα καί θεωρημένα άπό τόν Πρόεδρο. Παρακολουθεί καί έλέγχει τό έργο τών ύπευθύνων διαχείρισης καί άποθήκης.

Τόν Ταμία κωλυόμενο ή άπουσιάζοντα άναπληρώνει άλλο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, πού όρίζεται άπό αυτό.

Άρθρο 11

Προσωπικό

Τό προσωπικό του Ίδρύματος διακρίνεται σέ τακτικό καί έθελοντικό.

Ο αριθμός τών οργανικών θέσεων του τακτικού προσωπικού καθορίζεται μέ άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου μετά τήν άποπεράτωση του κτίσματος του βρεφικού σταθμού καί πρίν άπό τήν έναρξη λειτουργίας του, τροποποιείται δέ όποτεδήποτε χρειαστεί.

Όλες οί ύπηρεσίες καί τό έν γένει προσωπικό του Ίδρύματος ύπάγονται στον Διευθυντή. Στή θέση του διορίζεται πρόσωπο πού διαθέτει τά άπαραίτητα τυπικά καί ουσιαστικά προσόντα.

Άρθρο 12

Εισαγωγή βρεφών

Στόν βρεφικό σταθμό δικαιούνται νά εισαχθούν βρέφη ηλικίας άπό όκτώ έως καί τριάντα μηνών. Μόνος λόγος άποκλεισμού είναι ό κίνδυνος μεταδόσεως σοβαρών νοσημάτων, τής υγείας τών βρεφών βεβαιουμένης άπό παιδίατρο.

Ο βρεφικός σταθμός στοχεύει στή φύλαξη τών βρεφών άλλα καί στην παροχή διαπαιδαγώγησης σύμφωνα μέ τίς έθνικές καί θρησκευτικές παραδόσεις του λαού μας καί τίς σύγχρονες άρχές τής παιδαγωγικής.

Δέν αντικαθιστά τήν οίκογένεια ούτε τή συμπληρώνει αλλά τή βοηθά νά αντιμετώπισει τίς δυσκολίες και τίς έντάσεις του βίου, άποτελώντας ένα μέσο γιά τήν άνατροφή του παιδιού σέ υγιείς ήθικές και πνευματικές βάσεις.

Κατ' άπόλυτη προτεραιότητα εισάγονται βρέφη πολύτεκνων οίκογενειών, οίκογενειών με χαμηλό εισόδημα, οίκογενειών όπου ο ένας τουλάχιστον άπό τους γονείς είναι βιομηχανικός εργάτης και οίκογενειών όπου οί γονείς είναι μέλη τής συμπράττουσας στο Ίδρυμα Ένορίας.

Ο άριθμός των εισαγομένων βρεφών όρίζεται με άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρύματος, σύμφωνα με τή δυναμικότητά του και τίς άπαιτήσεις των σχετικών νόμων. Με άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, επίσης, καθορίζεται ή μηνιαία εισφορά των γονέων, κλιμακούμενη, όσον δε άφορά τίς οίκογένειες που δικαιούνται προτεραιότητας αυτή έχει συμβολικό χαρακτήρα.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος καθορίζει λεπτομερέστερα τή διαδικασία εισαγωγής βρεφών στον σταθμό και όποιοδήποτε θέμα συνάπτεται με τήν έτήσια έναρξη λειτουργίας του σταθμού.

Άρθρο 13

Οίκονομική λειτουργία

Τά χρήματα του Ίδρύματος, είτε αυτά προέρχονται άπό τήν Έρα Μητρόπολη, ως έποπτεύουσα του Ίδρύματος, είτε άπό άλλες πηγές, κατατίθενται σέ λογαριασμό ταμειυτηρίου ή σέ λογαριασμούς προθεσμιακούς σέ ένα άπό τά υποκαταστήματα των Τραπεζών τής Καβάλας ή στο Ταχυδρομικό Ταμειυτήριο έπ' όνόματι του Ίδρύματος και του Μητροπολίτη Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου ως Προέδρου αυτού. Οί βεβαιούμενοι τόκοι καταχωρίζονται στα έσοδα. Ο Πρόεδρος υπογράφει τίς πράξεις αναλήψεως χρημάτων.

Άρθρο 14

Σφραγίδα

Το Ίδρυμα έχει δική του σφραγίδα, κυκλική, ή όποία γύρωθεν φέρει τήν έπωνυμία του Ίδρύματος και στο κέντρο εικόνα τής βρεφοκρατούσας Παναγίας.

Άρθρο 15

Έορτή

Σέ κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο του βρεφικού σταθμού ιδρύεται κατά τίς κανονικές παραδόσεις τής Όρθόδοξης Έκκλησίας μας παρεκκλήσιο έπ' όνόματι του άποστόλου Άνδρέου. Τήν ήμέρα τής μνήμης του (30 Νοεμβρίου) έορτάζει το Ίδρυμα.

Άρθρο 16

Ειδικές διατάξεις

α. Άπαγορεύεται ή χρησιμοποίηση των πόρων και τής περιουσίας του Ίδρύματος προς ίκανοποίηση άλλων σκοπών πέρα άπό όσους τέθηκαν άπό τόν δωρητή διά τής πράξεως δωρεάς του και άπό τόν παρόντα Κανονισμό.

β. Το Ίδρυμα στεγάζεται σέ οίκοδομή που άνήκει

στην Έρα Ένορία Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, στην οδό Άρκαδίου, και παραχωρείται σέ αυτό κατά χρήση γιά τήν έξυπηρέτηση των σκοπών του. Άλλαγή χρήσης τής οίκοδομής δεν έπιτρέπεται παρά μόνον άν αυτό είναι άπόλυτα άναγκαίο και προς τό συμφέρον του Ίδρύματος, των σχετικών λόγων διαπιστουμένων άπό τό Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος με όμόφωνη άπόφασή του, ή όποία θα πρέπει νά προσδιορίζει έπακριβώς τόν χώρο μεταστέγασης του βρεφικού σταθμού.

γ. Άν οί σκοποι του Ίδρύματος καταστούν άνέφικτοι ή άν καλύπτονται ίκανοποιητικά άπό τό Κράτος ή άλλους κοινωνικούς φορείς δημοσίου χαρακτήρα ή άν δεν παρίσταται πλέον στην έλληνική και, ιδίως, στην τοπική κοινωνία ή φροντίδα των βρεφών ως πρόβλημα εύρύτερου ένδιαφέροντος προς επίλυση του όποιου χρειάζεται νά παρέμβουν φορείς συλλογικής αντίληψεως και κοινωνικού χαρακτήρα, θα είναι έπιτρεπτή ή μετατροπή του σκοπού του Ίδρύματος. Προς τούτο θα άρκει είτε όμόφωνη άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρύματος, είτε άπόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Καβάλας κατά τήν έκουσία δικαιοδοσία, προκαλούμενη με αίτηση τουλάχιστον πέντε άπό τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Μόνον όμως κοινωνικού και φιλανθρωπικού χαρακτήρα σκοπούς θα έπιτρέπεται νά έχει τό Ίδρυμα, παρόμοιους με αυτούς που τάσσονται διά τής δωρητήριας πράξεως, και μόνον προς έξυπηρέτηση αυτών των σκοπών και προς τή λειτουργία έν γένει του Ίδρύματος θα χρησιμοποιείται ή παραχωρουμένη οίκοδομή. Άν όποτεδήποτε στο μέλλον ή Έρα Μητρόπολη βρεθεί σέ πλήρη άδυναμία νά λειτουργήσει έξ ιδίων τό Ίδρυμα, τό Διοικητικό Συμβούλιο θα πρέπει νά εξαντλήσει όλες τίς δυνατότητες έπαφών ιδίως προς τό Έλληνικό Δημόσιο ή άλλους φορείς δημοσίου δικαίου γιά νά αναλάβουν τή χρηματοδότηση του Ίδρύματος ή, τουλάχιστον, τήν άξιοποίηση του κτιρίου, χρησιμοποιώντας το προς όφελος του κοινωνικού συνόλου κατά τρόπο ίδιο ή άνάλογο τής πράξεως δωρεάς και τής συστατικής πράξεως του Ίδρύματος.

δ. Άν όλα τά παραπάνω καταστούν άνέφικτα, τό Ίδρυμα διαλύεται. Σέ αυτήν τήν περίπτωση όλη ή κινητή περιουσία του θα εκκαθαρισθεί και θα ρευστοποιηθεί, ώστε τό έβδομήντα τοίς έκατό (70%) νά περιέλθει στο νομικό πρόσωπο τής Έρας Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου και τό τριάντα τοίς έκατό (30%) στο Έμπορικό Έπιμελητήριο Καβάλας.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 17

α. Το Ίδρυμα στεγάζεται στο έκκλησιαστικό άκίνητο τής Ένορίας τής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, του όποιου ή χρήση παραχωρείται με τήν υπ' άριθμ. 528/21-5-1993 άπόφαση του άρμοδίου Έκκλησιαστικού Συμβουλίου, που έγκρίθηκε άπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο (Συνεδρία 162 τής 15-6-1993). Οί όροι που τίθενται σέ αυτήν έλήφθησαν υπόψη κατά τή σύνταξη του παρόντος Κανονισμού.

β. Στόν κατά χρήση παραχωρούμενο όρισμένο έδαφικό χώρο και στο έπ' αυτού κτίσμα, που σύγκειται από τόν ισόγειο όροφο, με τόν φέροντα όργανισμό του, και από τόν πρώτο όροφο, με τόν φέροντα όργανισμό του, θα γίνουν οί ανάγκαίες και σύμφωνα με τόν νόμο πρόσθετες οίκοδομικές και έξωραϊστικές έργασίες, οί προμήθειες επίπλων και σκευών και κάθε άλλη άπαραίτητη επέμβαση προκειμένου να στεγασθεί και να λειτουργήσει ό βρεφικός σταθμός και οί ύπηρεσίες του Ίδρύματος τό συντομότερο δυνατό.

γ. Τό Διοικητικό Συμβούλιο, μετά τήν κατάρτισή του σε σώμα, προγραμματίζει τις έργασίες, αναθέτει τις μελέτες, διενεργεί τούς τακτικούς ή πρόχειρους διαγωνισμούς, άποφασίζει για τις πληρωμές, σύμφωνα πάντα με τούς κανονισμούς περι έκκλησιαστικών έργων.

Άρθρο 18

α. Τό οικονομικό βάρος τών κατασκευαστικών και τών έξωραϊστικών έργων και τής προμήθειας τών απαραίτητων επίπλων, σκευών και παιδαγωγικών μέσων άναλαμβάνει ό δωρητής Πασχάλης Κιτσικόπουλος με τη δωρεά τών έκατό έκατομμυρίων (100.000.000) δραχμών, σύμφωνα με όσα διαλαμβάνονται στην ύπ' άριθμ. 8193/5-8-1993 πράξη τής συμβολαιογράφου Καβάλας Μαρίας Σιώκη - Λαμπαδίτη.

β. Έπιπλέον του ποσού τών είκοσι έκατομμυρίων (20.000.000) δραχμών, που ό δωρητής κατέθεσε κατά τήν ήμέρα τής ύπογραφής τής πράξεως δωρεάς σε λογαριασμό Τράπεζας στο όνομα του Μητροπολίτη Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου για τήν σκικοδόμηση του βρεφικού σταθμού, θα κατατίθενται από τόν δωρητή τμηματικά χρηματικά ποσά έντός τής προσεχούς διετίας και μέχρι να συμπληρωθεί σύνολος ή δωρεά του, παράλληλα με τήν πρόοδο τών οίκοδομικών και άλλων έργασιών και προμηθειών.

γ. Οί πληρωμές τών δαπανών θα γίνονται κατά τα ύπό του παρόντος Κανονισμού όριζόμενα, με προηγούμενη πάντοτε άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου. Τα τυχόν χρηματικά ύπόλοιπα από τό σύνολο τής δωρεάς μετά τήν ολοκλήρωση και τόν έξοπλισμό τής οίκοδομής παραμένουν στη διάθεση του Διοικητικού Συμβουλίου για τη θεραπεία τών λειτουργικών άναγκών και τών σκοπών του Ίδρύματος.

Άρθρο 19

Τροποποίηση Κανονισμού

Ό παρών Κανονισμός μπορεί να τροποποιηθεί με άπόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρύματος ύπερ τής όποίας θα ψηφίσουν τουλάχιστον πέντε μέλη του. Η τροποποίηση δεν θα άλλοιώνει τόν χαρακτήρα και τούς σκοπούς του Ίδρύματος και τη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου, πρέπει δε να δημοσιευθεί σύμφωνα με τη διαδικασία που όρίζεται από τήν Ίερά Σύνοδο για τα έκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα.

Άρθρο 20

Η ισχύς του παρόντος άρχίζει από τη δημοσίευσή

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ίερά Άρχιεπισκοπή Άθηνών

Έχοντες ύπ' όψει τās διατάξεις τών άρθρων 37, παρ. 2, και 67 του Ν. 590/1977, «Περι Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος», ως και τās διατάξεις τών άρθρων 33 και 34 του ύπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού «Περι Ίερών Ναών, Ένοριών και Έφημερίων», προκειμένου, ίνα προβώμεν εις άνακήρυξιν ύποψηφίου προς πλήρωσιν μίας (1) κενής θέσεως τακτικού Έφημερίου παρ' έκάστω τών κάτωθι Ίερών Ναών: α) Κοιμήσεως Θεοτόκου, Φανερωμένης - Χολαργού, β) Άγίου Θωμά - Άμπελοκήπων, γ) Άγίου Μελετίου - Σεπολίων και δ) Άγίου Κωνσταντίνου και Έλένης - Ηλιουπόλεως καλούμεν τούς βουλομένους, ίνα καταλάβωσιν τήν Έφημεριακήν ταύτην θέσιν και έχοντας τα ύπό του άρθρου 34/1α του αύτου ως άνω Κανονισμού προβλεπόμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσίευσως τής παρούσης ύποβάλωσιν ήμίν τα νεομισμένα δικαιολογητικά διά τα περαιτέρω.

Έν Άθήναις τη 5η Οκτωβρίου 1993

† Ο Άθηνών ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ίερά Μητρόπολις Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως

Έχοντες ύπ' όψει τās διατάξεις του άρθρ. 38 παρ. 2 του Ν. 590/1977 «Περι Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος» και τών άρθρων 33 - 37 του ύπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού τής Ίεράς Συνόδου «Περι ίερών Ναών, Ένοριών και Έφημερίων», και προκειμένου να προβώμεν εις τήν πλήρωσιν: α) δύο διακονικών θέσεων ήτοι (1) του ιεροϋ Ναού Άγίου Έλευθερίου Σταυρουπόλεως και (2) του ιεροϋ Ναού Άγίων Πάντων και β) δύο έφημεριακών τοιούτων, ήτοι (1) του ιεροϋ Ναού Άγίου Έλευθερίου Σταυρουπόλεως και (2) του ιεροϋ Ναού Άγίας Παρασκευής Ξηροκρήνης,

καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσίευσως τής παρούσης εις τό περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ύπο

του στην Έφημερίδα τής Κυβερνήσεως και στο επίσημο όργανο τής Έκκλησίας τής Ελλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Άρθρο 21

Κάλυψη δαπάνης

Άπό τις διατάξεις του Κανονισμού αύτου προκαλείται δαπάνη σε βάρος του προϋπολογισμού του νομικού προσώπου τής Ίεράς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου, τό ύψος τής όποίας δεν μπορεί να προσδιοριστεί.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ο Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ.

βάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὡς ἄνω θέσεων.

Ἐν Νεαπόλει τῆ 4ῆ Ὀκτωβρίου 1993

† Ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἁγίου Οἰκουμένου Χαϊδεμένης καὶ 2) Ἀγίων Ἀποστόλων Λειβαδοχωρίου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Τρικάλαις τῆ 4ῆ Ὀκτωβρίου 1993

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΑΛΕΞΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πατρῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀναλήψεως Κυρίου Ψαροφαίου Πατρῶν, (β' θέσις) 2) Ἁγίου Γεωργίου Λάγκουρα Πατρῶν (β' θέσις), 3) Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου Πατρῶν (β' θέσις), 4) Ἁγίου Διονυσίου ἀρχιεπ. Αἰγίνης Πατρῶν, 5) Ἁγίου Βασιλείου Βραχνείκων καὶ 6) Ἁγίου Κωνσταντίνου - Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀράξου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Πάτραις τῆ 7ῆ Ὀκτωβρίου 1993

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού,
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

(ὕπερ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας)

Ἕνα βιβλίο πὸ βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστη νὰ συνειδητοποιήσει τὴ διακονικὴ, μαρτυρικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας, πὸ ἡ πνευματικὴ σύγχυση αὐξάνει ἐπικίνδυνα καὶ ἡ Ἀλήθεια γίνεται ὄλο καὶ πὸ δυσδιάκριτη.

Γράφατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμῶνος, τηλ. 322.8637.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἄρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου

τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, «Τὸ Ε' παγκόσμιον συνέδριον Πίστεως καὶ Τάξεως» ἐν Santiago de Compostela.

Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Θησαυρὸς σοφίας.

Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ταῦτις τῆς Κεφαλῆς πρὸς τὴν Μελίτην τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ἡ θρησκεία τοῦ ἀπὸ Ναζαρεθ Ἰησοῦ εἶναι δύναμις.

Ἀρχμ. Μακαρίου Βαυλά, «Ἔστιν οὖν Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία».

Σπύρου Κ. Τσιτσάνου, Παιδεία καὶ Πολιτισμὸς στὸ φῶς τῆς Θεολογίας.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά

Βιβλιοκρισία.

Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Παρουσίαση τῶν νέων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Πράξεις συστάσεως ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων.

Παράσημα.